

**БИБЛИОТЕКА
ТВОРЕНИЯ НА СВ. ОТЦИ**

Под редакцията на проф. Хр. Гяуров

**ТЪЛКУВАНИЕ НА
ПОСЛАНИЯТА НА СВ. АП. ПАВЛА**

**СВ. ИОАН ЗЛАТОУСТ
ЦАРИГРАДСКИ АРХИЕПИСКОП**

I. ВТОРО ДО КОРИНТЯНИТЕ

Беседи 21 – 30

II. ДО ГАЛАТЯНИТЕ

Глави 1 – 6

III. ДО ЕФЕСЯНИТЕ

Беседи 1 – 14

Издание на Съюза на Свещеническите Братства в България
Фонд “Свещенически дом”

Библиотеката е одобрена и препоръчана от
Св. Синод с окръжно № 10982, 1930 год.
СОФИЯ – ПЕЧАТНИЦА “ХУДОЖНИК” – 1941

Година VIII

Книга II

БИБЛИОТЕКА
ТВОРЕНИЯ НА СВ. ОТЦИ
Под редакцията на пр. ХР. ГЯУРОВ

ТЪЛКУВАНИЕ НА
ПОСЛАНИЯТА НА СВ. АП. ПАВЕЛ

I. ДО ГАЛАТЯНИТЕ
Глави 1 – 6

II. ЕФЕСЯНИТЕ
Беседи 1 – 14

СВ. ИОАН ЗЛАТОУСТ
ЦАРИГРАДСКИ АРХИЕПИСКОП

ПРЕДГОВОР

към тълкуванието на св. Йоан Златоуст върху посланието на ап. Павел до Галатяните

Тълкуванието на св. Йоан Златоуст върху посланието на ап. Павел до Галатяните се отличава по формата на своето изложение от неговите тълкувания върху другите послания на ап. Павел. Това тълкувание не се извършва в отделни беседи, произнасяни пред народа, а се води непрекъснато, от самото начало на текста на посланието, до самия негов край. Поради това обстоятелство то е разделено не на беседи, а на шест глави, съобразно шестте глави на посланието до Галатяните. Значи, то представлява от себе си не сборник от беседи, а едно цялостно произведение, в което се тълкува последователно текстът на посланието до Галатяните.

Мнозина учени изказват мнението, че св. Йоан Златоуст не е произнасял пред народа тълкуванието си върху посланието на ап. Павел до Галатяните, а го бил само написал. Но такова едно мнение не може да бъде признато за основателно. Навсякъде в това свое тълкувание той се обръща към народа също така, както се обръща и при тълкуванията на другите послания, извършвани в отделни беседи. Оттука със сигурност може да се заключи, че св. Йоан Златоуст е бил произнесъл и тълкуванието си върху посланието до Галатяните пред народа, в отделни беседи, както бил произнесъл и другите си тълкувания върху посланията на ап. Павел. В това свое тълкувание като повдига въпроса, защо ап. Павел не бил призован заедно с дванадесетте апостоли, св. Йоан Златоуст се обръща към своите слушатели и казва: “може би вие искате отначало да чуете от мене защо (Бог) не го бил призовал заедно с дванадесетте (апостоли); но да не би, като оставяме занимаващия ни предмет, да продължим словото си повече от потребното, аз умолявам вашата любов да не се учите на всичко от мене, но и сами да изследвате и да молите Бога, щото Той да ви открие”¹. От приведените думи, както и от много други места в тълкуванието, се вижда много ясно, че св. Йоан Златоуст е произнасял това свое тълкувание пред народа в отделни беседи. Може със сигурност да се предположи, че този, който е събирал първоначално беседите на

---

¹ Глава 1, 9.

св. Йоан Златоуст върху посланието до Галатяните, е нахвърлил началото и края на всяка беседа и по такъв начин ги обединил в едно цялостно произведение. Такова предположение изказват също и учените Lietzman¹, Max von Bonsdorff², P. Chr. Baur³, и др. Че беседите, в които св. Йоан Златоуст тълкува посланието до Галатяните, са имали първоначално такова начало и такъв край, каквото имат и беседите му върху другите послания на ап. Павел, може да се види от шестата глава на тълкуванието върху посланието до Галатяните, в края на която е запазено обикновеното заключение в беседите на св. Йоан Златоуст: “А когато (Духът) пребивава в тях, тогава всяко лъжовно учение ще изчезне като прах в нашия Господ Иисуса Христа, Комуто да бъде слава и сила с Отца и Светия Дух, сега и винаги, и во веки веков. Амин”. Ясно е, че събирачът на беседите, като е изхвърлил заключенията в първите пет глави, оставил е заключението в шестата глава, защото намерил, че то в нея като последна може да остане.

Може да се предполага, че беседите върху посланието до Галатяните са били произнесени след произнасянето на беседите върху посланията до Коринтяните, които са били произнесени в град Антиохия през времето, когато св. Йоан Златоуст бил дякон и презвитер (381 - 398 г.). В първата си беседа (точка 9) върху посланието до Галатяните св. Йоан Златоуст, след като замолва слушателите си сами да изследват въпроса, защо ап. Павел не бил призван заедно с дванадесетте апостоли, казва: “при това пък относно туй бе казано нещо от вас и тогава, когато аз разсъждавах с вас за промяната на неговото име и за това, защо той, като носил името Савел, бил наречен Павел; ако пък вие сте забравили, като направите справка в онази книга ще узнаете всичко това”. Под онази книга той разбира тука четирите си беседи за промяната на имената на някои мъже в библейската история. Тези беседи са били съставени в Антиохия през 388 г.⁴. В тях св. Йоан Златоуст разглежда главно въпроса относно промяната на името на ап. Павел. В четвъртата от тях пък казва: “защото, ако си спомняте, знаете, че цели три дни аз разсъждавах за самото това име (на ап. Павел); тогава аз изложих причините, защо (апостолът) се наричал по-рано Савел, а после бил

-----
¹ Johannes Chrysostomus in: Pauly - Wissowa, Realencyklopedie der klass. Altertumswissenschaft, 9 (1916), 1818.

² Zur Predigttaetigkeit des Johannes Chrysostomus. Biographische - Chronologische Studien ueber seine Homilienserien zu neutestamentlichen Buchern. Helsingfors, 1922, 32 - 40.

³ Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit, Munchen. 1929, S. 249, I B.

⁴ Вж. Библиотека “Творения на св. Отци”, год. I, кн. I, стр. 97. София 1934 г.

наречен Павел”. Оттука може да се заключи, че беседите върху посланието до Галатяните са били съставени и произнесени в Антиохия след 388 година.

Посланието на ап. Павел до Галатяните има предимно догматически характер. Поради това в своите беседи върху него св. Йоан Златоуст се впуска повече в догматически разсъждения, отколкото в нравствени наставления. Догматическите въпроси, изложени в посланието до Галатяните, заставили св. Йоан да вникне дълбоко в неговия текст. Може да се каже, че текстът на това послание в сравнение с други новозаветни книги е разгледан с много по-голяма дълбочина и подробност. В своето тълкувание на посланието до Галатяните св. Йоан Златоуст се спира подробно върху въпроса за божеството на Сина Божий и на Св. Дух и оборва учението на разни еретици: аномеи, маркионити, манихеи и иудействащи. Син Божий, казва той, не стои в нищо по-долу от Отца и е в пълния смисъл на думата Бог: “принадлежащото на Сина, принадлежи и на Отца; принадлежащото на Отца, принадлежи и на Сина”¹. Ап. Павел, изтъква св. Йоан Златоуст, усвоява “на Св. Дух това, което принадлежи на Бога и, обратно, - свойственото на Св. Дух приписва на Бога”².

Сведения за изданието на гръцкия текст на беседите на св. Йоан Златоуст върху посланието на ап. Павла до Галатяните, а също така и за изданието на разните преводи на тези беседи, могат да се намерят в библиотеката “Творения на Св. Отци”, год. I, кн. I, стр. 101 - 110, 1934 г., София; год. V, кн. I и II, стр. 4 - 5, 1938 год. Гръцкият текст е поместен у Migne, P. Gr., t, 61, col. 611 - 682. Руският превод е поместен в “Творения святаго отца нашего Иоанна Златоуста, архіепископа Константинопольскаго”, т. X, кн. 2, стр. 727 - 816, С. - Петербургъ, 1904 г.

---

¹Гл. II, 5; ²Гл. I, 2.

ГЛАВА ПЪРВА

“Павел апостол, призван не от човеци, нито чрез човек, а чрез Исуса Христа и Бога Отца, който Го възкреси от мъртвите, и всички братя, които са с мене - до църквите Галатийски: благодат вам и мир от Бога Отца и Господа нашего Исуса Христа”¹.

1. Началото на посланието е изпълнено с голям гняв и същевременно с голяма мъдрост; пък и не само едното начало, но може да се каже и цялото послание. Причината за това е, че да се беседва с наставляваните винаги с кротост, макар по отношение към тях и да е имало нужда от строгост, е свойствено не на учител, а по-скоро на губител и на недоброжелател. Ето защо и Господ, Който беседвал с учениците повечето пъти с кротост, в някои случаи употребява строгост в речта Си; понякога ги облажава, а понякога укорява. Така, като казал на ап. Петър: *“Блажен си ти, Симоне, син Ионин”²*, - и като обещал върху неговото изповедание да положи основата на църквата³, наскоро подир тези думи казва: *“махни се от Мене, сатана! Ти Ми си съблазън!”⁴* - и на друго място също казва: *“и вие ли още не разбирате?”⁵*. И накрай им внушил такъв страх, както забелязва ап. Йоан, че, като Го видели да беседва със самарянката, напомнили Му само относно храната, но нито един не се осмелил да каже: за какво Ти говориш, или: какво искаш от нея?⁶ Като знаел това, и ап. Павел, следвайки по стъпките на Учителя, също разнообразил своята реч съобразно нуждата на наставляваните, в един случай употребявайки като че ли изгаряне и отсичане, а в други – прилагайки като че ли смекчаващи лекарства. Така, на коринтяните той казва: *“Какво искате? С палица ли да дойда при вас, или с любов и кротък дух?”⁷* - а на галатяните казал: *“о, неразумни, галатяни!”⁸* - и не един път, но и втори път употребил същия упрек: *“никой да не ми досажда”⁹*. Но, от друга страна, той ги и утешава например, когато казва: *“чеда мои, за които съм пак в родилни болки”¹⁰*, - и много друго, подобно на това. А че

¹ Гал. 1, 1 – 3; ² Мат. 16, 17; ³ Мат. 16, 18; ⁴ Мат. 16, 23; ⁵ Мат. 15, 16; ⁶ Иоан 4, 27; ⁷ I Кор. 4, 21; ⁸ Гал. 3, 1; ⁹ Гал. 6, 17; ¹⁰ Гал. 4, 19.

действително посланието е изпълнено с гняв, това става на всекиго ясно и след беглото му прочитане.

Но необходимо е да посочим, що го е раздразнило против учениците; без съмнение то е било не нещо маловажно и незаслужаващо внимание, защото в такъв случай той не би им направил толкова силен упрек. Защото, да се раздразняват по повод на незначителни случаи, е свойствено на човеци малодушни, жестоки и потиснати от нещастие; също както да проявяват равнодушие във важни дела, е свойствено на лениви и сънливи. Но ап. Павел бил не такъв. И тъй, каква била постъпката, която го възмутила? - Голяма и твърде тежка, при това отчуждаваща всички от Христа, както сам той говори по-нататък: *“ето аз, Павел, ви казвам: ако се обрязвате, Христос нищо няма да ви ползува”*¹; и пак: *“вие, които искате да се оправдаете със закона, отметнахте се от Христа”*². И тъй, какво пък значи това? То изисква по-подробно разяснение. Някои от повярвалите иудеи, които се намирали още под влиянието на възгледите на иудейството, и в същото време били горди поради честолюбие, желяйки да си присвоят достойнството на учителите, като дошли при галатяните започнали да учат, че е необходимо да се обрязват, да пазят съботите и новомесечията и да не приемат ап. Павел, който отхвърлял всичко това. Защото Петър, Яков и Йоан, казвали те, тези върховни апостоли, които били с Христа, не запрещавали това. И действително, те не запрещавали; но постъпвали така не затова, че признавали необходимостта на всичко това, а само по снизхождение към слабостта на повярвалите от иудеите. Ап. Павел пък, който проповядвал между езичниците, не намирал нужда от подобно снизхождение, макар когато се намирал в Иудея и сам той да проявявал такова снизхождение. Но лъжеучителите, без да посочват причините, поради които както той, така и те (апостолите) допуснали такова снизхождение, съблазнявали по-простите човеци, казвайки, че не трябва да слушат ап. Павел, тъй като той се явил недавна, тогава когато ап. Петър и тези, които били с него, са най-първите между апостолите; при това той е ученик на апостолите, а те са ученици на Христа; той е един, а те са много и са стълбове на църквата. Освен това, те обвинявали (ап. Павел) в лицемерие, казвайки, че и сам той, като отхвърля обрязването, при други случаи изпълнява несъмнено иудейските обряди, и че той иначе проповядва на тях, и иначе на другите. Ето защо, като видял, че целият народ се възбудил и в галатийската църква пламнал опасен пожар, че нейното здание се клати и заплашва с падане, (апостолът) обхванат от справедлив гняв, а също и от скръб (той,

---

¹ Гал. 5, 2; ² Гал. 5, 4.

разбира се, обявил и това, като казал: “искал бих сега да бъда помежду ви и изменя гласа си”¹) - пише послание, отговаряйки на всички обвинения. И преди всичко, в самото начало той възразява на това, което казвали унижаващите неговото достойнство, а именно, че другите апостоли били ученици на Христа, а той ученик на апостолите. Ето защо именно той започнал посланието си така: “Павел апостол, признаван не от човеци, нито чрез човек”². Както аз по-горе казах, онези лъжеучители утвърждавали, че ап. Павел бил последен от всички апостоли и че той се бил научил на вярата вече от тях. А (апостолите) Петър, Яков и Йоан били и по-рано призвани, и заемат първо място между учениците, и догматите на вярата били приели от самия Христа; затова трябва да се вярва повече на тях, отколкото на първия. Посочените пък апостоли не запрещават на християните нито да се обрязват, нито да пазят (Моисеевия) закон.

2. Като говорили това и подобно нему, като унижавали с това ап. Павел и като възвишавали достойнството на онези (апостолите), обаче не с цел да ги прославят, а затова да съблазнят галатяните, те вече им внушавали неоснователно, да пазят закона. И тъй, (апостолът) започнал напълно справедливо (посланието) по такъв начин. Действително, тъй като те унижавали неговото учение, казвайки, че то е от човек, тогава когато учението на ап. Петър е от Христа, затова (апостолът) веднага, още в самото начало опровергава това, като заявява, че той е апостол, (избран) не от човеци и не чрез човеци. Наистина, Ананий го кръстил³, но не той го извел от заблудението и го привел към вярата, а сам Христос извикал към него отгоре с онзи чудесен глас и по такъв начин го привлякъл. Ап. Петър и неговия брат, а също и ап. Йоан, с брата на последния, Господ повикал, като вървял край морето, а ап. Павел – след възнесението на небесата. И както те нямали нужда от повторно повикване, но като оставили мрежите и всичко друго, веднага тръгват след Него, - също така и този след първото повикване възлязъл на самия връх на съвършенството и, като приел веднага кръщение и встъпил в борба с иудеите, със самото това надминал много и апостолите: “повече от . . . тях, казва той, се потрудих”⁴. Но в сегашния случай той не засяга това, а само се задоволява с указанието на своето равенство (с другите апостоли). За него тука важно било пък не това, да покаже своето превъзходство пред тях, а да унищожи причината на съблазънта.

¹ Гал. 4, 20; ² Гал. 1, 1. В гръцкия текст думата “призован” липсва; ³ Деян. 9, 17; ⁴ I Кор. 15, 10.

И тъй, думите: *“не от човеци”* се отнасят към всички (проповедници), тъй като евангелската проповед получава своето начало и основание отгоре, - а думите: *“нищо чрез човек”* - се отнасят изключително към апостолите, тъй като Христос ги призовал не чрез човеци, но сам, непосредствено. А защо той не споменал за призоваването и не казал: Павел, призован не от човеци, - а споменава за апостолството? - Затуй, че в това се заключавало цялото дело. (Съблазнителите), разбира се, казвали, че правото на учене му било предадено от човеци – апостоли, и че затова той трябвало да ги следва. Но че това право той получил не от човеци, - това засвидетелствал еванг. Лука, като казал: *“когато те служеха на Господа и постеха, Дух Светий каза: отделете Ми Варнава и Павел”*¹. Оттука е ясно, че властта на Сина и Светия Дух е една и съща. Действително, като бил изпратен от Светия Дух, (апостолът) казва все пак, че той е изпратен от Христа. Това посочва той и на друго място, приписвайки на Светия Дух туй, което подобава на Бога. Така, в беседата си с милетските презвитери той казва: *“внимавайте . . . върху себе си и върху . . . стадото, сред което Дух Светий ви е поставил за пастири и епископи”*², - макар в едно от своите послания да казва: *“и от вас Бог постави в църквата първо апостоли, второ пророци, по-нататък пастири и учители”*³. По такъв начин той се ползва безразлично от думите, усвоявайки на Св. Дух това, което принадлежи на бога, и, обратно, - свойственото на Св. Дух приписва на Бога. Но той и по друг начин още загражда устата на еретиците, когато казва: *“чрез Иисуса Христа и Бога Отца”*⁴. Тъй като казват, че такъв израз е употребен по отношение към Сина, като имащ по-малка важност, затова виж, как той постъпва: Той поставя името на Сина пред името на Отца, като ни научава с това да не създаваме закони за непостижимото естество и да не определяме мярката на божествеността между Сина и Отца, понеже като казал: *“чрез Иисуса Христа”*, той присъединил: *“и Бога Отца”*. Защото, ако той би споменал отделно само за Отца, би употребил израза “чрез Когото” - тогава те може би биха прибегнали и към уловка, като кажат, че изразът “чрез Когото” подобава на Отца, тъй като действията на Сина се отнасят към Него; а сега, като споменал заедно за Сина и за Отца, и употребил по отношение към тях еднакъв израз, той съвсем вече не оставя място за подобно размишление, тъй като той прави това не затуй, да припише принадлежащото на Сина на Отца, но с цел да покаже, че този израз не допуска никакво различие в Тяхното същество. А какво ще кажат сега и тези, които измислят

¹ Деян. 13, 2; ² Деян. 20, 28; ³ I Кор. 12, 28; ⁴ Гал. 1, 1.

някакво си умаляване (на божеските ипостаси) при кръщението, въз основа на това, че кръщението се извършва в името на Отца, и Сина, и Светия Дух? Защото, ако Синът по Своето достойнство е по-нисък от Отца само затова, че се поставя след Отца, тогава какво ще кажат те сега, след като апостолът, начевайки с Христа, след това вече преминава към Отца? Но ние няма да говорим нищо богохулно. Встъпвайки в състезание с тях, ние не трябва да отстъпваме от истината, и ако те даже хиляди пъти биха безумствали, ние и в такъв случай трябва да се държим в пределите на благочестието. Ето защо както тука, само въз основа на това, че (апостолът) споменал за Христа по-рано, ние няма да наречем Сина по-голям от Отца, защото тогава би било връх на безумие и на всяко нещастие - така и там, (в заповедта за кръщението), въз основа на това, че Синът е поставен след Отца, ние не трябва да считаме Сина за по-малък от Отца, *“Който Го възкреси от мъртвите”*. Какво правиш ти, ап. Павле? Като желал да приведеш към вярата иудействащите, ти не излагаш на показ нито едно от великите и блестящи свойства на Сина, не изтъкваш нещо, подобно на това, което си написал на филипяните, казвайки, че (Той), *“бидейки в образ Божий, не счете за похищение да бъде равен на Бога”*¹; както след това в посланието към Евреите си гръмогласно възвестил, че Той е *“сияние на славата и образ на Неговата ипостас”*²; или както се произнесъл за Него в началото на своето Евангелие синът на гърма: *“в начало беше Словото, и Словото беше у Бога, и Бог беше Словото”*³; или както накрай сам Иисус често заявявал на иудеите, казвайки, че Той обладава еднакво могъщество с Отца и има същата власт⁴. Ти не казваш нищо подобно, но като оставяш всичко това, споменаваш за туй, което станало над Неговата плът, посочвайки кръста и смъртта? - Да, казва той. Защото, ако речта ни би била отправена към човеци, които не знаят нищо велико за Христа, би било прилично тогава да кажем това за Него; но тъй като против нас повдигат бунт човеци, които мислят, че ще се подхвърлят на наказание, ако отстъпят от закона, затова именно споменахме за обстоятелството, чрез което се премахва напълно необходимостта на закона, т. е. за благодеянието, произлязло за всички от кръста и възкресението. Ако той би казал, че Словото било в начало, или че То било в Божий образ, или друго нещо, подобно на това, с това би показал тогава божествеността на Словото, но ни най-малко не би помогнал в сегашното дело; а като казал: *“Който Го възкреси от мъртвите”*⁵, със самото това той напомнил за най-главното благодеяние, оказано на нас; това пък му при-

-----
¹ Филип. 2, 6; ² 1, 3; ³ Иоан. 1, 1; ⁴ Иоан. 5, 17, 19 и след.; ⁵ Гал. 1, 1.

несло немалка полза в дадения случай, защото повечето от хората обикновено слушат не толкова внимателно думите, доказващи величието на Бога, колкото беседите, разкриващи Неговите благодеяния към хората. Ето защо, като оставил беседата за първото, той говори за оказаното ни благодеяние.

3. Но еретиците възразяват, казвайки: виж, Отец възкресява Сина! Тъй като те се били вече заразили от еретицеството, затова се показват и притворно глухи към туй, което се отнася до догмите, а избират само това, което се отнася до унижението (на Христа), изтъкнато или с оглед на Неговото човечество, или в чест на Отца, или съобразно друг някакъв (Божий) промисъл и, като разглеждат подобни места откъслечно, причиняват вреда сами на себе си (няма да кажа - на Св. Писание). Аз охотно бих ги запитал: защо говорят те това? Нима затова, да представят Сина за слаб и нямащ сила даже за възкресяване на тялото? Обаче само вярата в Него произвежда това, че и сянката на повярвалите в Него възкресвала мъртви¹. И тъй, вярващите в Него хора, като били смъртни, само със сянката на своите земни тела и със своите дрехи, покриващи тези тела, възкресявали мъртви - а Той не могъл да възкреси самия Себе Си? Не е ли това явна лудост и най-висока степен на безумие? Не си ли слушал ти, какво Той казва: *“разрушете тоя храм, и в три дни ще го въздигна”*²; и още: *“имам власт да дам Моята душа, и власт имам пак да я приема”*³. И тъй, защо пък се казва, че Отец Го възкресил? - Затова, че и много друго, което (Синът) върши, се приписва (на Отца). Това е казано в чест на Отца и заради немошната на слушателите. *“И всички братя, които са с мене”*⁴. Но защо нийде в другите си послания той не добавя това? Там той или поставя само едното свое име, или назовава по име още двама или трима, а тука посочил цялото множество, поради което и не споменал за никого по име. Но защо той върши това? - Него упреждали за това, че само единият той проповядва така и въвежда ново учение в догмите на вярата. Поради това, като желал да премахне едно такова подозрение, той присъединил братята, давайки с това да се разбере, че това, което той пише, пише съгласно с тяхното мнение. *“До църквите Галатийски”*⁵. Пламъкът на заблудението бил обхванал не един град, не два и три, а целия галатийски народ. Обърни внимание и тука върху голямото негодувание (на апостола). Той не казал: до възлюбените; не казал също: до светите, но: *“до църквите галатийски”*. Това било признак на човек, който силно скърби и разкрива своята печал - именно, че не ги приветстват-

-----
¹ Деян. 5, 15; ² Йоан. 2, 19; ³ Йоан. 10, 18; ⁴ Гал. 1, 2; ⁵ Гал. 1, 2.

вал с пожелание нито на любов, нито на чест, а само от името на братята, и че не прибавил даже: до църквите Божи, - а само казал: *“до църквите Галатийски”*. Заедно с това той бърза още в самото начало да ги приведе от разделение към единство, поради което и споменал за църквата (Галатийските църкви), желаейки с това да ги засрами и да ги събере в едно. Действително, като били разделени на много части, те и не могли да се нарекат с това име, тъй като името църква е име на съгласие и единомушие. *“Благодат вам и мир от Бога Отца и от Господа . . . Исуса Христа”*¹. Той счита за необходимо да употребява навсякъде това (приветствие), особено пък сега, като изпраща послание на Галатяните. Тъй като те се намирали в опасност да отпаднат от благодатта, затова именно той желае те да се затвърдят отново в нея. Те станали противници на Бога; заради това той моли Бога, щото Той да ги приведе към предишния мир със Себе Си.

*“От Бога Отца”*². И с тези думи се отново лесно побеждават еретиците. Те твърдят, че ап. Йоан, като казва в началото на своето Евангелие: *“и Бог беше Словото”*, употребил думата Бог без член (καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος) затова, че желаел да представи божеството на Сина по-малко (от божеството на Отца); и че също, когато ап. Павел казва: Синът бил образ на Бога³, - казва това не за Отца, защото тази дума (Θεοῦ) и тука е употребена без член; но какво ще кажат те сега, когато ап. Павел казва не: от Бога - ἄπο τοῦ Θεοῦ (употребявайки думата Θεός с добавката на члена τοῦ), но: *“от Бога Отца”* - ἄπο Θεοῦ Πατρὸς (без добавката на члена)? А Бога тука той нарича Отец, не като ги ласкае, но напротив, като ги силно упреква с това и като припомня причината, поради която те станали синове. Защото не чрез закон, а чрез *“банята на възраждането”*⁴ те се удостоили с такава чест. Ето защо той навсякъде, и в началото на своите послания, указва многократно на проявите на Божията благод, говорейки почти така: раби, врагове и отхвърлени, защо вие, (като бяхте такива), изведнъж наричате Бога Отец? Нима законът ви е дарувал това високо родство? Защо вие, в такъв случай, като оставяте Този, който ви така приближил към Себе Си, отново се обръщате към възпитателя?⁵ И не само името на Отца, но и названията, прилагани по отношение на Сина, са достатъчни за това, да им покажат тази благод. Пък и самото название “Господ Исус Христос”, като се разгледа внимателно, разкрива напълно тази благод. Затова именно, казва се, ще се нарече името Му Исус, че *“Той ще спаси народа*

¹ Гал. 1, 3; ² Гал. 1, 1; ³ Филип. 2, 6; ⁴ Тит. 3, 5; ⁵ Гал. 3, 24.

Си от греховете му”¹; названието пък “Христос” напомня помазването със Св.Дух, “Който отдаде Себе Си за нашите грехове”².

4. Виж, Той понесъл не рабско и не принудително служение, и никой не Го отдавал, но сам Той отдал Себе Си; затова, когато чуеш ап. Йоана, който казва, че Отец отдал Своя единороден Син за нас³, не намалявай въз основа на това достойнството на Единородния и не помисляй за Него нещо човешко. Макар и да се казва, че Отец Го отдал, обаче не за това, щото да считаш служението (на Сина) за рабско, а за това, щото да узнаеш, че това служение било угодно и на Отца. Това именно и тука ап. Павел изтъкнал, като казал: “по волята на Бога и Отца нашего”⁴, - не по заповедта, а: “по волята”. Действително, тъй като волята у Отца и Сина е една, затова, каквото Синът желяел, същото желяел и Отец. “За нашите грехове”⁵. Ние сме потънали, казва той, в безбройни беззакония и заслужаваме най-жестоко наказание. А законът не само не ни е избавил, но още ни е и осъдил, като направил по-явни нашите грехове и като не бил в състояние да ни освободи и да усмири Божия гняв; Божият Син пък направил възможно и това невъзможно нещо, като простил и нашите грехове, като поставил нас, бившите врагове, в реда на приятелите, и като ни дарувал други безбройни блага. След това казва: “за да ни избави от сегашния лукав век”⁶. Други еретици пък се ползват от този израз, за да представят сегашния живот като нещо лошо и да приведат (за доказателство на това) свидетелство от ап. Павел. Ето, казват те, ап. Павел нарича сегашния век лукав. Но кажи ми, какво нещо е векът? - Време, състоящо се от часове и дни. И тъй, какво тогава? Нима продължението на дните и течението на слънцето са неща лукави? Никой обаче няма никога да каже това, макар той и да би стигнал до крайно безумие. Ти ще кажеш, че (апостолът нарекъл) лукаво не времето, а сегашния живот? Но тези думи означават не това, и ти се основаваш не върху думите на ап. Павел, изплитайки обвинение против сегашния живот, а съставяш произволно своето тълкувание. Позволи в такъв случай и ние да изтъкуваме казаното от (апостола), още повече, че нашето тълкувание е и благочестиво, и има основание. И тъй, какво ние можем да кажем? - Това, че никое зло не може никога да бъде причина на добро, а сегашният живот служи за причина на безбройни венци и най-велики награди. Ето защо и сам блаженият Павел възхвалява безмерно този живот, казвайки: “ако ли живеенето ми в плът принася плод

-----
¹ Мат. 1, 21; ² Гал. 1, 4; ³ Йоан. 3, 16; ⁴ Гал. 1, 4; ⁵ Гал. 1, 4; ⁶ Гал. 1, 4.

на делото, то кое да предпочета, не зная”¹. И като си поставя избор – да живее ли тук, или да се освободи и да бъде с Христа, - той предпочита живеенето тука. Ако пък сегашният живот би бил нещо зло, (ап. Павел) не би казал това за себе си, и никой изобщо не би могъл да се възползува от него (сегашния живот) за добродетелта, макар и да би употребил за това най-голямо старание. Защото никой не може никога да се възползува от злото за постигане на доброто, нито от блудството за целомъдрие, нито от завистта за доброжелателство. И когато ап. Павел говори за плътските помисли, че те не се покоряват на Божия закон, пък и не могат², той изтъква със същото, че порокът, като си остава порок, не може да бъде добродетел. Затова, когато ти чуеш за лукав век, разбирай под това лукави дела, развратена воля. И Христос дошъл не затова, да ни умъртви и по такъв начин да ни изведе от сегашния живот, но затова, щото, като ни остави в света, да ни направи достойни за небесния живот. Ето защо и в Своята беседа с Отца Той казал: “но те са в света, и аз ида при Тебе”³. И още: “не се моля да ги вземеш от света, но да ги упазии от злото”⁴, т. е. от порока. Ако пък ти не приемаш това обяснение, но продължаваш да твърдиш, че сегашният свят е зло, не осъждай тогава и самоубийците. Действително, както човек, който освобождава себе си от порока, заслужава не порицания, а награди, също така и този, според вашето мнение, който прекратява своя живот с насилствена смърт, чрез обесване или по друг някакъв начин, няма да заслужи осъждане. Но в действителност и Бог подхвърля такива на по-голямо наказание, отколкото човекоубийците, пък и всички ние с ужас се отвръщаме от тях; и това е напълно справедливо, защото ако е престъпно да убиваме други, още повече тогава - сами себе си. Ако пък сегашният живот е зло, тогава ние трябва да награждаваме човекоубийците затова, че те ни избавят от злото. Освен това тези, които говорят туй, опровергават и сами себе си. Действително, като признават слънцето, а заедно с него и луната за божество и като им се покланят като на причинители на много блага, те противоречат сами на себе си. Защото те (слънцето и луната), а също и другите звезди, са безполезни за друго нещо, но за нас те носят полза в сегашния лукав, както те твърдят, живот, като хранят и осветяват телата и като съдействат за узряването на плодовете. А по какъв начин тези, според вашето мнение, богове, съдействат на така устроения лукав живот? Но звездите не са в никой случай богове, а са Божии творения, създадени за наша полза, нито

---

¹ Филип. 1, 22; ² Рим. 8, 7; ³ Иоан 17, 11; ⁴ Иоан 17, 15.

самият мир е зло. Ако пък ти ми посочиш човекоубийците, прелюбодейците и обирачите на гробове, всичко това ни най-малко не говори против сегашния живот, защото греховете произлизат не от нашия живот по плът, а от развратената воля. Ако пък те биха зависели от нашия живот и биха били като че ли по необходимост свързани с него, тогава никой не би бил свободен и чист от тях. Виж, никой, разбира се, не е в състояние да избегне неотклонимите нужди на телесния живот. А какви са тези нужди? - Да ядем, да пием, да спим, да растем, да гладуваме, да жадуваме, да се раждаме, да умираме и всички други от подобен род. И от тези нужди никой не може да се избави - нито грешникът, нито праведникът, нито царят, нито простият; всички ние сме подчинени на тая необходимост на природата. Също така, ако и вършенето на зло се би явявало, по самата си природа, неизбежен дял на живота, тогава никой не би го избягнал, подобно на това, както е невъзможно да бъдат избегнати и онези естествени нужди. Не ми говори, че малцина водят добродетелен живот. Такъв пък, който да е победил необходимите естествени потребности, съвсем няма да намериш. Затова дотогава, докато се намира макар и един, който преуспява в добродетелта, истинността на нашите думи си остава неизменна. Какво казваш ти, нещастний и жалкий, нима е лукав сегашният живот, в който ние сме познали Бога, любомъдърствуваме за бъдещия, станали сме от човеци ангели и образуваме едно събрание с горните сили? Какво пък друго още доказателство ние можем да намерим против вашия зъл и развратен разум?

5. Но защо, казваш ти, ап. Павел нарекъл сегашния век лукав? - Той се изразил така според обикновената употреба на тази дума. Така и ние обикновено казваме: днес аз имах за мене лош ден, обвинявайки с това не времето, но делата и обстоятелствата. Също така и ап. Павел, като осъжда злите влечения на сърцето, употребил общоприет израз и показва, че Христос ни освободил и от предишните грехове, и ни поставил в безопасност от тях в бъдещо време. Като казал: *“Който отдаде Себе Си за нашите грехове”*¹, - той посочил първото; а с добавката на думите: *“за да ни избави от сегашния лукав век”*², той указал на безопасното пристанище и на бъдещото време. Законът бил безсилен да освободи човека само от едни между посочените грехове, а благодатта има сила да го очисти от едните, и другите. *“По волята на Бога и Отца нашего.”*³. Тъй като те мислили, че оказват неподчинение на Бога, Който дал закона и се бояли, като оставят древния закон, да

---

¹ Гал. 1, 4; ² Гал. 1, 4; ³ Гал. 1, 4.

последват новия, затова (апостолът) изправя и това тяхно предубеждение, като казва, че това е угодно и на Отца. И той казал не просто: на Отца, - но: *“на Отца нашего”*, пък и често прави такава добавка затова, щото да ги засрами с указанието на туй, че Своя Отец Христос направил и наш Отец. *“Комуто слава, во веки веков. Амин.”*¹. И това е нещо ново и необикновено. Думата амин ние не срещаме нийде в началото и в предговорите на посланията; тя обикновено се поставя вече след много (разсъждения). Тука пък, като желае да покаже, че и казаното съдържа в себе си достатъчно изобличение на галатяните и че речта му е напълно завършена, той поставил тази (дума) в началото на посланието. Очевидните постъпки не изискват продължителни приготовления (за изобличение). Затова, като споменал за кръста и за възкресението, за изкуплението на греховете, за безопасността от тях в бъдещо време, за волята на Отца и съгласието на Сина, за благодатта, за мира и за всички Божии дарове, той завършил своята реч със славословие. И не само затова той постъпил така, но също и от извънмерно учудване от величието на дара и преизобилието на благодатта, и от представата на това, какви сме ние били и какво направил нас Бог свръх нашето очакване и в най-кратко време. Като не бил в състояние да изрази това с думи, та завършил своята реч със славословие, въздавайки на Бога за цялата Вселена хвала, - не такава, каквато била достойна за Бога, но каквато била възможна за него. Ето защо след това той продължава с още по-голяма сила своята реч, възпламенявайки се като че ли от силен огън, от представата за Божиите благодеяния. Като казал: *“Комуто слава вовеки веков. Амин.”* - той започва после още по-силно своето изобличение със следните думи: *“чудя се, че тъй скоро преминавате от Оногова, Който ви е призовал чрез благодатта Христова към друго благовестие”*². Тъй като те мислели чрез спазването на закона да угодят на Отца, също както и иудеите с преследването на Христа, затова той преди всичко показва, че постъпвайки по такъв начин, те оскърбяват не само Христа, но и Отца. Като вършите това, казва той, вие отстъпвате не само от Христа, но и от Отца, защото както вехтият завет принадлежи не само на Отца, но и на Сина, също така и благодатта е дар не само на Сина, но и на Отца, и всичко у тях е общо: всичко, което принадлежи на Отца, е Мое³. Като показал по такъв начин, че те отстъпват и от Отца, той слага върху тях две вини: отстъпване и твърде бързо отстъпване. Разбира се, те биха заслужавали обвинение и в този случай, ако биха отпаднали след много време, но тука става дума за съблазнение. Разбира се, заслужава обвинение и този, който отстъпва след дълго време,

-----
¹ Гал. 1, 5; ² Гал. 1, 6; ³ Йоан 16, 15.

но падащият при първото нападение и от пусканите още отдалече стрели дава със себе си пример на крайна слабост. В това обвинява (апостолът) и галатяните, като че ли казвайки: какво значи това, че тези, които ви съблазняват, не се нуждаят даже от (продължително) време, но само първото нападение е достатъчно за тях да покорят всички вас и пленят? Какво извинение вие можете да имате? Ако и по отношение към приятелите подобна постъпка е вина и този, който е оставил своите предишни и полезни приятели, заслужава осъждане, помисли тогава, на какво наказание подлежи оставилият Бога, Който го е призовал? Когато пък той казва: *“чудя се”*, с тази дума не ги упреква само за това, че те след толкова изобилни дарования, след такова велико прощение на греховете и толкова велико Божие човеколюбие, се предали доброволно на игото на робството, но в същото време и показва какво мнение има той за тях, т. е. високо и отлично. Действително, той не би се учудвал на случилото се, ако би ги считал за слаби и лесно съблазняеми, но тъй като, казва той, вие бяхте от числото на искрено повярвалите и много потрудили се, затова именно аз се и учудвам. Това било достатъчно за тяхното обръщане и привеждане в предишното състояние. Това именно той изяснил и в средата на посланието, като казал: *“нима напразно толкова много претърпяхте? Да беше само напразно!”*¹. *“Преминавате”*². Не казал: изменяте се, - но: *“преминавате”*, т. е. аз още не вярвам и не мисля, че това съблазнение имало пълен успех, - с което пак изказва надежда да ги обърне. Това пък той по-ясно изтъкнал и по-късно, като казал: *“аз имам вяра у вас . . . че вие не ще мислите иначе”*³. *“От Оногова, Който ви е призовал чрез благодатта Христова”*⁴. Призоваването, разбира се, е дело на Отца; причината пък на призоваването е Синът, защото Той ни е примирил и дал дара на благодатта, - защото не от праведните дела ние получихме спасение. А по-добре е да се каже: принадлежащото на Сина принадлежи и на Отца, и принадлежащото на Отца принадлежи и на Сина; *“(всичко мое) Мое, казва Христос, е Твое, и Твоето Мое”*⁵. И не казал: вие преминавате от благовестването, но: *“от Оногова, Който ви е призовал”*, т. е. от Бога. Той употребил израз, който бил по-грозен за тях и по-скоро могъл да ги порази чрез страх. Човеците, които искали да съблазнят галатяните, вършели това не изведнъж, но като изменяли малко по малко същността на проповядваните от него истини, не изменяли техните наименования. От такъв вид са и съблазненията на дявола; и той разстила незабелязано своите мрежи. Ако те биха започнали да казват: отречете се от Христа, - галатяните тогава биха се пазили

-----
¹ Гал. 3, 4; ² Гал. 1, 6; ³ Гал. 5, 10; ⁴ Гал. 1, 6; ⁵ Иоан 17, 10.

от тях като измамници и развратители, а сега, като ги оставили до известно време във вярата и прикрили своята измама с името благовестие, те с по-голяма смелост подкопавали зданието, прикривайки с тези имена, подобно на подкопавашите стени, като с някаква завеса, проповядваното учение.

6. И тъй, пред вид на това, че те наричали своето лъжовно учение благовестие, (апостолът) защитава твърде навреме и самото име благовестие (с което се наричало Христовото учение) и действа пряко, казвайки: “(преминават) към друго благовестие; не че има друго благовестие”¹. Много добре (е казано), защото то (благовестието на еретиците) действително не е друго. Но подобно на това, както се случва с болните, които претърпяват вреда и от здрава храна, така и маркионитите претърпели тука същото. Те се възползвали от тези думи и казвали: ето и ап. Павел казал, че няма друго благовестие, - тъй като те приемат не всички евангелисти, но само одного, и при това, като произволно изрязали и изменили много у него. Но какво тогава означават казаните от апостола думи: “според благовестието ми и проповедта за Исуса Христа”?². И тъй, техните думи заслужават голям присмех; но макар те и да са смешни, все пак е необходимо да изобличим тяхната лъжа заради тези, които се лесно съблазняват. А какво ние ще кажем? - Това, че макар и мнозина да са писали евангелия, но щом те пишат едно и също, то в такъв случай и многото евангелия ще представляват от себе си едно, и множеството на пишешите ни най-малко не му пречи да бъде едно, както и обратно, макар и един да е писал, но ако е излагал противни неща, написаното от него няма да бъде едно. Действително едно ли или две (евангелия) има - това се определя не от числото на пишешите, но от еднаквостта или разликата на съдържанието. Оттука е ясно, че и четирите евангелия представят от себе си едно Евангелие. Защото, когато четирима говорят едно и също, тогава то няма да бъде различно само поради различието на лицата, но е едно поради съгласието на написаното от тях. И ап. Павел говори тука не за числото на проповядващите, но за съгласието в проповядваното. Затова, ако поради написаното и поради правилността на догматите Евангелието на Матей излага едно, а на Лука - друго, тогава (маркионитите) с право привеждат думите на ап. Павел; ако пък (тези евангелия излагат) напълно едно и също, нека тогава те да престанат да безумстват, преструвайки се, че не знаят това, което е напълно ясно и на малките деца. “Но има някои, които ви смуцават и искат да изопачат благовестието Христово.”³. Това значи: дотогава, докато вие бъдете със

-----
¹ Гал. 1, 6, 7; ² Рим. 14, 24; ³ Гал. 1, 7.

здрав ум и обръщате внимание само на правото, а не на извратеното - измисляйки това, което не съществува, - вие няма да признаете друго Евангелие. Както повреденото око вижда едно вместо друго, също така и умът, подбуден от прилива на зли помисли, се подхвърля обикновено на същата болест. Ето защо и страдащите от лудост си представят едно вместо друго. Но това безумие е по-опасно от онова, тъй като причинява вреда при познанието не на чувствени предмети, а на духовни, произвежда разстройство не в гледеца на телесните очи, а в очите на ума. *“И искат да изопачат благовестието Христово”*. Наистина те прибавили още една или две заповеди, като възстановили отново заповедта за обрязването и пазенето на дните; но като желал да покаже, че и незначителното нарушение на закона разрушава всичко, той казал, че се изопачава Евангелието. Както този, който макар и незначително да е повредил печата на царските монети, прави негодна цялата отпечатана монета, също така и този, който изопачи и най-малкия догмат на вярата, подхвърля вече всичко на разрушение, преминавайки постепенно от една повреда към друга - по-лоша.

И тъй, де са тези, които ни осъждат в любов към препиране относно несъгласието с еретиците? Де са тези, които казват, че няма никаква разлика между нас и тях, но че съществуващият раздор произлиза от любов към началстване? Нека те да чуят какво говори ап. Павел, а именно, че разрушават Евангелието и тези, които привнасят в него отново даже нещо и маловажно. Те обаче въвеждат отново не нещо маловажно, защото може ли да бъде маловажно това, когато те наричат Божия Син творение? Нима ти не си слушал как и във вехтия завет един, който събирал дърва в събота и с това нарушил една заповед, и при това не най-важната, бил подхвърлен на жестоко наказание¹, - или за това, че Оза, който искал да подкрепи заплашения от падане ковчег на завета, веднага умрял затуй, че присвоил несъответстващо на него служение²? И тъй, ако нарушението на съботата и докосването до падащия ковчег извикали у Бога такова негодувание, че дръзналите да извършат едното и другото не получили ни най-малко помилване, тогава този, който изопачава страшните и неизразими догмати на вярата, нима ще получи оправдание и помилване? Няма за него помилване, няма никакво! Това самото и служи за причина на всички злини, именно, че ние не се безпокоим за малките простъпки. По-тежките грехове възникват именно затова, че малките остават без нужното изправяне. И както тези, които пренебрегват по отношение към телата лекуването на раните, причиняват с това огници, гниене и смърт, също така и тези, които не обръщат

---

¹ Числ. 15, 32 – 36; ² II Цар. 6, 6, 7.

внимание по отношение към душите на незначителните грешки, падат в по-големи. Еди кой си, казват, греша против поста, но тука няма нищо важно; друг е твърд в православната вяра, но лицемерейки в угода на времето, не я изповядва с нужната смелост, - и това, казват, не представя от себе си голямо зло; друг пък, като бил раздразнен, заплашвал, че ще отстъпи от правата вяра, - но и това, като че ли не заслужава наказание, тъй като той, казват, съгрешил в гняв и раздразнение. И безбройно множество подобни грехове, както всеки може да види, всеки ден нахлуват в църквата. Затова именно ние сме станали достойни за присмех в очите на иудеите и елините, (които виждат) как църквата се разделя на безбройни части. Ако тези, които се опитват да отстъпят от божествените закони и да направят в тях някакво маловажно изменение, биха се подхвърляли на съответното порицание, нямаше тогава да се появи сегашната зараза и нямаше да обхване църквата една толкова голяма буря. И тъй, виж защо ап. Павел нарича обрязването разрушение на Евангелието.

7. А сега мнозина у нас и постят в един ден с юдеите, и съботите също спазват; ние пък търпим това с мъжество, или по-добре, с унижение. Но защо говоря аз за юдейските (обичаи)? Даже някои от нас пазят много езически обичаи, магесничества, гадания, предзнаменувания, наблюдаване на дните, суеверни празници при рождението, и изпълнени с всякакво нечестие записки, които те поставят върху главата на току-що родилите се деца, като ги научават още от първите дни на живота да презират труда за добродетелите и като подчиняват участта им на измамливото господство на съботата, която ги управлява. Но ако и за обрязващите се няма да има никаква полза от Христа¹, може ли тогава вярата да послужи някак за спасението на тези, които вършат толкова нечестие? Наистина, обрязването било установено от Бога, но пред вид на това, че то се спазвало не в определеното време, вредило на Евангелието, ап. Павел направил всичко, за да го прекрати. Нима, след като ап. Павел употребил толкова старание за прекратяване на иудейските обичаи, само за това, че тяхното пазене било несвоевременно, ние няма да премахнем езическите обичаи? Какво оправдание тогава ние ще имаме? Ето защо у нас сега всичко е в такова смущение и смешение и наставляваните, изпълнени с голяма гордост, унищожиха реда, и всичко се изопачи. Сега макар някой и малко да ги укори, те с презрение се отнасят към началниците си, защото ние сме ги лошо възпитали. А между това, макар началниците и да биха били действително негодни и преизпълнени с безбройни пороци, и в такъв случай на ученика не би било позволено

-----
¹ Гал. 5, 2.

да им оказва неподчинение. Действително, ако за юдейските учители се казва, че те като такива, които седят на Моисеевото седалище, заслужават това, щото да бъдат слушани от наставляваните, макар делата им да са толкова зли, че (Господ) заповядва на учениците (Си) да не им подражават и да не им съревнуват¹, какво извинение тогава ще заслужават тези, които се надсмиват и презират представителите на църквата, живеещи благочестиво чрез Божията благодат? Защото, ако не е позволено да осъждаме един другия, още повече не трябва да осъждаме учителите. *“Но ако аз или ангел от небето ви благовестеше не това, що приехте, анатема да бъде”*². Обърни внимание върху благоразумието на апостола! За да не би някой да каже, че той поради пустославие съставя своите собствени догмати, подхвърля на проклетие също и самия себе си. А тъй като те се осланяли още на достойнството на ап. Яков и ап. Йоан, затова, пред вид на туй, той споменал и за ангелите. За да не би ти, казва той, да ми укажеш на ап. Яков и ап. Йоан, (аз казвам): макар даже и някой от първите ангели от небето да би започнал да поврежда евангелската проповед, - анатема да бъде. И не напразно той казал: *“от небето”*, - но с цел, щото ти да не би въз основа на това, че свещениците се наричат (на думи) ангели: *“понеже устне іереовы сохранят разум, и закона възвѣщут от уст его, яко ангел Господа Вседержителя есть”*³, - да помислиш, че тука се говори за тези ангели, той с добавката на думите: *“от небето”*, - указал на горните сили. И не би казал: ако проповядват противното, или: унищожат всичко, но: ако биха започнали да благовестват даже нещо маловажно, несъгласно с това, което ние благовествахме, - да бъде анатема. *“Както по-горе казах, и сега пак казвам”*⁴. За да не би ти да помислиш, че предидущите думи са произнесени в гняв, или казани преувеличено, или пък са се изтръгнали накак си неволно, той отново ги повтаря. Защото, който каже нещо, като е възбуден от гняв, той скоро се разкайва за своите думи; който пък втори път казва същото, показва с това, че той го казва така, след като е помислил и че той преди да реши в своя ум, произнесъл казаното именно така, (както решил). Авраам, като бил умоляван (от богатия) да изпрати Лазар, казал: те имат Моисей и пророците; ако тях не послушат, няма да послушат тогава и възкръсналите от мъртвите⁵. Христос, като представя Авраам, казващ това, желае да покаже, че Той иска, щото да вярват повече на Св. Писание, отколкото на възкръсващите от мъртвите. А ап. Павел (когато пък аз споменавам ап. Павел, разбирам същевременно и Христа, защото сам Христос действал в него-

¹ Мат. 23, 2, 3; ² Гал. 1, 8; ³ Малах. 2, 7; ⁴ Гал. 1, 9; ⁵ Лук. 16, 29, 31.

вата душа) предпочита (Св. Писание) и пред ангелите, слизащи от небето; и напълно справедливо. Действително ангелите, макар и да са велики, те обаче са раби и слуги, а цялото Св. Писание ни е изпратено, като е написано не от раби, а от Владиката и Бога на всичко. Ето защо той казва: ако някой ви благовести не това, което ние ви благовестихме. Той не казал: такъв или такъв, което е твърде разумно и не тягостно. Каква нужда, действително, е имал да споменава имена този, който обладал таква превъзходство, че обхванал всички - и горните, и долните? Като произнесъл проклятие на благовестниците и ангелите, с това той обхванал всяко достойнство; а като произнесъл проклятие и на самия себе си, - всяко родство и приятелство. Не ми говори, казва той, че това проповядват твоите събратя - апостоли и приятели, защото аз няма да пощадя и самия себе си, ако проповядвам противното. Това обаче той казва не за осъждане на другите апостоли, като изопачаващи уж (евангелската) проповед: ние ли, казва той, те ли, - така проповядваме¹; с него той искал само да покаже, че достойнството на лицата не се взема под внимание, когато става дума за истината. *“У човеци ли сега търся благоволение, или у Бога? Или на човеци искам да угаждам? Ако бях още угаждал на човеци, не щях да бъда Христов раб”*². Ако аз бих могъл, казва той, да ви измамя със своите думи, бих ли могъл да измамя Бога, Който знае всички тайни помисли и Комуто да угаждам, е предмет на единствената ми грижа? Виждаш ли апостолски дух? Виждаш ли ангелска висота? Същото говорил той и в посланието си до Коринтяните: ние не се защитаваме пред вас, *“а ви даваме повод да се хвалите с нас”*³; и още: *“малко ми струва да бъда съден от вас, или от човешки съд”*⁴. Тъй като той, бидейки учител, бил принуден да се защитава пред учениците, затова и макар и търпеливо да понася това, същевременно и негодува, обаче не поради гордост, съвсем не, но поради лекомислието на съблазняваните и поради това, че те вярват малко на неговите думи. Ето защо той изтъкнал това, казвайки почти така: нима аз имам работа с вас? Нима човеците ще ме съдят? Аз имам работа с Бога и върша всичко, за да се оправдая там, пред Неговия съд; пък и аз още не съм дошъл до такова нещастие, щото готвейки се да дам отчет пред Владиката на всичко за моята проповед, да започна да повреждам догматите.

8. И тъй, той казал гореприведените думи отчасти в защита на себе си, отчасти желаейки да им даде отпор. Защото наставляваните трябвало не да съдят своите учители, а да им вярват; но щом редът е вече развален, казва той, и вие сте седнали на мястото на съдията, знайте тогава,

¹ I Кор. 15, 11; ² Гал. 1, 10; ³ II Кор. 5, 12; ⁴ I Кор. 4, 3.

че аз се малко грижа за оправданието си пред вас, но всичко върша за Бога, тъй че пред Него и да се оправдая за проповядваните догмати. Който иска да спечели благоволенieto на хората, той употребява много лукавство и хитрост, ползува се от измамата и лъжата, за да склони на своя страна и да разположи към себе си слушателите; напротив, който иска да спечели благоволенieto на Бога и се старее да Му угоди, на такъв е нужен само здрав и чист разум, защото Божеството не се поддава на измама. Оттук става очевидно, казва той, че и ние пишем това не от любов към началстване и не за това, да имаме ученици, а също и не за това, щото да придобиваме слава от вас, тъй като ние се стараем да угодим не на хората, а на Бога. Ако аз бих искал да угаждам на хората, тогава и сега бих бил на страната на иудеите, и сега още бих преследвал църквата. Но тъй като аз презрях целия народ и приятелите, и родствениците, и високата слава, и предпочетох пред всичко това гоненията, враждата, борбите и всекидневната смърт, затова, очевидно е, че всичко, което сега говоря, говоря не за придобиване на човешка слава. А това той казал затуй, че възнамерява да разкаже и своя предишен живот, и внезапната промяна, и да докаже по очевиден начин, че той пази истината, за да не би те да помислят, че той върши това, желайки да се оправдае пред тях, и да не би да се възгордеят. Затова той и казал отнапред: *“у човеци ли сега търся благоволение?”* Той знаел, че за изправянето на наставляемите понякога е навременно да се предложи нещо високо и велико. Макар той и да би могъл да представи доказателства за истинността на своята проповед и от друг източник например, да докаже това въз основа на знаменията, чудесата, опасностите, тъмниците, всекидневните смърти, глада и жаждата, голотата, и въз основа на друго, подобно на това, обаче тъй като говори сега не за лъжеапостолите, но за апостолите, а последните сами участвали в тези опасности, затова той пристъпва към решението на въпроса от друга страна; при други случаи пък, когато той отправя речта си към лъжеапостолите, употребява сравнение, излагайки на показ своето търпение при скърбите, и казва: *“служители Христови ли са (в безумие говоря), аз съм повече. Аз съм бил много повече в трудове, безмерно в рани, повече в тъмници, и много пъти на умирање”*¹. Сега пък той разказва за своя предишен начин на живот и казва: *“известявам ви, братя, че Евангелието, което аз благовестих, не е човешко, защото и аз нито го приех, нито го научих от човек, а чрез откровение Исус Христово”*². Виж как той отвсякъде привежда доказателства за това, че бил ученик на

-----
¹ II Кор. 11, 23; ² Гал. 1, 11, 12.

Христа, Който сам, без човешко посредничество, благоволил да му разкрие познанието на всичко. Но как е било възможно да докажеш на невярващите, че сам Бог, без човешко посредничество, ти открил неизразими тайни? Това доказва, казва той, моят предишен начин на живот (и внезапното обръщане); защото, ако Бог не би ми открил тези тайни, аз не бих могъл така внезапно да се променя. За тези, които се учат от човечи, ако те се придържат твърдо и пламенно от своите убеждения, в такъв случай бива нужно време и много старания, за да се убедят в противното; който се е така внезапно променил, и намирайки се на най-високото стъпало на безумието, е дошъл към такова искрено съзнание, още по-ясно показва, че той се възвърнал така внезапно към здравомислието благодарение на откровението и наставлението. Ето защо той е бил принуден да спомене за своя предишен живот и да повика тях за свидетели на станалото с него. Разбира се, вие не знаете това, казва той, че единородният Син Божий сам непосредствено ме призова (със Своя глас) от небесата, - защото как можехте вие да знаете това, щом вие не сте присъствали при него? - но вие добре знаете, че аз бях гонител. Слухът пък за моята жестокост е достигнал и до вас, въпреки грамадното разстояние между Палестина и Галатия; а такъв един слух за мене не би се разпространил тъй далече, ако моята жестокост не би била тъй голяма и опасна за всички. Затова той и казва: *“слушали сте за някогашното мое поведение в иудейството, че аз прекомерно гонех Божията църква и я разорявах”*¹. Виждаш ли, с каква сила изрича всяка (дума) и не се срамува? Той пък не просто гонил, но гонил с пълна жестокост, и не само гонил, но и опустошавал, т. е. стараел се да унищожи, да разори, да повали и изтреби църквата; а да постъпва така, е свойствено на опустошителя. *“И преуспявах в иудейството повече от мнозина мои връстници в рода ми, понеже бях голям ревнител за отеческите ми предания”*².

9. Да не би ти да помислиш, че такава една негова дейност била следствие на гнева, той пояснява, че всичко това вършил поради ревност, макар и по незнание, и гонил не от пустославие, и не поради вражда, но понеже бях (казва той) *“голям ревнител на отеческите ми предания”*. А тези пък думи значат следното: ако това, което аз правех против църквата, правех не по човешки подбуди, а поради божествена ревност, наистина погрешна, но във всеки случай ревност, как пък сега аз, като се подвизавам в църквата и като съм познал истината, мога да върша това по-

-----
¹ Гал. 1, 13; ² Гал. 1, 14.

ради пустославие? Защото, ако през време на заблудението не съм бил обхванат от такава страст, но ме подбуждала към подобен начин на действие ревността за Бога, още повече тогава, когато аз познах истината, би било несправедливо да се подозира у мене подобно пустославие. Действително, щом аз се обърнах към догматите на църквата и се отказах от всички човешки заблудения, проявих още по-голяма ревност тука, отколкото там, а това служи за доказателство на туй, че съм се истинно променил и съм обхванат от божествена ревност. Ако пък не това, тогава какво друго, кажи ми, е могло да ме разположи към такава промяна и към замяната на честта с хулене, на покоя с опасност, на безопасността със страдания? Не е имало никаква друга причина, освен само едната любов към истината. *“А когато Бог, Който ме избра от утробата на майка ми и ме призва чрез благодатта си, благоволи да открие в мене Своя Син, за да благовестя за Него между езичниците, - аз веднага се не съветвах с плът и кръв”*¹. Виж, как той се старае тука да покаже, че и времето, през което той оставал в заблудение, се намирало в зависимост от някакво неизследимо (Божие) предназначение. Действително, ако той още от утробата на своята майка бил избран да бъде апостол и бил предназначен към това служение, а бил призван после и при това, като бил призван подчинил се (на Призоваващия), очевидно е тогава, че Бог забавял неговото призоваване поради някаква неизследима причина. А какво би могло да бъде тука (Божие) предназначение? Може би вие искате отначало да чуете от мене, защо (Бог) не го бил призовал заедно с дванадесетте (апостоли), но да не би, като оставим занимаващия ни предмет да продължим словото с повече от потребното, аз умолявам вашата любов, да не се учите на всичко от мене, но и сами да изследвате и да молите Бога, щото Той да ви открие. При това пък, относно туй бе казано нещо от нас и тогава, когато аз разсъждавах с вас за промяната на неговото име и за това, защо той, като носил името Савел, бил наречен Павел; ако това вие сте забравили, като направите справка в онази книга, ще узнаете всичко това. А сега ще продължим по ред своята реч и ще отбележим как той отново показва, че случилото се с него не било човешко дело, но че Бог устроил всичко относно него по особено промисляне. *“И ме призва чрез благодатта си”*². Бог, казва той, го бил призовал заради добродетелта му. *“Той Ми е избран съд, казал Бог на Анания, за да понесе името Ми пред народи и царе”*³, т. е. той е способен за служение и за извършване на всички дела. Такава причина на призоваването му указва (Бог); сам

---

¹ Гал. 1, 15, 16; ² Гал. 1, 15; ³ Деян. 9, 15.

пък (апостолът) навсякъде приписва всичко на благодатта и на неизразимото Божие човеколюбие, казвайки така: но аз съм помилван не затова, защото съм бил способен или достоен, но затова, щото в мене да покаже (Христос) всичкото (Си) дълготърпение за пример на тези, *“които повярват в Него за живот вечен”*¹. Виждаш ли висотата на смирението? Затова аз, казва той, съм и помилван, щото никой да не се отчайва, след като най-лошият от всички човеци се удостоил с Божието човеколюбие. Това именно пък той иска да покаже с думите: затова, щото в мене да покаже (Христос) всичкото (Си) дълготърпение за пример на тези, *“които ще повярват в Него”*. *“Да открие в мене Своя Син”*². А Христос на едно място казва: *“Никой не познава Сина, освен Отец, и никой не познава Отца освен Сина, и комуто Синът иска да открие”*³. Виждаш ли, че и Отецът открива Сина, и Синът Отца? Същото става и по отношение на славата. Синът прославя Отца и Отец Сина: прослави Ме, казва Синът, щото и Аз да Те прославя⁴; и още: както Аз Те прославих⁵. Но защо (апостолът) не казал: да открие Своя Син на мене, но: *“в мене”*? - Затова, щото да покаже, че той узнал не само чрез думи туй, което се отнасяло до вярата, но се и изпълнил със Светия Дух, защото, когато откровението озарило неговата душа, той имал в себе си вече и Христа, Който говорел (чрез него). *“За да благовестя за Него между езичниците”*⁶. Не само самото му обръщане към вярата, но и призоваването (към апостолство) било Божие дело. Защото Той откри Себе Си на мене с цел, щото аз не само да Го позная, но и да възвестя за Него на другите. И той не казал просто: на другите, но: *“за да благовестя за Него между езичниците”*, като със самото това вече подготвял отнапред немалко основание за своята защита, именно в лицето на (своите) ученици. Защото за него не било еднакво необходимо да проповядва на иудеите и на езичниците. *“Аз веднага се не съветвах с плът и кръв”*⁷. Тука той указва на апостолите, назовавайки ги по естество. Но ако той говори това и за всички човеци, ние не се противим на това. *“Нито възлязох в Йерусалим при ония, които преди мене бяха апостоли”*⁸. Ако някой разглежда тези думи откъслечно, може да помисли, че те са изпълнени с голямо самохвалство и са напълно несъгласни с апостолския дух. Действително, да решава човек нещо сам в себе си и да не открива никому своите мисли, това може да бъде прието за гордост. *“Видях, казва се, мужа непщевавшия себе мудра быти, упование же иматъ безумный паче его”*⁹; и: *“горе, иже мудри в себе*

¹ I Тим. 1, 16; ² Гал. 1, 16; ³ Мат. 11, 27; ⁴ Йоан 17, 1; ⁵ Йоан 7, 1; ⁶ Гал. 1, 16; ⁷ Гал. 1, 16; ⁸ Гал. 1, 17; ⁹ Притч. 26, 12.

самих и пред собою разумни”¹; и сам (ап. Павел) казва: “*недейте се има за мъдри*”².

10. И тъй, който слушал подобни наставления от другите и сам учил на това другите, не може, разбира се, да падне в такова съмнение, - не само ап. Павел, но и който и да е (прост) човек. Но, както казах, това изречение, разглеждано откъслечно може да въведе в съмнение и да разколебае някои от слушателите; ако пък посочим причината, поради която то било казано, всички тогава ще ръкопляснат и ще се учудват на този, който го казал. И тъй, нека да направим това. Не трябва, разбира се, да разглеждаме откъслечно взетите думи, тъй като това ще повлече подире си много погрешности; също така не трябва да изследваме и откъслечно взетото изречение, но необходимо е да обръщаме внимание и върху намерението на пишещия. И в нашите разговори, ако ние не употребяваме този способ и не търсим истинската мисъл на говорещия, тогава ние ще извикаме много недоразумения и целият смисъл на речта ще се изопачи. Пък и защо да говорим за думите, когато и при делата, ако ние не следваме това правило, във всичко ще настане пълно безредие? Действително и лекарите режат тялото и разсичат някои кости, но същото вършат често и разбойниците. Какво нещастие пък би било, ако ние не бихме могли да различим разбойника от лекаря? Също така човекоубийците и мъчениците, като биват предавани на мъчителна смърт, претърпяват еднакви страдания, но между едните и другите има, несъмнено, голяма разлика. Ако ние не спазваме посоченото правило, ако изследваме само едните дела, без да вземаме под внимание намеренията на тези, които ги извършват, тогава ние не ще бъдем в състояние да видим посочената разлика, но ще наречем човекоубийци и Илия, и Самуил, и Финес, а Авраам ще наречем може би и детеубиец. Нека да изследваме пък мисълта на ап. Павел, с която той написал тези думи, да узнаем неговата цел и това, какъв той се показвал винаги по отношение към апостолите - и тогава ще узнаем с какво намерение той казал това. Разбира се, както това, така и предидущото той казал не за това, да ги унизи, а също така и не за това, да възхвали себе си, - как, действително той би направил това, когато и самия себе си подхвърлял на проклетие?³ - но за да запази навсякъде сигурността на Евангелието. Тъй като тези, които разрушавали църквата, казвали, че трябва да се следват тези апостоли, които не запрещава това, а не ап. Павел, който запрещава това, поради което проникнало незабелязано иудейското заблуждение, затова той бил принуден да въстане решително против туй, без да има намерението да говори

-----
¹ Ис. 5, 21; ² Рим. 12, 16; ³ Гал. 1, 8.

нещо лошо за апостолите, но като желае да смачка гордостта на тези, които се въздигали несправедливо. Ето защо и казва: *“не се съветвах с плът и с кръв”*. И би било крайна нелепост, ако този, който е бил научен от Бога, би започнал да се съветва още и с човеците. Който е получил учение от човеци, той пак, напълно справедливо, прибегва към съветите на човеци; но този, който се е удостоил с божественото и блажено слово, и се е научил на всичко от Този, Който владее самото съкровище на мъдростта, защо би се съветвал още и с човеците? Такъв човек по право е длъжен да се учи не от човеците, а да учи човеците. И тъй, той казал тези думи не поради гордост, но за да покаже достойнството на своята проповед. *“Нито възлязох, казва той, . . . при ония, които преди мене бяха апостоли”*¹. Тъй като те казвали, че останалите (апостоли) били и по-старши от него, и били призвани преди него, затова той, както сам казва, не отишъл при тях. Ако за него би било необходимо да влезе в съгласие с тях, тогава Този, Който му открил словото на проповедта, би му заповядал да направи и това.

И тъй значи, той не ходил там? - Разбира се, ходил, и не просто, но за да узнае нещо от тях. Кога пък? Когато в град Антиохия, който проявявал от самото начало голяма ревност към църквата, възникнало недоумение по същия предмет, за който и ние сега разсъждаваме и (апостолите) искали да узнаят трябва ли да се обрязват повярвалите от езичниците, или пък съвсем не трябва да бъдат принуждавани да се подхвърлят на това. Тогава сам ап. Павел и Сила ходили (в Йерусалим). Но в такъв случай, защо той казва, че не ходил и не се съветвал? Първо, за това, че той не по своя воля ходил там, а бил изпратен от други; а второ, не за това, да се учи, но за да убеди другите. А сам той от самото начало се придържал към мнението, което по-късно утвърдили и апостолите - именно, че не трябва да се обрязват; но тъй като те досега не го считали достоен за доверие и повече слушали тези, които се намирали в Йерусалим, затова и ходил там, не затуй обаче, да узнае нещо повече, но за да убеди противниците, че и намиращите се в Йерусалим са съгласни с това. По такъв начин той от самото начало видял какво трябва да прави и нямал никаква нужда от учител, и в това, което апостолите трябвало да утвърдят след дълго разсъждение, той бил непоколебимо утвърден отгоре още преди тяхното разсъждение. Еванг. Лука, като изяснява това, казва, че ап. Павел имал голямо и продължително състезание с тях по този предмет още преди неговото пъте-

¹ Гал. 1, 17.

шествие в Йерусалим¹. Но тъй като братята желаели да узнаят това (и от останалите апостоли), затова той и отишъл там за тях а не за себе си. Когато пък той казва: “*нито възлязох*”, - за обяснение на тези думи може да се каже това, че той не ходил там в началото на своята проповед, пък и тогава, когато ходил там, ходил не за това, да се учи. Защото именно на тези две мисли указва той в думите си: “*веднага се не съветвах с плът и кръв*”. Той не казал просто: “*не се съветвах*”, но: “*веднага*”. Ако пък после ходил там, то не за получаване на нещо. “*Но отидох в Арабия*”². Виж каква пламенна душа! Той се постарал да завземе страните, които не били още обработени, били останали в диво състояние. Ако той би останал заедно с апостолите, без да има нужда да се научи на нещо от тях, делото на проповедта би се спряло, тогава когато те трябвало да разпространяват навсякъде учението. Ето защо този блажен, като пламтял духовно, веднага пристъпил към делото за поучаването на човеците, които били още ненаучени и диви, като избрал живот, изпълнен с много труд и съпроводен с много опасности.

11. И виж какво смирение има у него! Като казал: “*отидох в Арабия*”, - той прибавил: “*и пак се върнах в Дамаск*”³. Той не говори нищо за своите подвизи, нито за това, кого и колко човеци той научил, между това когато веднага след кръщението си проявявал такава ревност, че смутил иудеите и възбудил към себе си такава завист както у тях, така и у езичниците, че те го дебнели и искали да убият; а това не би се случило, ако той не би придобил голямо множество от вярващи. Тъй като те били победени от неговото учение, затова на тях останало само да прибягнат към убийството, а това било ясно доказателство за победата на ап. Павел. Но Христос не допуснал той да умре, запазвайки го за проповедта. И въпреки това, той не говори нищо за тези свои подвизи; а всичко друго пък, каквото и да говори, той говори не от честолюбие и не за това, щото да го считат за по-голям в сравнение с другите апостоли, също не за това, че се огорчавал от туй, че го унижавали пред тях, но поради опасността да не би оттука да произлезе някаква вреда за проповедта. Сам той пък нарича себе си и изверг, и пръв между грешниците, и последен между апостолите, и даже недостоен за такова название⁴; и това казва този, който се бил потрудил повече от всички, - което е особено доказателство за неговото смирение. Действително този, който, като не признава у себе си нищо добро, говори за себе си смирено, той, разбира се, е благоразумен, но не може да бъде наречен смирен; който

-----
¹ Деян. 15, 2; ² Гал. 1, 17; ³ Гал. 1, 17; ⁴ I Кор. 15, 8, 9; I Тим. 1, 15.

пък, въпреки толкова венци, говори за себе си така, той умее да бъде смирен. “И пак се върнах, казва той, в Дамаск”. И колко много неща навярно той извършил там! Относно този град той казва: етнархът (областният управител) на цар Арета пазеше града, - той желаел да хване блажения (апостол)¹; а туй служило за най-явно доказателство на това, че той нападал там твърде силно иудеите. Но тука той нищо не говори за това; пък и там той не би споменал за него, ако не би видял, че през онова време самите обстоятелства изисквали този разказ; - би премълчал също тъй, както и тука; като говори тука за това, че той дохождал и после излязъл, нищо повече не говори за туй, което станало там. “Отпосле, подир три години, възлязох в Йерусалим да се видя с Петра”². Що може да бъде по-смирено от една такава душа? След толкова велики, и толкова много подвизи, като нямал никаква нужда от ап. Петър, нито от неговото слово, но като имал еднаква чест с него, - нищо повече засега няма да кажа - той все пак отива при него, като че ли към по-голям и по-стар, и като причина на пътешествието си за там посочва само това, да се види с ап. Петър. Виждаш ли, как той отдава на останалите апостоли нужната чест, и не само не счита себе си за по-добър от тях, но даже и не изравнява себе си с тях? И това се ясно вижда от предприетото от него пътешествие. Действително, както в сегашно време мнозина от нашите братя се отправят към светите мъже, също така и ап. Павел със същото разположение ходил тогава при ап. Петър, само че с много по-голямо смирение. В сегашно време предприемат пътешествия за полза, а блаженият Павел се отправил не за това, да се научи на нещо и не за изправяне на някаква своя погрешност, но изключително заради това, да види ап. Петър и да го почете със своето присъствие: “да се видя, казва, с Петра”. И не казал: да видя Петра, но: да се видя (ἰστορήσαι³) с Петра (т. е. да го узная), както обикновено казват човеците, които разглеждат велики и важни градове. Тъй много той считал достойно за особено старание и едното това, да види този мъж. Същото ясно показват и неговите дела. Действително, когато той дошъл в Йерусалим, след като обърнал мнозина от езичниците и извършил такива дела, каквито никой от другите (апостоли) не бил извършил, след като обърнал Памфилия, Ликаония, Киликийския народ и всички живущи в тази част на земята и ги привел към Христа, той отначало дохожда при Яков с голямо смирение, като че ли към някой старши и почитан с по-голяма чест. След това той изслушал неговите съве-

-----
¹ ПКор.11, 32; ² Гал. 1, 18; ³ ἰστορέω = узнавам, изследвам, разказвам.

ти, макар те да били противни на това, което сам той говори сега. Виждаш ли, брате, казал (ап. Яков), колко хиляди са повярвалите иудеи. Острижи си косите и се очисти, - и той се остригал и извършил всички иудейски обичаи¹. Там, дето нямало вреда за благовестието, той се явявал по-отстъпчив от всички; дето пък виждал, че от отстъпчивостта ще произлезе за някаква вреда, той не се ползувал от това преизобилие на смирението си, защото това не би означавало, че човек е смирен, но че той погубва и развъртава наставляваните. *“И преседях у него петнайсет дена”*². Предприетото пътешествие (заради ап. Петра) било доказателство за голямото уважение (на ап. Павла) към него, а преседяването в течение на толкова дни показвало приятелското разположение и искрената им любов помежду си. *“Другиго от апостолите не видях, освен Якова, брата Господен”*³. Виж какво голямо разположение той има към ап. Петър: заради него предприел пътешествие, у него и преседял. За това пък аз говоря тъй често и желая да го запазя във вашата памет с цел, щото когато вие чуете думите, произнесени на вид против ап. Петър, никой от вас да не подозира апостола. За предотвратяване на това и сам той говори за посещението си у ап. Петър, щото, когато каже: аз се противопоставих на ап. Петър⁴, никой да не счита тези думи за проява на вражда и съревнование; и, действително, той почита този мъж и го обича повече от всички. Пък и в Йерусалим той дошъл, според неговите думи, не заради друго някого от апостолите, а единствено заради него. *“Другиго от апостолите не видях, казва той, освен Якова”*. Но забележи с какво почитание наименовал той и тогова. Не казал просто: Иакова, - но прибавил и достославното негово наименование: *“брата Господен”*, защото той бил чужд на каквато и да е завист! Ако той би искал само да посочи тогова, за когото говорил, би могъл да направи това разбрано, като употреби друг отличителен признак: да го нарече син на Клеопа, както постъпват и евангелистите⁵. Той обаче не се изразил така, но тъй като считал почетните наименования на апостолите и за свои наименования, затова, като че ли превъзнасяйки самия себе си, величаел така и него. Но той не го нарекъл така, както аз казах; но как пък? - Брат Господен. Макар той и да не бил в действителност брат Господен по плът, а само се считал за такъв, все пак и това не спряло (апостола) да признае достойнството на този мъж. Пък и на много други места той показва, че бил разположен към всички апостоли така искрено, както му подобавало. *“А за това, що ви пиша, ето, пред Бога казвам, че не лъжа”*⁶. Виждаш

¹ Деян. 21, 20 – 26; ² Гал. 1, 18; ³ Гал. 1, 19; ⁴ Гал. 2, 11; ⁵ Йоан 19, 25; ⁶ Гал. 1, 20.

ли смирението на тази душа, което сияе еднакво навсякъде? Той, като че ли състезавайки се на съдилище и готвейки се да се подхвърли на наказание, се грижел за подобна защита на себе си. *“След това дойдох в страните Сирийски и Киликийски”*¹, - след свиждането си с ап. Петър. Отново започва той словото за проповедта и бъдещия си подвиг, без да се докосва до иудеите както затова, че бил изпратен към езичниците, също и затова, че не искал да строи върху чужда основа. Ето защо той не се срещал, даже и случайно, с другите апостоли; това се вижда ясно и от по-нататъшните му думи. *“На Христовите църкви в Иудея, казва той, лично не бях познат, а само бяха слушали, че оня, който някога тях гонеше, сега проповядва вярата, що преди разоряваше”*². Що може да бъде по-скромно от такава душа? Действително, всичко, което служило за негово обвинение, като например това, че той гонел църквата и я разорявал, той изложил с особена сила и подробност, разкривайки по такъв начин своя предишен живот; а това, което можело да го представи от светлата страна, заобикаля (с мълчание). И макар да имал възможност, ако би поискал, да разкаже всички свои подвизи, той не говори нито за един от тях, но като преминал с една дума неизмеримото море и като казал: *“дойдох в страните Сирийски и Киликийски”*, - и: *“бяха слушали, че оня, който някога тях гонеше, сега проповядва вярата, що преди разоряваше”*, нищо повече не добавил. А какво искал той да каже с думите: *“на Христовите църкви в Иудея лично не бях познат”*? - Искал ти да знаеш, че бил толкова далеч от това, да им проповядва обрязването, че даже и лично не им бил познат. *“И прославяха Бога за мене.”*³. Забележи и тука правилото на неговото смирение и това, с каква строгост той го изпълнява. Той не казал: учудвах се на мене, хвалеха ме, удивлявах ми се, но показал, че всичко това било дело на благодатта. *“И прославяха Бога, казва той, за мене”*.

ГЛАВА ВТОРА

*“Сетне, след четиринайсет години, пак възлязох в Йерусалим с Варнава, като взех с мене си и Тита. А възлязох по откровение”*⁴.

1. Причината за първото възлизане (на апостола) в Йерусалим бил, по неговите думи, ап. Петър и свиждането с него, а причината за второто - откровението на Св. Дух. *“И предложих на верните, насаме пък на най-видните, благовестието, което проповядвам между езичниците, -*

¹ Гал. 1, 21; ² Гал. 1, 22, 23; ³ Гал. 1, 24; ⁴ Гал. 2, 1 – 2.

да не би да тичам, или да съм тичал напразно”¹. Какво казваш ти, ап. Павле? Като не си се решил отначало или след три години, как тогава след изминаването на четиринадесет години ти питаш, не напразно ли се подвизаваш? Колко по-добре би било веднага, в самото начало, да си бил направил това, отколкото после, след толкова години? А защо ти си се и подвизавал, щом не си бил уверен, че не напразно си се подвизавал? Кой може да бъде толкова неразумен, че да проповядва в течение на толкова години, без да знае добре ли е проповядвал? А още по-непонятно от това е туй, че той ходил, както сам казва, по откровение. Но макар това, както аз казах, и да е по-непонятно от първото, то обаче може да ни даде обяснение и за онова. Защото, ако той и по собствена подбуда да би ходил, и в такъв случай трудно е да се обясни неговата постъпка, защото не може да се допусне, че тази блажена душа била изпаднала в такова безразсъдство; той пък сам казва: “аз тичам не като след нещо неизвестно, удрям не като да бия въздух”². И тъй, ако (ти тичаш) не като след нещо неизвестно, как тогава казваш: “да не би да тичам, или да съм тичал напразно”? Оттука е ясно, че ако той би ходил и без откровение, и тогава би постъпил така, както е свойствено само на разумните; само тогава направеното от него не така би било неуместно; когато пък и благодатта на Св. Дух го води, кой тогава би се осмелил да го заподозре в нещо подобно? Затова именно той и добавил: “по откровение”, - щото ти, преди разрешението на въпроса да не го осъдиш за неразумие, знаейки че направеното от него било не човешко дело, но дело на Божествения промисъл, който устройва отнапред и сегашното, и бъдещото. И тъй, каква е била причината на неговото пътешествие? Както тогава, когато той за пръв път отивал от Антиохия в Йерусалим, отивал не за себе си, защото той сам знаел, че трябва да следва учението на Христа без всякакво изменение, - но затова, да примири помежду си спорещите, също така и сега той отивал не затова, че имал нужда да узнае не напразно ли се е подвизавал, но затова, да убеди напълно тези, които го обвинявали. Тъй като последните имали по-високо мнение за ап. Петър и ап. Йоан и мислили, че той не се съгласува с тях, понеже проповядвал Евангелието без обрязване, а те допускали такова, и тъй като те мислили, че в такъв случай той постъпва против закона и се подвизава напразно, за това именно той и казва: аз ходих и им предложих благовестието не за това, да се науча сам на нещо от тях, - за което по-ясно говори по-долу, - но затова, да вразумя тези, които се съмняваха, че аз не напразно

-----
¹ Гал. 2, 2; ² I Кор. 9, 26.

се подвизавам. Св. Дух пък, като предвидил това състезание, разположил го да иде (в Йерусалим) и да съобщи там своето учение. Ето защо (апостолът) и казва: ходих по откровение и взех със себе си Варнава и Тит, - за да бъдат те свидетели на неговата проповед. *“И предложих на верните, насаме пък на най-видните, благовестието, което проповядвам между езичниците”*, т. е. без обрязване. Какво значи: *“насаме”*? Защото, който желае да изправи общите догмати, той не насаме, но пред всички ги излага. Но не така постъпил ап. Павел, тъй като той желаел не да се научи на нещо, или да изправи, но да отнеме повода за измама от тези, които искали да измамят другите. Тъй като в Йерусалим всички се съблазнявали, когато някой допускател отстъпване от закона и запрещава да се употребява обрязване, ето защо (ап. Яков) и казал: *“виждаш, брате, колко десетки хиляди са повярвали”*¹; на всички тях *“за тебе им е много говорено, че учиш”* (всички иудеи) да отстъпят от закона²; - тъй като (повтарям) те се съблазнявали, затова той и не се решил да дойде и изложи открито, пред всички своята проповед, но я предложил *“насаме . . . на най-видните”*, в присъствието на Варнава и Тит, щото те да бъдат достоверни свидетели пред неговите обвинители, че и апостолите не намерили неговата проповед за противна, а напротив, я потвърдили. Когато пък казва: *“на най-видните”*³, казва това не с цел да ги лиши от принадлежащото им достойнство, тъй като и за себе си казва: *“а мисля, че и аз имам Дух Божий”*⁴, - което указва на човек, който само прави умерено своето достойнство, а не отрича в себе си това, което има. Също така и тука, като казва: *“на най-видните”* (мнимым), казва това съобразно общото и своето мнение за тях. *“Но и Тит, който беше с мене, макар и елин, не биде принуден да се обреже”*⁵. Какво значи: *“макар и елин”*? - Значи: бил от елините и необрязан. Не само аз, казва, така проповядвах, но и Тит постъпваше също така, и апостолите не принуждаваха него, необрязания, да се обреже. Това служило за най-сигурно доказателство, че апостолите не осъждали учението на ап. Павел или неговите дела. А което е още по-важно, било доказателство за това, че и тогава, когато противниците, като узнали за туй, настоявали за обрязването (на Тит), те не могли да принудят апостолите да заповядат да направи това, на което именно той и указал с думите: *“колкото пък за привъмкналите се лъжебрата”*⁶. Кои са били пък тези лъжебрата? Това изисква тука не -

-----
¹ Деян. 21, 20; ² Деян. 21, 21; ³ В гръцкия текст стои: τοῖς δοκοῦσι; глаголетъ докѣω значи: мисля, считам, предполагам. В славянския текст стои също: “мнимым”; ⁴ I Кор. 7, 40; ⁵ Гал. 2, 3; ⁶ Гал. 2, 4.

малко изследване. Защото, ако апостолите са допускали тука обрязване, защо тогава ти наричаш лъжебратя тези, които съгласно с мнението на апостолите и сами заповядвали да се върши това? Първо, затова че не едно и също нещо е да изискваш нещо да се прави и да допускаш извършеното. Действително, който заповядва нещо той настоява за него, като необходимо и важно, а който, макар и да не изисква сам, но не запрещава на желаещия, той допуска известно действие не като по необходимост потребно, но поради някаво особено съображение. Ще изтъкна например следното: ап. Павел писал на коринтяните и заповядал на мъжете и жените да живеят отново заедно¹.

2. Но да не би ти да помислиш, че с тези думи той им налага закон, добавил: *“това обаче казвам като съвет, а не като заповед”*², - защото това означавало, не негово решително поръчение, а само снизхождение към тяхното невъздържание. Затова и казва: (да не ви изкушава сатаната) *“поради вашето невъздържание”*³. Ако пък ти желаеш да знаеш мнението на ап. Павел за това, чуй тогава какво той казва: *“защото желая всички човеци да са като мене”*⁴ - във въздържание. Също така и тука апостолите допуснали обрязването не като защитници на закона, но поради снизхождение към немощта на иудеите. Действително, ако те биха защитавали закона, не биха тогава проповядвали на иудеите така, а на езичниците иначе; и ако било необходимо за неповярвалите да вършат нещо по Христовия закон, очевидно е, че и за всички повярвали е нужно да вършат същото. Ако пък те са наредили със закон да не се отегчават езичниците с това (обрязването), показват с туй, че и на иудеите те са го позволявали само по снизхождение.

Но лъжебратята вършели това не по такава подбуда, а затова, да отдръпнат вярващите от благодатта и отново да ги подчинят на игото на робството. Това е първото различие, поставящо голямо разстояние между апостолите и лъжебратята. Второто пък е това, че апостолите вършели туй в Иудея, дето и законът имал още сила, а лъжебратята вършели това навсякъде, тъй като искали да поробят и всички галатяни. Оттука е ясно, че това се вършело не за съзидване, а за пълно разрушение. И при това, с едно намерение допускали това апостолите, а с друго принуждавали към него лъжебратята. *“Коиито скришно дойдоха да подглеждат нашата свобода, що имаме в Христа Иисуса”*⁵. Виждаш ли как с посочването на съгледвачите той изразил тяхната враждебност? Действително съгледвачите дохождат само

---

¹ I Кор. 7, 5; ² I Кор. 7, 6; ³ I Кор. 7, 5; ⁴ I Кор. 7, 7; ⁵ Гал. 2, 4.

за това, щото, като разузнаят делата на противниците, да приготвят за себе си най-удобни средства за тяхното поражение и унищожаване; също така постъпвали тогава и лъжебратята; като желали да подчинят галатяните на вехтозаветното робство. По такъв начин и оттук става ясно, че намерението на апостолите и на лъжебратята било не едно и също, а напротив, напълно противоположно. Първите допускали снизхождение затова, щото малко по-малко да изведат от робството; последните пък установявали това (пазенето на обрязването), за да подхвърлят на още по-голямо робство. Затова те грижливо подглеждали и наблюдавали кой бил обрязан, - както и ап. Павел, посочвайки това, казал: *“скришно дойдоха да подглеждат нашата свобода”*, като разкрива тяхното коварство не само с посочването на съгледвачите, но и с това, че те дошли тайно и по скрит начин. *“Тям нито за час се оставиме да ни покорят”*¹. Забележи висотата и изразителността на тези думи! Не казал: да ни научат, но: *“да ни покорят”*, защото онези вършели това не с цел да научат на нещо полезно, а за да подчинят и покорят на себе си. Затова на апостолите, казва, ние отстъпихме, а на тези не. *“Та да се запази у вас истината на благовестието”*². Т. е., за да потвърдим това, казва той, на което учихме с думи, с дела, а именно, че древното отмина и всичко станало ново, че *“който е в Христа, той е нова твар”*³, и че обрязващите се няма да имат никаква полза от Христа⁴. Като утвърждавахме тази истина, ние нито за час не отстъпихме (на тях). Но тъй като против него веднага започнали да говорят постъпките на апостолите, поради което, естествено, някои биха могли да кажат: а защо те заповядват това? - виж как мъдро отговаря той на това възражение. Той не посочва истинската причина, именно че апостолите вършели това по снизхождение и по особено съображение, тъй като това би могло да навреди на слушателите. Не трябва, разбира се, да знаят причината на действието тези, които благодарение на него ще получат някаква полза, защото, ако се разкрие причината на това, което се върши, тогава всичко се разрушава. Затова само този, който върши, трябва да знае причината на действието; а тези пък, за които се приготвя полза чрез него, не трябва да знаят тази причина. А за да направя по-достъпно това, което казвам, ще ви представя пример от самия този предмет. Самият този блажен Павел, който отменял обрязването, когато искал да изпрати Тимотей за учител на иудеите, отначало го обрязал и тогава вече изпратил⁵.

Това той направил с цел, щото слушателите да имат по-голямо доверие към Тимотей; той пък отишъл при

---

¹ Гал. 2, 5; ² Гал. 2, 5; ³ II Кор. 5, 17; ⁴ Гал. 5, 2; 6, 15; ⁵ Деян. 16, 3.

тях обрязан, за да унищожи обрязването. И сам апостолът, както и Тимотей, знаел причината на това дело, но на учениците не казал. Действително, ако те бяха узнали, че той се обрязал с цел да унищожи обрязването, съвсем не биха слушали неговата проповед, и би пропаднала цялата полза; а сега незнанието им донесло най-голяма полза. Като предполагали, разбира се, че той извършил това като пазител на закона, те благосклонно и охотно приемали и него, и неговото учение. А като приемали малко по малко неговото учение и като закрепвали в него, те оставили древното, което не би се случило, ако те биха узнали причината още в самото начало. Действително, ако те биха узнали това, биха започнали да странят от него (Тимотей), а като странят, не биха слушали; като не слушат пък, биха останали в предишното си заблуждение. Ето защо и тука той не открива причината на такова едно действие, а по друг начин води своята реч, казвайки така: *“а що се отнася до най-видните (каквито и да са били те някогаш, мене е все едно: Бог не гледа човека по лице”*¹. Тука той не само не защитава апостолите, но и силно говори против тези светии, за да достави полза на немошните. Неговите думи пък имат такова значение: ако те допускат обрязването, за това ще дадат отговор пред Бога. Защото Бог няма само затова, че се почитат като велики и върховни, да уважи техните лица. Той обаче се изразил не тъй откровено, а с предпазливост. Действително той не казал: ако те изопачават проповедта и проповядват не така, както е заповядано, ще дадат отговор на последния съд и ще понесат тежко наказание; нищо подобно не казал той, но струва ми се много по-почтително се отнася към тях, като казва така: *“а що се отнася до най-видните (каквито и да са били те някогаш)”*. И не казал: каквито и да са сега, но: (каквито и да) *“са били”*, показвайки с това, че те престанали да проповядват така после, когато проповедта възсияла навсякъде. С думите пък: *“каквито и да са били те някогаш”*, изтъква: ако те са така проповядвали, сами ще дадат отговор. И не пред човеците, а пред Бога ще дадат отговор.

3. Говорил пък това не затуй, че се съмнявал в тях, или че не знаел техните намерения, но както аз казах, затуй, че считал за по-полезно да води така своето слово. После той, за да не помислят, че се придържа от противния път, като ги обвинява, и да не даде с това повод за разделение, веднага изправил своята реч, казвайки: *“те (мнимите – най-видните) нищо не ми прибавиха”*². А какво значи това? - Туй, което вие говорите, казва той, аз не знам; между това обаче достатъчно зная туй, че те

-----
¹ Гал. 2, 6; ² Гал. 2, 6.

не ми противоречиха, напротив, бяха единомислени и съгласни с мене - това именно показва той с думите: “подадоха . . . ръка”¹. Но засега той не казва това, а само казва, че те на нищо не го били научили, нищо не поправили и нищо не прибавили към това, каквото той знаел. “Те, казва той, *нищо не ми прибавиха*”. Това значи: като узнаха моето учение, те не прибавиха нищо към него, нищо не изправиха, въпреки това, че знаеха, че аз дойдох с цел да им съобщя моето учение; че дойдох при това по откровение на Св. Дух, за да им го съобщя, и доведох със себе си необрязания Тит; те обаче нито на мене казаха нещо повече от това, което аз знаех, нито Тит обрязаха. “*Напротив*”². Какво значи: “*напротив*”? Някои мислят, че с това той искал да каже, че (апостолите) не само не го научили на нищо, но още и сами се научили от него; но аз няма да кажа това. Действително, на какво още те биха се научили от него? Всеки от тях, разбира се, бил съвършен. И тъй, не това той иска да каже с думата “*напротив*”, но това, че те не само не го укорявали, а напротив, били толкова далеч от порицания, че още и одобрили (учението му), защото противоположното на порицанието е одобрението. Но против това някои биха могли веднага да кажат: ако те одобрили (учението му), защо в такъв случай не отменили обрязването? Защото, ако бяха го одобрили, би трябвало да отменят обрязването. Но да каже, че го отменили, той считал за твърде нескромно и мислил, че с това би повдигнал открита борба против (апостолското) изповедание. От друга страна, той видял, че да се признае открито, че е необходимо да се допуска обрязването, това значи да се срещне друго възражение. Ако апостолите са одобрили твоята проповед, биха казали те тогава, а сами допускат обрязването, в такъв случай те биха противоречили сами на себе си. А как може да се премахне това затруднение? Той би могъл, разбира се, да каже, че (апостолите) направили това (позволили обрязването) по снизхождение към иудеите; но, като каже това, той би разклатил цялото основание на тяхната мъдра постройка. Ето защо той и не казал това, но оставя това под съмнение и нерешено, като казал само: “*а що се отнася до най-видните . . . мене е все едно*”³; с това той като че ли им казва: аз не осъждам и не обвинявам тези светии; те сами знаят какво са правили, - тъй като са длъжни да дадат отговор на Бога; а предметът на моята грижа е да докаже само това, че те не отхвърлиха моето учение, не го поправиха и не прибавиха към него нищо, като че ли уж в него нещо е липсвало,

-----
¹ Гал. 2, 9; ² Гал. 2, 7. В гръцкия текст стои: ἀλλὰ τοῦναντίον = но обратното, противното. В църковно-славянския превод също: “но сопротивное”; ³ Гал. 2, 6.

но напротив, одобриха го и потвърдиха със своето съгласие; за свидетели на това аз имам Тит и Варнава. Затова именно той казва по-нататък: *“като видяха, че на мене е поверено да благовестя на необрязаните, както Петру - на обрязаните”*¹, - разбирайки под обрязване и необрязване не самото дело, но народите, които се различават помежду си по това. Действително, по-нататък той казва: *“понеже Оня, Който помогна на Петър в апостолството между обрязаните, помогна и на мене между езичниците”*². И тъй, както необрязаните той нарича езичниците, така обрязване - иудеите. При това изтъква, че има еднаква чест (с апостолите) и сравнява себе си не с някого друго между тях, но с върховните, показвайки с това, че всеки от тях получил еднакво достойнство. А като представил доказателство за своето единомислие (с апостолите), той вече смело и свободно продължава своята беседа и не се спира вече само на едните апостоли, но издига словото си даже до Христа и (апостолската) благодат, дадена му от Христа, и като посочва за свидетели на това самите апостоли, казва: *“и като узнаха за дадената мене от Господа благодат, Иаков, Кифа и Иоан, смятани за стълбове, подадоха на мене и на Варнава ръка за общуване”*³. И не казал: като чуха, но: *“като узнаха”*, т. е., като се убедиха от самите дела, *“подадоха на мене и на Варнава ръка за общуване”*. Виждаш ли как той малко по малко показал, че неговата проповед е угодна и на Христа, и на апостолите? Действително, благодатта не би му била дадена и не би действала в него, ако една подобна проповед не би била угодна (на Христа). И там, дето той трябвало да сравнява себе си, там той споменава само за единия ап. Петър, а дето било необходимо да представи свидетелство, там назовава тримата заедно и при това с похвала, казвайки: *“Иаков, Кифа и Иоан, смятани за стълбове”*. И пак, с думата *“смятани”*, той не отхвърля това, че те действително били такива, но привежда мнението на другите; тези велики и славни, казва той, които всички навсякъде превъзнасят, сами са свидетели на това, което аз казвам, а именно, че това е угодно и на Христа, че в истината на това те се убедили от своите дела и се уверили в него от самия опит. Ето защо те ми подадоха ръка (за общуване), и не само на мене, но и на Варнава, *“за да отидем ние при езичниците, а те - при обрязаните”*⁴.

¹ Гал. 2, 7. В гръцкия текст стои: ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς. В църковно-славянския превод стои същото: “урузумявше, яко уверено ми бысть благовестіе необрезанія, якоже Петру обрезаія”; ² Гал. 2, 8; ³ Гал. 2, 9; ⁴ Гал. 2, 9.

Какво изобилие на разум и какво необоримо доказателство за съгласие! Той показва, че тяхното учение било съгласно с неговото учение, и неговото учение било съгласно с тяхното учение. Едната и другата страна желала същото - те да проповядват така на иудеите, а той - така на езичниците; заради това добавил: *“за да отидем ние при езичниците, а те - при обрязаните”*. Виждаш ли, че обрязване той нарича тука не самото дело, а иудеите? Когато той говори за самото действие обрязване, тогава, като желае да покаже неговото отличие, противопоставя му необрязването например, когато казва: *“обрязването . . . е полезно, но ако изпълняваш закона; ако пък престъпваш закона, обрязването ти е станало необрязване”*¹; или още: *“нищо обрязването има сила, нищо необрязването”*². Когато пък той нарича така иудеите и иска да обозначи с тази дума не самото дело, а народа, тогава му противопоставя не необрязването, а езичниците. На езичниците се противопоставят иудеите, а на обрязването - необрязването, - както например, когато той и по-горе казва: *“понеже Оня, Който помогна на Петра в апостолството между обрязаните, помогна и на мене между езичниците”*³, - или още тука: *“за да отидем ние при езичниците, а те - при обрязаните”*⁴, - той разбира не самото дело, но нарича с тази дума иудейския народ, като го противопоставя на езичниците. *“Като само ни поръчаха да помним сиромасите, което се и постарях да изпълня точно”*⁵.

4. А какво значат тези думи? - В делото на проповедта, казва той, ние разделихме помежду си цялата Вселена: аз взех езичниците, а те - иудеите, както това бе угодно и на Бога; в грижата пък за бедните от иудеите и аз им оказвах помощ. Затова, ако между нас би имало несъгласие и разпра, те не биха приели моето участие. А кои са били тези бедни? - Мнозина от повярвалите иудеи в Палестина, които се били лишили от цялото си имущество и били навсякъде гонени. На това указва той в посланието си към Евреите, когато казва: *“и разграбването на вашия имот с радост посрещнахте”*⁶; на същото указва той и в посланието си към Солуняните, когато възхвалява тяхното мъжество: *“вие, казва той, . . . станахте подражатели на Божиите в Христа Исуса църкви, що са в Иудея, понеже и вие същото претърпяхте от своите едноплеменници, каквото и те от иудеите”*⁷. Пък и навсякъде той показва, че повярвалите от езичниците били не така преследвани от останалите в езичеството, както били гонени повярвалите между иудеите

¹ Рим. 2, 25; ² Гал. 5, 6; ³ Гал. 2, 8; ⁴ В гръцкия текст стои: “αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν.” В църковно-славянския превод стои също: “они же во обрязаніе”; ⁵ Гал. 2, 10; ⁶ Евр. 10, 34; ⁷ I Сол. 2, 14.

от своите едноплеменници, защото иудеите са най-жестокият народ от всички народи. Ето защо (апостолите) се грижат така много за вярващите между иудеите, проявявайки по отношение към тях всичкото си усърдие, пък и (сам ап. Павел) пише за тях и на римляните, и на коринтяните. И той не само събира пари за тях, но и сам ги отнася¹: *“а сега отивам в Йерусалим, казва той, за да послужи на светиите”*², - тъй като те се нуждаели и от най-необходимата храна. Така и тука, като посочва това, казва, че на него било поръчано да им помага в тази нужда; той приел това поръчение и не се отказал от него. Като показал по такъв начин своето съгласие и единомислие (с апостолите), той понататък намира за необходимо да спомене и за своя разговор с ап. Петър, станал в Антиохия, и казва: *“А когато дойде Петър в Антиохия, аз му се лично опрях, защото се бе изложил на осъждане. Понеже, преди да пристигнат някои от Иакова, той ядеше заедно с езичниците; а когато те дойдоха, почна да се спотаява и да страни, като се боеше от обрязаните”*³.

Мнозина, като четат тези думи на посланието без нужното внимание, мислят, че ап. Павел изобличава с тях лицемерието на ап. Петър; но това съвсем не е така; то не може да се допусне, тъй като ние ще намерим тука голямо благоразумие и у ап. Петър, и у ап. Павел, скрито отправено към ползата на слушателите. Но необходимо е по-рано да кажем нещо за дръзновението на ап. Петър и за това, как той винаги изпреварвал всички (Христови) ученици. Поради това той получил и своето име за твърдата и непоколебима вяра: когато били питани всички изобщо, той, като изпреварил другите, отговорил: *“Ти Си Христос, Синът на Живия Бог”*⁴, за което тогава му били поверени и ключовете на небесното царство. Също така и на планината той бил единственият, който говорил; и когато (Господ) беседвал за кръста и всички други мълчали, единственият той казал: *“милостив Бог към Тебе”*⁵. И макар тези думи да не били плод на зряло разсъждение, все пак те произлизирали от пламенна любов. Пък и навсякъде ние го виждаме по-ревностен, отколкото другите, и изпреварващ другите в опасностите. Така, когато (Господ) се явил на учениците на брега, той, докато другите бързали към брега на кораб, не можал да изчака, докато корабът дойде при брега; пък и след възкресението (на Господа), когато иудеите, като дъхали убийство и лудували, искали да изтребят (учениците), той като излязъл проявил смелост, издигнал гласа си и казал, че Разпънатият възкръснал и се намира на небесата. Но не едно и също нещо е да отваряш заключени

¹ I Кор. 16; ² Рим. 15, 25; ³ Гал. 2, 11, 12; ⁴ Мат. 16, 16; ⁵ Мат. 16, 22.

врати и да поставяш начало на делото - и след това да продължаваш наченатото със същата смелост. И тъй, по какъв начин би могло да се случи, че този, който отдал душата си в ръцете на такова множество народ, би започнал след това понякога да лицемери? Този, който въпреки това, че бил подхвърлен на бичуване и на вериги, не се съгласил ни най-малко да отстъпи от своето дръзновение и при това в самото начало на проповедта, в центъра на столицата, дето го заплашвала толкова голяма опасност, - как е могъл такъв един човек да се бои от поярвалите между иудеите след толкова вече време, и в Антиохия, дето нямало никаква опасност, и след като той бил придобил вече велика слава и я засвидетелствал с такива дела? Който не се страхувал от самите иудеи и при това в самото начало, в тяхната столица, как той, след изтичането вече на толкова време и, намирайки се в чужд град, започнал да се бои от тези, които се били отделили (от иудеите)? И тъй, ап. Павел говори това не против ап. Петър; той говори това обаче със същото намерение, с което казал: *“а що се отнася до най-видните (какви то и да са били те някогаш, мене е все едно)”*¹. Но за да не оставаме ние по-нататък в съмнение относно това, трябва да разкрием причината на казаното. Апостолите, както аз казах по-горе, позволявали обрязването в Йерусалим, тъй като не било възможно да се откъснат изведнъж (иудеите) от закона; но когато те дошли в Антиохия, нищо подобно те вече не спазвали, но живеели еднакво с поярвалите от езичниците; така без съмнение постъпвал тогава и ап. Петър. Когато пък дошли от Йерусалим тези, които знаели, че той проповядвал там иначе, тогава той престанал да постъпва по езически, боейки се да ги оскърби, и изменил начина на живота, като имал пред вид две цели: да не приведе към съблазън поярвалите от иудеите, и да достави на ап. Павел благовиден случай за изобличение. Защото, ако този, който би изменил своя начин на мислене в Антиохия, тогава вярващите от иудеите биха помислили, че той постъпва така от страх пред ап. Павел, и учениците го биха обвинили в крайно лекомислие; а това би било немалка съблазън. Със своята промяна обаче той не би извикал такова подозрение у ап. Павел, тъй като на последния, който знаел всичко, било известно и намерението, с което действал ап. Петър. Ето защо ап. Павел изобличава, а ап. Петър пренася това, щото учениците, като видят мълчанието на учителя, въпреки направения му упрек, още по-лесно да могат да изменят своя начин на мислене. Ако ап. Павел ги би увещавал не

¹ Гал. 2, 6.

при такива обстоятелства, той не би произвел нищо важно; а сега, като се възползувал от удобния случай за строго изобличение, той внушил много по-голям страх у учениците на ап. Петър. Ако пък ап. Петър, като изслушва изобличението, би започнал да противоречи, тогава някой справедливо би могъл да го обвини в това, че той изопачава строежа на спасението; а сега, когато единият изобличава, а другият мълчи, повярвалите от иудеите били поразени от голям страх. Ето защо той така силно изобличавал ап. Петър.

5. Виж с каква предпазливост той говори, давайки възможност на благоразумните да забележат, че неговите думи не били дело на раздор, но дело на мъдро размисляне. *“А когато дойде Петър в Антиохия, аз му се лично опрях, защото се беше изложил на осъждане”*. Не казал: (бе се подхвърлил на упрек) от мене, но: от другите. А ако и сам (ап. Павел) би го осъждал, той не би се усъмнил да каже това. Думите му пък: *“аз му се лично опрях”* - са само образен израз. Ако те действително биха били несъгласни помежду си, тогава, разбира се, не биха започнали да изобличават един другото в присъствието на учениците, тъй като с това те биха извикали голяма съблазън; а сега това струващо се несъгласие било полезно. И както ап. Павел отстъпил (на апостолите) в Йерусалим, така и те нему в Антиохия. А в какво се състоял спорът? - *“Понеже, преди да пристигнат някои от Иакова (а последният бил сам учител в Йерусалим), той ядеше заедно с езичниците; а когато те дойдоха, почна да се спотаява и да страни, като се боеше от обрязаните”*; боял се не от това, да не се подхвърли сам на опасност - действително, този който не се боял в началото, още повече не е могъл да се бои сега, но от това, да не би (учениците) да отстъпят (от Христовото учение); и сам ап. Павел казва на галатяните: *“боя се за вас, да не би напразно да съм се трудил”*¹; и още на коринтяните: боя се, да не би, както змията прелъстила Ева, така и вашите умове да се повредят². Защото страхът от смъртта нямал никакво значение за тях, а страхът от гибелта на учениците силно поразявал техните души. *“Тъй че и Варнава се увлече от лицемерието им”*³. Не се учудвай на това, че постъпката (на ап. Петър) той нарича лицемерие, защото както аз вече казах, той не иска да разкрива намерението, с цел, щото (иудеите) да се изправят. Тъй като те били силно привързани към закона, заради това именно той нарича постъпката (на ап. Петър) лицемерие; изобличава ги също така силно, щото напълно да унищожи вко-

-----
¹ Гал. 4, 11; ² II Кор. 11, 3; ³ Гал. 2, 13.

ренилото се у тях предубеждение. А ап. Петър, слушайки това, също давал вид, като че ли действително бил виновен, с цел, щото поради направения му упрек, (повярвалите от иудеите) да се изправят. Ако ап. Павел би започнал да изобличава самите повярвали от иудеите, те с презрение и негодувание биха отхвърлили неговото изобличение, тъй като не хранили към него голямо уважение; сега пък, като видели, че техният учител, като бил изобличаван, мълчи, те не можели нито да пренебрегнат, нито да противоречат на това, което (ап. Павел) говорил. *“Но, когато видях, че те не постъпват право по евангелската истина”*¹. Нека да не ви смущават и тези думи, тъй като той ги говори не за изобличение на ап. Петър; той придава такъв вид на думите си, щото, като бъдат чути, да принесат полза на тези, които, чрез изобличаването на ап. Петър, трябвало да станат по-добри. *“Казах на Петра пред всички”*². Виждаш ли как изправя другите? Затова именно и казал: *“пред всички”*, щото и слушателите да се изплашат. Но какво си ти казал? - *“Ако ти, бидейки иудеин, живееш по езически, а не по иудейски, защо караш езичниците да живеят по иудейски?”*³. Обаче не езичниците, а иудеите били увлечени от лицемерие (по примера на ап. Петър); защо в такъв случай обвиняваш в това, което не е било? Защо обръщаш своята реч не против тези от иудеите, които лицемерили, а против езичниците? Защо също обвиняваш само ап. Петър тогава, когато и други лицемерили заедно с него? Нека пък да видим в какво се състои самото обвинение. *“Ако ти, бидейки иудеин, живееш по езически, а не по иудейски, защо караш езичниците да живеят по иудейски?”* Но спотаявал се, (както казвал ап. Павел), само (ап. Петър); в такъв случай какво искал той да достигне, казвайки това? - Искал да направи, щото изобличението да не извика подозрителност против себе си. Ако той би казал: ти вършиш нещо лошо, като пазиш закона, тогава повярвалите от иудеите биха го обвинили в дързост против своя учител; а сега, когато го обвинявал за своите ученици, т. е. за обърналите се между езичниците, той прави с това своята реч удобна за възприемане, и не само с това, но и с туй, че като отклонил изобличението от всички други, обърнал го всецяло против апостола. *“Ако ти, казва, бидейки иудеин, живееш по езически, а не по иудейски”*; - тука той почти напълно явно говори на онези: вие подражавате на своя учител, а между това и сам той, като е иудеин, живее по езически. Той обаче не се изразил така ясно, защото иначе те не биха приели неговото увещание, а разкрива мисълта на ап. Петър под вид на упрек

¹ Гал. 2, 14; ² Гал. 2, 14; ³ Гал. 2, 14.

за езичниците. Също така, ако той би казал: защо ти принуждаваш обърналите се между иудеите да живеят по иудейски? - неговите думи биха били много по-непоносими; а сега, приемайки като че ли страната на учениците от езичниците, а не от иудеите, със самото това изправя последните. Упреците, разбира се, стават най-удобни за възприемане тогава, когато са не твърде сурови. Пък и между езичниците никой не могъл да обвинява ап. Павел, защото той говорел против иудеите. А всичко това насочил към добро ап. Петър със своето мълчание, като си дал вид, че е обхванат от лицемерие, за да освободи иудеите от действително лицемерие. И тъй, отначало той насочва речта си лично към ап. Петър, като казал: *“ако ти, бидейки иудейин”*, а после я обръща към всички изобщо, без да изключва и себе си, и казва така: *“ние по природа сме иудеи, а не грешници от езичниците”*¹. Неговите думи били в действителност само увещание, но на тях бил даден вид на укор поради намиращите се тука вярващи от иудеите.

6. Същото той прави и на други места: като говори на вид едно, има предвид друго; така например, когато в посланието си към Римляните казва: *“а сега отивам в Йерусалим, за да послужи на светиите”*². С това, разбира се, той не туй искал да каже и не искал само просто да ги уведоми за това, защо отишъл в Йерусалим, но искал да ги подбуди към съревнование в милостинята. Защото ако той би искал да посочи само причината на своето пътешествие, достатъчно било да каже: *“отивам (в Йерусалим), за да послужи на светиите”*; а сега, виж колко много още присъединява. *“Защото Македония и Ахаия благоволиха да направят някое подаяние за бедните светиин в Йерусалим. Благоволиха, па и длъжни им са”*³. И още: *“понеже, ако езичниците станаха съучастници в техните духовни блага, то длъжни са и тям да услужат със своите телесни блага”*⁴. Виж пък, как и в сегашния случай той поваля гордите помисли на иудеите, като достига едно чрез друго, и с власт продължава речта си, казвайки: *“ние по природа сме иудеи, а не грешници от езичниците”*. А какво значи: *“по природа иудеи”*? Ние, които не сме обърнати (просήλυτοι) от езичество, но сме от младенчество възпитани в закона, като оставихме предишния начин на живот, в който бяхме възпитани, прибягнахме към вярата в Христа. *“Обаче, като узнахме, че човек се оправдава не чрез дела по закона, а само чрез вяра в Исуса Христа, и ние повярвахме в Христа”*⁵. Виж с каква предпазливост той говори за всичко това. Ние оставихме закона, казва, не затова,

¹ Гал. 2, 15; ² 15, 25; ³ Рим. 15, 26, 27; ⁴ Рим. 15, 27; ⁵ Гал. 2, 16.

че той е лош, но затова, че е немошен. Поради това, ако законът не доставя оправдание, излишно е тогава и обрязването. Така обаче той говори сега; по-нататък пък показва, че обрязването е не само излишно, но и опасно; и особено забележително е това, че отначало той казал само: *“човек се оправдава не чрез дела по закона”*, а по-нататък се изразява много по-силно: *“ако пък, залягайки да се оправдаем в Христа, и сами се оказаме грешници, няма Христос е служител на греха?”*¹. Ако, казва, вярата в Христа не може да ни оправдае, а е необходимо отново да следваме закона, тогава ние, като оставихме закона за Христа и не получихме оправдание чрез това оставяне, а се подхвърлихме на осъждане, трябва да признаем за виновник на осъждането, Тогова, към Когото преминахме, оставяйки заради Него закона. Виж към каква неизбежна нелепост довел той своето слово и с каква сила се подвизавал? Ако не трябва да оставяме закона, казва той, а ние сме го оставили заради Христа, как тогава ще бъдем съдени? Но защо така говориш и съветваш ап. Петър, който знаел това по-съвършено от всички? Не на него ли Бог открил, че не трябва необрязаният човек да се осъжда за това, че не е обрязан? Не той ли, като разсъждавал за това с иудеите, така силно им се противопоставял въз основа на това откровение? Не той ли също изпращал от Йерусалим ясни наставления относно това?

И тъй, това той говори не за изправяне на ап. Петър, но като намерил за необходимо да обърне речта си към ап. Петър, изобличавал между това учениците. При това, тези думи се отнасят не само към галатяните, но и към всички тези, които подобно на тях, страдат от същата болест. Защото макар в сегашно време мнозина вече и да не се обрязват, но постят и пазят съботата заедно с тях, а като вършат това, лишават сами себе, наравно с тях от благодатта. Ако действително за тези, които се самообрязали, няма никаква полза от Христа, тогава като се присъединяват към това още постът и съботата, и вместо една заповед се изпълняват две, - виж, каква опасност заплашва, която става от времето още по-силна! Те постъпвали така в началото, когато още съществувал техният град, храмът и всичко друго; тези пък, като са свидетели и на наказанието, което иудеите понесли, и на разрушението на техния град, и въпреки това пазят закона в още по-голяма мярка, какво оправдание могат да представят, щом като го пазят тогава, когато и самите иудеи, даже при всичкото си желание, не могат вече да го пазят? Ти си се

-----
¹ Гал. 2, 17.

облякъл в Христа, станал си съучастник на Владиката, причислен си към висшия град, и все още пълзиш около закона? Как тогава ще ти бъде възможно да достигнеш (небесното) царство? Чуй думите на ап. Павел, който казва, че със спазването на закона се унищожават Евангелието. И ако искаш, узнай как това е възможно, и тогава се уплаши и се постарай да избегнеш заплашващата бездна. Защо ти, действително, спазваш съботата и постиш заедно с (юдеите)? Без съмнение затова, че се боиш да оставиш закона и неговите предписания; ти обаче не би се уплашил да оставиш закона, ако не би презирал вярата като слаба и като такава, която не може сама по себе си да достави спасение. Защото, ако ти се боиш да не спазваш съботата, очевидно е, че си се уплашил от закона като такъв, който има сила още и в сегашно време. Ако пък законът е пак нужен, без съмнение нужна е не част от него и не една, каквато и да е заповед, но нужен е целият закон; а ако целият, тогава по такъв начин малко по малко ще се унищожи и оправданието чрез вяра. Ако ти спазваш съботата, защо се и не обрязваш? А ако се обрязваш, защо не принасяш и жертви? Ако действително, е необходимо да изпълняваме закона, тогава необходимо е да го изпълняваме целия; ако пък не е необходимо да го изпълняваме целия, тогава не трябва да изпълняваме и част от него. Ако, от друга страна, ти се страхуваш да се подхвърлиш на осъждане за престъпването на една част от закона, още повече трябва да се страхуваш - за престъпването на целия закон; а ако нарушението на целия закон не подхвърля на осъждане, ясно е, че не подхвърля на него и нарушението на частта; ако пък нарушението на една част подхвърля на осъждане, още повече тогава нарушението на целия закон. А ако е необходимо изпълнението на целия закон, тогава трябва да отстъпиш от Христа, или като следваш Христа, да станеш престъпник пред закона. Защото, ако трябва да се изпълнява законът, тези, които го изпълняват са престъпници и виновник за това престъпване на закона ще се окаже у нас Христос, тъй като Той само освобождавал от (изпълнението на) закона, и на другите заповядал да освобождават.

7. Виждаш ли, до какво стигат юдействащите? Христа, причинителя на нашето спасение, те представят и за причинител на греха, както и ап. Павел казва: *“нима Христос е служител на греха?”*¹. След като той ги довел до такава нелепост, нему вече не били нужни доказателства за опровержението им, но достатъчно било едното отричане, поради което и казал само. *“Съвсем не!”* - тъй като про-

¹ Гал. 2, 17.

тив пълната нелепост и безсрамие не трябва да се изискват доказателства, а е достатъчно и едното отричане. *“Защото, ако отново грядя, що съм разрушил, сам себе си правя престъпник”*¹. Виж благоразумието на ап. Павел. Иудеите искали да покажат, че неспазващият закона е престъпник; а той говори напълно противното и показва, че изпълняващият закона е престъпник, и не само пред вярата, но и пред самия закон, тъй като под думите: *“отново грядя, що съм разрушил”*, той разбира закона. А неговите думи имат такъв смисъл: законът загуби своята сила и ние потвърдихме това с туй, че като го оставихме, прибягнахме към спасението чрез вярата. Затова, ако ние употребяваме усилия да възстановим закона, със самото това ставаме престъпници, тъй като упорито искаме да пазим това, което е отменено от самия Бог. По-нататък показва и това, по какъв начин е отменен законът. *“Чрез закона умрях за закона”*². Тези думи имат двоен смисъл: той или говори за закона на благодатта, защото и благодатта нарича обикновено закон, например когато казва: *“защото законът на духа, който дава живот . . . ме освободи”*³, - или пък разбира тука великия закон, като желае да покаже, че чрез същия този закон той умрял за закона, т. е. самият закон ме убеди повече да не го следвам. И ако след това го следвам, със самото това ще го наруша. А как и по какъв начин? - Моисей, като предсказвал за Христа, казва: пророк ще ви издигне Господ Бог от вашите братя, като мене, - Него слушайте⁴. По такъв начин тези, които не се покоряват на Христа, престъпват закона. Но ние можем и иначе да разбираме думите: *“чрез закона умрях за закона”*. Законът заповяда да се изпълнява всичко написано в него, а неизпълняващия наказва. Затова ние всички сме умрели за закона, тъй като никой не го изпълнява. И виж с каква предпазливост той и тука въстава против закона; той не казал: законът умря за мене, но: аз умрях за закона. А тези думи имат такъв смисъл: както за бездушния и мъртвия е невъзможно да се подчинява на заповедта на закона, също така и за мене, който съм умрял от клетвата на закона, защото аз умрях чрез това, което той (законът) казва. Следователно той не трябва повече да изисква подчинение от умрелия, когото и сам той умъртвил и при това със смърт не само телесна, но и духовна, чрез която подхвърлил и на телесна. А че той говори именно това, ясно показал от следващото. *“Та да живея за Бога, казва той. Разпънах се с Христа”*⁵. Тъй като той казал: аз умрях, - за да не би някой да му каже:

¹ Гал. 2, 18; ² Гал. 2, 19; ³ Рим. 8, 2; ⁴ Втор. 18, 15; ⁵ Гал. 2, 19.

как тогава си жив? - той посочил причината на живота и показал, че макар законът и да умъртвил него, живия, но Христос, като приел мъртвия, оживотворил го чрез Своята смърт; и с това показва двойно чудо: първо, (Христос) оживотворил мъртвия, и второ, чрез смъртта дарувал живот. Под смърт той разбира тука живот, защото това именно показват неговите думи: *“та да живея за Бога. Разпънах се с Христа”*. Но по какъв начин, ще каже някой, той се съразпънал, щом бил жив и дишал? Че Христос бил разпънат, това е ясно; но как ти си се разпънал и живееш? Виж как той изяснява и това, казвайки *“и вече не аз живея, а Христос живее в мене”*¹. Като казал: *“разпънах се с Христа”*, той указал на кръщението; с думите пък: *“и вече не аз живея”*, - на последвалия подир това начин на живот, чрез който се умъртвяват нашите (членове). А какво значи: *“Христос живее в мене”*? - Това, казва, че аз не върша нищо, което не е угодно на Христа. Както под смърт той разбира не обикновена смърт, но смърт поради грехове, също така и под живот разбира освобождението от тях (греховете), защото не може да живеем по Бога иначе, освен като умираме за греха. И ето, както Христос претърпял телесна смърт, така и аз - смърт по отношение на греха. Умъртвете, казва, вашите земни членове, каквито са: блудството, нечистотата, прелюбодеянието²; и още: нашият вехт човек е разпънат³, което станало в купела на кръщението. След това, ако ти оставащ мъртъв за греха, ще живееш за Бога; ако пък отново възкръснеш за греха, ще загубиш този живот. Но ап. Павел не е такъв; той останал през целия си живот мъртъв (за греха). И тъй, ако аз, казва той, живея за Бога с друг живот, а не с какъвто съм живеел в закона, и станах мъртъв за закона, не мога вече да изпълня нищо от закона.

8. Виж колко правилен е неговият живот и се почуди особено на тази блажена душа! Той не казал: аз живея, но: *“Христос живее в мене”*. Кой ще дръзне да оспорва истината на тези думи? Действително, тъй като той проявил пълно послушание към Христа, отказал се от всичко временно и вършил всичко по Неговата воля, затова и не казал: аз живея за Христа, но което е много по-важно: *“Христос живее в мене”*. Както грехът, като завладее човека, живее сам в него, насочвайки душата му по свое желание, също така, ако с умъртвяването на греха човек върши благоугодното на Христа, такъв живот е вече не живот на човек, но на живеещия в нас, т. е. на дей-

---

¹ Гал. 2, 20; ² Кол. 3, 5; ³ Рим. 6, 6.

стващия и управляващия (ни Христос). А тъй като той казал: *“разпънах се с”* - и: *“вече не . . . живея”*, а съм умрял, и на мнозина се сторило, че той говори нещо невероятно, затова и добавил: *“а дете живея сега в плът, живея с вярата в Сина Божия”*¹. Това, което е казано от мене, казва той, се отнася към духовния живот; ако пък някой иска да узнае и сегашния мой плътски живот (нека знае), че такъв (живот) е станал възможен за мене само чрез вярата в Христа. Що се отнася до предишния начин на живот и закона, аз съм заслужил най-голямо наказание и отдавна вече би трябвало да загина: *“всички съгрешиха и са лишени от славата Божия”*²; но Христос изкупил нас, осъдените вече на смърт, и ни изкупил тогава, когато се намирахме вече в очакване на изпълнението на тази присъда и когато всички ние бяхме вече мъртви, ако не действително, то поради смъртната присъда за нас. И след това вече, когато законът ни осъди и Бог присъди на смърт Христос, като дойде и предаде самия Себе Си на Смърт, освободи всички нас от смъртта. Затова, *“дете живея сега в плът, живея с вярата”*. А ако това не би станало, нищо тогава не би могло да попречи на всеобщата гибел, както това се случило през време на потопа; само пришествието на Христа, като отстранило Божия гняв, ни дало възможност да живеем с вярата. А че той действително говори това, чуй следващото по-нататък; като казал: *“а дете живея сега в плът, живея с вярата”*, - той добавил още: *“в Сина Божий, Който ме възлюби и предаде Себе Си за мене”*³. Какво правиш ти ап. Павле, като присвояваш на себе си общото на всички и отнася изключително към себе си това, което е направено за целия мир? Действително, той не казал: Който ни възлюби, но: *“Който ме възлюби”*. Евангелистът между това казва: *“Бог толкова обикна света”*⁴, - пък и ти сам на друго място казваш: Този, Който Своя Син не пожали, но Го отдаде - не за тебе, а за всички⁵; и още: за да си придобие особен народ⁶. И тъй, какво пък значи казаното от него тука? Като си представил цялата безнадеждност на човешкото естество и неизразимата грижа на Христа, а също и това, от което Той ни освободил и което ни дарувал, (апостолът) като бил обхванат от пламенна любов към Него, говори именно по такъв начин. Така и пророците често наричат общия на всички Бог свой, казвайки: *“Боже, Боже мой, к Тебе утреннюю”*⁷. Освен това с туй той искал да покаже, че всеки от нас е задължен с такава справедлива благодар-

¹ Гал. 1, 20; ² Рим. 3, 23; ³ Гал. 2, 20; ⁴ Йоан 3, 16; ⁵ Рим. 8, 32; ⁶ Тит. 2, 14; ⁷ Псал. 62, 1.

ност към Христа, с каквато (той би бил задължен), ако Христос би дошъл и за единия него. Христос не би се отказал да приеме на Себе Си такава ходатайство и за одного, защото и всеки човек поотделно Той обича в такава мярка, в каквата и целия мир. При това, макар жертвата да е била пренесена за цялата природа, била достатъчна за спасението на всички, възползували се обаче от нея само повярвалите. И обстоятелството, че не всички се обърнали (към Христа), във всеки случай не могло да Го удържи от такава ходатайство, но както споменатото в Евангелието угощение било приготвено за всички и, когато на него не пожелали да дойдат поканените, Той все пак не го отменил, а поканил други¹, също така постъпил Той и тука. И овцата, която от деветдесет и девет се заблудила, била една, но все пак Той не я презрял². Същото дава да се разбере и ап. Павел, когато като разсъждава за иудеите, казва: *“Та какво, ако някои не са повярвали? Нима неверието им ще унищожжи Божията вяроност? Съвсем не! Нека признаваме, че Бог е верен, а всеки човек е лъжлив”*³. И тъй, след като Христос те възлюбил толкова много, че отдал самия Себе Си и, когато си вече нямал надежда за спасение те привел към един толкова велик и толкова висок живот, ти като си получил такива блага, все пак отново се обръщаш към вехтозаветното? Като изследвал по такъв начин грижливо това, което изисквало изследване, той завършва своята реч с възклицание, казвайки: *“не отхвърлям Божията благодат”*⁴. Нека чуят това тези, които и сега още живеят по иудейски и са привързани към закона: казаното се отнася и към тях. *“Ако чрез закона е оправданието, тогава Христос напразно умря”*⁵. Що може да бъде по-тежко от този грях? Кои други думи са по-способни от тези да засрамят? Защото ако Христос е умрял, очевидно затова, че законът не е в състояние да ни оправдае; ако пък законът оправдава, тогава смъртта на Христа е безполезна. Но няма ли да бъде безразсъдно да наричаме безполезна и напразно това толкова велико, толкова страшно и надвишаващо човешкия ум дело, това неизразимо тайнство, което с нетърпение очаквали патриарсите, което предсказвали пророците, на което, гледайки, се ужасявали ангелите, и което по справедливост се признава от всички за най-главно дело на Божия промисъл за нас? Като представил по такъв начин за висша степен на нелепост това, да считаме извършването на едно толкова велико и важно дело за безполезна (а това именно доказвали постъпките на галатяните), той по-нататък ги порицава, казвайки така:

---

¹ Лук. 14, 16; ² Мат. 18, 12; ³ Рим. 3, 3, 4; ⁴ Гал. 2, 21; ⁵ Гал. 2, 21.

ГЛАВА ТРЕТА

“О, неразумни галатяни! Кой ви омая . . . пред очите на които Иисус Христос бе изобразен така, като да бе разнат помежду ви?”¹

1. Тука той преминава вече към друг предмет. В предишните глави той само показал, че станал апостол не от човеците и не чрез човеците, и че нямал нужда от научаване от апостолите; тука пък, след като вече представил себе си като достоен за доверие учител, беседва с по-голяма власт, сравнявайки помежду си закона и вярата. Така, в началото той казва: *“чудя се, че тъй скоро преминавате”²*; а тука: *“о, неразумни галатяни!”* Тогава той скривал своето негодувание, а сега, след като защитил себе си, той го разкрил и показал. Когато пък той ги нарича неразумни, не се учудвай на това: като постъпва така, той не нарушава Христовия закон, който запрещава да наричаме своя брат безумен³, а го строго изпълнява. Защото там не е казано просто: който нарече брата си безумен, но: който нарече напразно. Някои пък от галатяните с пълна справедливост заслужават това название, тъй като те, след толкова много и толкова велики благодеяния не преставали да се придържат към предишните обичаи, като че ли нищо особено не се било случило с тях. Ако пък ти наричаш ап. Павел обидчик за това, тогава трябва и ап. Петър за Анания и Сапфира⁴ да наречеш човекоубиец. Но ако е нещо безумно да се каже първото, още по-безумно е да се каже последното. А ти обърни внимание на това, че той употребил такава строгост не в самото начало, но след изобличенията и доказателствата, когато те били вече получили това порицание като че ли не от него, но като необходимо следствие от самите изобличения. Действително, само след като той вече доказал, че те отхвърлят вярата и представят смъртта на Христа за излишна, той добавя това порицание, което било при това по-леко от туй, което те заслужавали, тъй като те били достойни за порицание с още по-строги изрази. Но виж, как той веднага, щом ги укорил, смекчава своята реч. Той не казал: кой ви измами? - кой злоупотреби с вашата простота? - кой ви въведе в заблуждение?, но: *“кой ви омая”⁵* - като не ги освобождава по такъв начин от порицание, а в същото време ги и похвалява в известна степен. С това той показва, че

¹ Гал. 3, 1; ² Гал. 1, 6; ³ Мат. 5, 22; ⁴ Деян. 5; ⁵ В гръцкия текст стои: ἐβάσκαπεν = оклевети, омагьоса.

предишните техни постъпки били достойни за завиждане и че случилото се с тях било дело на злобата на дявола, който се бил силно ядосал от тяхното благоденствие. Когато пък ти слушаш тука думата завист, или в Евангелието - лукаво око¹, което значи същото, не помисляй, че само устремяването на очите може да навреди на тези, към които те гледат, защото окото, като член на тялото, не може да бъде само по себе си завистливо; тука Христос нарича така завистта. Защото назначението на очите е да гледат; да гледат пък лукаво, зависи от развратеното сърце. Тъй като чрез чувството зрение влиза в нашата душа знание за разглежданите от нас предмети, и тъй като, например богатството в повечето случаи възбужда у нас завист, а богатството ние виждаме с очите си, както също началниците и тяхната свита, затова той нарекъл лукаво такова едно око, което не гледа просто, а гледа със завист и душевна злоба. Като казва пък: “кой ви омая?” - той показва, че завиждащите вършат това не от благожелание и не за попълване на недостигащото, но затова, щото да унищожат и туй, което съществува. Защото делото на завистта не е да попълва надостигащото, но да отнема нещо и от туй, което е вече попълнено, с цел, щото после да лиши от всичко. И това той говори не затуй, че завистта има сила сама по себе си (да вреди), но затуй, че тези, които учили на това, се заели с туй поради завист. “*Пред очите на които Исус Христос бе изобразен така, като да бе разпнат помежду ви*”². Не обаче в галатийската страна Той бил разпнат, а в Ерусалим; защо тогава (апостолът) казва: “*помежду ви*”? С това той иска да посочи силата на вярата, която може да види и отдалеченото. И той не казал: разпнат, но: “*бе изобразен . . . разпнат*”, - ясно показвайки с това, че те с очите на вярата виждали това много по-добре, отколкото някои от тези, които присъствали там и гледали на извършващото се пред тях. Действително, мнозина от тези последните, като виждали всичко това със собствените си очи, не получили никаква полза, а онези (галатяните), макар и да не са видели това с очите си, обаче със силата на вярата го видели още по-ясно. А като казвал това, той ги и укорявал, и заедно с това и хвалил. Хвалил за това, че те приели всичко станало с пълна увереност в истината, а укорява за това, че те оставили Тогова, Когото видели съблечен за тях, привързан към стълба, прикован на кръста, оплут, поруган, напоен с оцет, хулен от разбойниците, прободен с копие (всичко това той обгърнал с

-----
¹ Мат. 6, 23; ² Гал. 3, 1. В царковно-славянския превод, както и в гръцкия текст стои: “имже пред очима Исус Христос преднаписан бысть в вас распят”.

думите: *“бе изобразен . . . разпънат помежду ви”* - и като Го оставили, обърнали се към закона, без ни най-малко да се учудят на тези Негови страдания. Ти пък забележи как (апостолът), като оставил небето, земята, морето и всичко друго, проповядвал Христовата сила, като навсякъде прославял (само) кръста. Това било върхът на божествения промисъл за нас. *“Това само искам да науча от вас: чрез дела по закона ли получихте Духа, или чрез послушание на вярата?”*¹. Тъй като вие, казва, не слушате продължителни наставления и не искате да видите всичкото величие на Божието домостроителство, затова аз искам да ви убедя с не много думи и с най-кратко доказателство, като виждам вашето крайно невежество. По-горе той ги вразумявал с беседа, обърната към ап. Петър, тука пък обръща речта си непосредствено към тях, заимствайки всичко, служещо за убеждаването им не от това, което се случило на друго място, но от това, което произлизло с тях, и ги убеждава и уверява не само чрез дарованията, които били у тях общи с другите, но и чрез тези, които били съобщени собствено на тях. Затова и казва: *“това само искам да науча от вас: чрез дела по закона ли получихте Духа, или чрез послушание на вярата?”* Вие получихте Светия Дух, казва той, правихте много чудеса, знамения, като възкресявахте мъртви, очистяхте прокажени, пророчествяхте и говорехте на разни езици. Законът ли ви даде такава сила? Но преди вие не правехте нищо подобно. - Следователно вярата.

2. И тъй, не е ли дело на крайно безумие да оставите вярата, която ви е дарувала толкова велики дела, и отново да се обърнете към закона, който не ви е дал нищо подобно? *“Толкова ли сте неразумни? След като наченахте с дух, с плът ли сега свършвате?”*². Пак навреме той ги укорил. Би трябвало вие, казва, с течение на времето да увеличите своя успех във вярата; а вие не само нищо не сте прибавили, но още сте се върнали назад. Други, като започват с малкото и като успяват постепенно, накрай възлизат към голямото, а вие като започнахте с голямото, преминахте към противното. Ако вие бихте започнали и с плътското, и в такъв случай би трябвало да се издигнете до духовното; а сега вие като започнахте с духовното, върнахте се към плътското, тъй като да върши човек знамения е нещо духовно, а да се обрязва - плътско. А вие от знаменията преминахте към обрязването, като постигнахте истината, върнахте се към образите, след съзерцанието на слънцето търсите светилника, след твърдата храна обръщате се към млякото. И той не казал: с плът ли завършвате (τελείσθε),

-----
¹ Гал. 3, 2; ² Гал. 3, 3.

но: “с плът ли . . . свършвате” (ἐπιτελεῖσθε), като показва с това, че лъжеучителите като ги хванали, умъртвили ги като безсловесни животни, щом те сами, доброволно се съгласили да търпят всичко, което било на тях угодно, - подобно на това, когато някой пълководец и в същото време храбър воин, след като бил вече спечелил безбройни трофеи и победи, би предал самия себе си на изменниците за поругание, би им позволил без всякакво съпротивление даzakлеймят неговото тяло. “*Нима напразно толкова много претърпахте? Да беше само напразно!*”¹. Това би трябвало да ги порази още по-силно, отколкото казаното по-горе. Възпоминанието за знаменията не можело да действа върху тях така силно, както посочването на подвизите и страданията, които те претърпели за Христа. Те искат, казва той, щото вие да загубите всичко това, което сте претърпели (за Христа), и се стараят да ви лишат от заслужения венец. Но после той, за да не би да порази твърде много тяхната душа и да съкруши техните сили, не дочаквайки отговор от тях, веднага добавил: “*да беше само напразно!*”. Ако вие, казва, поискате да се вразумите и изправите, това няма да бъде без полза. Какво ще кажат сега тези, които отхвърлят покаянието? Действително, ето галатяните били получили и Св. Дух, вършили знамения и били изповедници, като претърпели заради Христа безбройни опасности и гонения, и след такива добри дела отпаднали от благодатта. И все пак, казва (апостолът), ако вие поискате, можете отново да достигнете предишното си състояние. “*Тоя, прочее, Който ви дарува Духа и прави между вас чудеса, чрез дела по закона ли върши това или чрез послушание на вярата?*”². Вие се удостоихте с такъв дар и направихте толкова чудеса, за това ли, казва той, че спазвахте закона, или за това, че пазехте вярата? Разбира се - за вярата. Тъй като (лъжеучителите) тълкували това от една или друга страна и навсякъде разгласяли, че вярата, без съединение със закона, няма сила, затова (апостолът) утвърждава противното, именно че с присъединението на заповедите на закона вярата няма да принесе вече никаква полза, тъй като вярата има само тогава сила, когато към нея не се привнася нищо от закона. “*Вие, които искате да се оправдаете със закона,* казва той, . . . *отпаднахте от благодатта.*”³. Но за това той говори по-долу, когато пише с по-голямо дръзновение, като получил вече за това основание от доказаното; а сега само прокарва път към това. Вие, казва, получихте Духа и вършихте знамения тогава, когато обръщайте внимание на вярата, а не на закона. После, тъй като ставало дума за закона, той привел и друго доказателство, при това най-спорното, като представил

¹ Гал. 3, 4; ² Гал. 3, 5; ³ Гал. 5, 4.

за пример Авраам и твърде навреме, и с голяма полза, казвайки така: *“тъй Авраам повярва на Бога, и това му се вмени за оправдание”*¹. И извършените от вас чудеса, казва, доказват силата на вярата, но ако желаете, аз ще се постарая да ви уверя в това и с примери от вехтозаветната история. А тъй като те имали голямо уважение към този патриарх, затова той представя него за пример, показвайки, че и той се бил оправдал чрез вярата. Ако пък и той, който живеел преди благодатта, се оправдал чрез вярата, макар да бил преукрасен и с добри дела, още повече тогава вие. А каква загуба претърпял той от това, че не се намирал под закона? - Никаква; и едната вяра била достатъчна за неговото оправдание. Но тогава, ще кажат, нямало още закон. И сега няма закон, както нямало и тогава. Ето, затова именно апостолът, като желаел да докаже, че законът сега не е нужен, представил за пример човек, оправдан преди закона, за да не срещне подобно възражение. Действително, както тогава законът не бил още даден, така и сега, като е даден, получил своя край. После, тъй като те се много гордеели със своя произход от Авраама², и се бояли да не би, с оставянето на закона, да се лишат от родството си с него, затова ап. Павел и туй обръща отново в противно и разсейва страха, показвайки, че вярата именно утвърждава предимно родството с него. И макар той да доказал това в посланието си към Римляните, все пак и тука не по-малко подкрепя същото, като казва: *“знайте, прочее, че ония, които се облягат на вярата, са синове Авраамови”*³. После и тази истина потвърждава със свидетелство от вехтия завет: *“и писанието, казва, като предвиждаше, че Бог чрез вяра оправдава езичниците, отнапред благовести на Авраама: в тебе ще бъдат благославяни всички народи”*⁴. И тъй, ако не тези, които имат естествено родство с него, са негови синове, но тези, които подражават на неговата вяра (това именно значат думите: *“в тебе . . . народи”*), ясно е тогава, че (и вярващите езичници) се въвеждат в това родство.

3. С тези думи той показва и друго твърде важно нещо. Тъй като тях смущавала мисълта, че законът е по-древен от вярата, а вярата е след закона, затова той унищожава и това тяхно недоумение, като показва, че вярата е по-древна от закона и че това се вижда ясно от примера на Авраам, тъй като последният получил оправдание преди да се яви законът. А заедно с това показва, че и случилото се в последните времена станало според пророчеството: *“и Писанието, казва, като предвиждаше, че Бог чрез вяра оправдава езичниците, а не чрез закона, отнапред благовести на*

---

¹ Гал. 3, 6; ² Йоан 7, 33; ³ Гал. 3, 7; ⁴ Гал. 3, 8; Бит. 12, 3.

*Авраама*¹. А какво значи това? Сам законодателят, казва той (с това), преди да даде закона, определил щото езичниците да се оправдават чрез вярата. И не казал: открил, но: *“благовести”*², - затова, щото ти да знаеш, че на един такъв начин на оправдание се радвал и патриархът, и силно желяел да бъде това приведено в изпълнение. Но тъй като те се бояли още и от нещо друго, (защото) написано било: *“проклет е всеки, който не изпълнява постоянно всичко, що е писано в книгата на този закон”*², затова той отстранява и този страх, като обръща премъдро и благоразумно към противната страна казаното в закона и показва, че тези, които са оставили закона не само не са проклети, но са и благословени, а придържащите се от закона не само не са благословени, но са и проклети. Онези (ревнителите на закона) казвали, че този, който не спазва закона, е проклет; той пък (апостолът) показва, че този, който спазва закона е проклет, а който не го спазва - благословен. Те казвали също, че този, който се надява на вярата, е проклет; той пък показва, че този, който се надява само на едната вяра, е благословен. А как той доказва всичко това? - Ние ви съобщихме не нещо необикновено, поради което трябва да бъдете особено внимателни към това, което ще бъде казано по-нататък. Апостолът посочил вече това и по-горе, като изтъкнал, че Писанието предсказало на патриарха: *“в тебе ще се благославят всички народи”*. А тогава нямало още закон, но имало вяра; затова той извел следното заключение: *“и тъй, ония, които се облягат на вярата, биват благословени заедно с верния Авраам”*³. Но за да не би да противоречат на това и да кажат: (Авраам) получил напълно справедливо оправдание чрез вярата, защото тогава нямало още закон; ти обаче ми покажи, че вярата оправдавала и след като законът бил даден - (апостолът) преминава и към това и показва нещо повече от туй, каквото те изисквали - не само това, че вярата оправдава, но и това, че законът предава на проклетие тези, които се придържат от закона. А за да разбереш това, чуй какво казва сам апостолът: *“а всички, които се облягат на дела по закона, се намират под проклетие”*⁴. Но това е положение, което изисква още доказателство. А как може то да бъде доказано? -(На всекиго това е ясно) от самия закон: *“проклет е всеки, който не изпълнява постоянно всичко, що е писано в книгата на този закон. А че чрез закона никой не се оправдава пред Бога, за всекиго е явно”*⁵. Действително, всички са съгрешили и се намират под проклетие. Но това той още не казва, за

-----
¹ Гал. 3, 8; ² Гал. 3, 10; Втор. 27, 26; ³ Гал. 3, 9; ⁴ Гал. 3, 10; ⁵ Гал. 3, 10, 11.

да не помислят, че той сам изказва своето мнение, а отново го потвърждава със свидетелство, което, в не много думи съдържа в себе си едното и другото - това, че никой не е изпълнил закона (поради което всички били проклетни), и това, че вярата оправдава. А какво е това свидетелство? Из пророка Авакум, който казва така: *“праведният чрез вяра ще бъде жив”*¹. То показва не само това, че оправданието зависи от вярата, но и това, че чрез закона е невъзможно човек да се спаси. Тъй като никой, казва, не е изпълнил закона, а за престъпването му всички се подхвърлили на проклетие, затова е открил друг, по-удобен път (за оправдание) - чрез вярата; а това служи като най-силно доказателство за туй, че никой не може да се оправдае чрез закона. Действително, пророкът не казал: *праведният чрез закона ще бъде жив, но - чрез вярата. “А законът не иска вяра; но говори: който изпълни тия неща, той ще бъде жив чрез тях”*². Законът, казва (апостолът), изисква не само вяра, но и дела; благодатта пък спасява и оправдава чрез вярата. Виждаш ли, как той доказал, че придържащите се към закона се подхвърлили на проклетие за това, че е невъзможно той да се изпълни? Но по какъв начин вярата притежава силата да оправдава? - Той това съобщил по-рано, и го доказал с голяма сила. Тъй като законът бил безсилен да приведе човека към оправдание, затова е намерено друго, достатъчно средство – вярата, която невъзможното по закона прави възможно със себе си. И тъй, ако и Писанието казва, че праведният ще бъде жив чрез вярата, отричайки спасението чрез закона, и ако Авраам получил оправдание чрез вярата, ясно е тогава, че силата на вярата е велика. И тъй ясно е, че непреставаният в закона е проклет, а пребиваващият във вярата - праведен. Но с какво можеш ти да ни докажеш, ще каже някой, че онова проклетие повече няма да съществува? Защото Авраам бил преди закона, а ние, като сме попаднали веднъж под ярема на робството, сами сме се подхвърлили на проклетие: а кой е разрушил това проклетие? - Виж с каква бързина той отива срещу това възражение, макар против него, разбира се, да било достатъчно и казаното по-рано. Действително как може да подлежи на проклетие този, който бил веднъж оправдан и умрял за закона, и получил нов живот? Все пак той не се задоволява с всичко това, но и по друг начин още доказва туй, като написал: *“Христос ни изкупи от клетвата на закона, като стана заради нас клетва, защото писано е: “проклет е всеки, който виси на дърво”*³. А и на друга клетва още подлежал народът, както се казва: *“проклет е всеки, който не изпълнява постоянно всичко,*

---

¹ Гал. 3, 11; Авак. 2, 4; ² Гал. 3, 12; ³ Гал. 3, 13; Втор. 21, 23.

що е написано в книгата на закона”¹. Но какво от това? Нека народът подлежи на това проклятие, тъй като той не го изпълнявал постоянно, пък и нямало никой, който би могъл да изпълни целия закон; но Христос заменил това проклятие с друго, което казва: *“проклет е всеки, който виси на дърво”*². А тъй като и онзи, който виси на дърво е проклет, и който престъпва закона се намира под клетва, между това когато този, който желае да разруши тази клетва, трябва да бъде свободен от нея и е длъжен да приеме върху себе си тази (незаслужена) клетва, вместо онази (заслужената), затова Христос приел върху Себе Си такава клетва и с нея унищожил заслужената. И както когато някой невинен, като се е решил да умре вместо осъден на смърт, с това го избавя от смърт, - също така направил и Христос. Тъй като Христос не подлежал на проклятие за престъпване на закона, затова и приел върху Себе Си вместо заслуженото от нас, незаслуженото от Него проклятие, за да освободи всички от заслуженото, - тъй като Той не бил извършил грях и нямало лъжа в устата Му³.

4. И тъй, подобно на това, както умрелият за тези, които били длъжни да умрат, ги освобождава от смърт, също така и приелият върху Себе Си проклятието освободил от проклятието. *“Та благословието Авраамово . . . да се разпростре върху езичниците”*⁴. А по какъв начин върху езичниците? - В твоето семе, казано е, ще се благославят всички народи⁵, т. е. в Христа. Ако пък това е било казано за иудеите, как тогава би било съобразно със здравия разум, щото подлежащите на проклятие за нарушението на закона да станат причинители за благославянето на други? Защото никой от намиращите се под проклятие не може да съобщи на друго благословието, от което сам той е бил лишен. Оттука е ясно, че всичко това е казано за Христа, тъй като Той бил Авраамово семе, и чрез Него се благославят народите и по такъв начин се изпълва обещанието за Св. Дух. Като указва именно на това и (апостолът) казал: *“за да получат обещания Дух чрез вярата”*⁶. А тъй като благодатта на Духа не може да се излее върху неблагодарния и намиращия се във вражда, затова те (езичниците) ще се благославят преди всичко чрез снимане на проклятието; след това, като се оправдаят чрез вярата, ще получат благодатта на Св. Дух. По такъв начин кръстът унищожил клетвата, а вярата въвела оправданието, оправданието пък изпратило благодатта на Св. Дух. *“Братя, говоря по човешки: и човешко завещание, утвърдено вече, никой не раз-*

-----
¹ Гал. 3, 10; Втор. 27, 26; ² Гал. 3, 13; ³ Ис. 53, 9; ⁴ Гал. 3, 14; ⁵ Бит. 22, 18; ⁶ Гал. 3, 14.

валя, нито допълва.”¹ Какво значи: “говоря по човешки”? – Това значи: аз се ползвам от човешки примери. Тъй като той подкрепил своето слово и със Св. Писание, и с чудесата, станали у тях, и с Христовите страдания, и с примера на патриарха, затова, накрай се обръща към всеобщия обичай. Той има навик да употребява постоянно подобен начин на доказателство, както за това, да смекчи своята реч, така и за това, да я направи по-удобна за приемане и по-разбираема за най-неспособните. Така, като беседва с коринтяните, той казва: кой, като пасе стадо, не яде мляко от него? – Кой, като насади лозе, не яде от плодовете му?² И на евреите също казва: “понеже едно завещание добива сила само след смърт; то няма никаква сила, докле завещателят е жив”³. И от много други места всеки може да се увери, че той обича да употребява такъв род доказателства. Пък и сам Бог във вехтия завет често говори по такъв начин, като например: “еда забудет жена отроча свое?”⁴ - и пак: ще каже ли произведението на грънчаря: какво правиш ти?⁵ А у Осия Той уподобява Себе Си на мъж, презиран от жена си.⁶ И във вехтозаветните образи всеки може да види много нещо, заимствано от човешки примери, например когато пророкът се опасва или слиза в дома на грънчаря⁷. И тъй, какво значи приведеният (от апостола) пример? – Това, че вярата била по-древна, а законът се явил после, има временно значение и е даден затова, щото да приготви пътя за вярата. Поради това и казва: “братя, говоря по човешки”. Като ги нарекъл по-горе неразумни, тука ги нарича братя; по такъв начин едновременно ги и мъмри, и утешава. “И човешко завещание, утвърдено вече.”⁸ Ако човек, казва, направи завещание, ще се осмели ли някой после да го промени, или да прибави нещо? Това именно значи думата: “допълня”⁹. Затова още повече не трябва да вършим туй по отношение към Божия завет. А на кого Бог направил завещание? “Обещанията, казва, бидоха дадени на Авраама и на смето му. Не е казано: “и на семената”, като за мнозина, а като за одного: “и на смето ти”, който е Христос. Аз пък казвам, че законът, който се яви след четиристотин и трийсет години, не отменя утвърдения по-преди от Бога завет за Христа, та обещанието да изгуби сила. Защото, ако наследството е по закон, то вече не е по обещание, а на Авраама Бог го дарува по обещание”¹⁰. И тъй, ето и Бог направил завещание на Авраам, като казал, че езичниците ще получат благословение чрез

¹ Гал. 3, 15; ² I Кор. 9, 7; ³ Евр. 9, 17; ⁴ Ис. 49, 15; ⁵ Ис. 29, 16; 45, 9; ⁶ Ос. 1, 2; ⁷ Йерем. 18, 2; ⁸ Гал. 3, 15; ⁹ Гал. 3, 15. В гръцкия текст стои: ἐπιδιατάσσειται. В църковно-славянския превод: “приповелеваат”; ¹⁰ Гал. 3, 16 – 18.

неговото семе; как може законът в такъв случай да унищожи тези (благословения)? А тъй като никой пример не може да представи изобразявания от него предмет, затова именно той по-рано казал: *“говоря по човешки”*. Не извеждай от приведения пример нищо несъобразно с Божието величие. Гледай от най-висока страна на този пример: Бог обещал на Авраам, че чрез неговото семе ще се благославят народите; неговото семе пък по плът е Христос. След четиристотин и тридесет години се явил законът. И тъй, ако законът дарува благословение и живот, и оправдание, тогава посоченото обещание няма сила. Но какво пък значи това: човешкото завещание никой не унищожава, а Божието завещание, след четиристотин и тридесет години става недействително? Наистина, ако това, което туй завещание обещало, го дава не то, а друг вместо него, тогава то очевидно е отхвърлено. Но има ли тука някакъв смисъл? И тъй, защо пък ще кажат, законът е даден? - *“Поради престъпленията.”*¹. По такъв начин и законът не е излишен. Виждаш ли, как той съгласува всичко? Как той с много очи гледа на всичко? Тъй като той превъзнесъл вярата и показал, че тя е по-древна от закона, затова да не би някой да помисли, че законът е излишен, той изправя и това заблуждение, като показал, че законът е даден не напрасно, но за много голяма полза: *“поради престъпленията”*, - т. е., щото иудеите да не живеят без страх и да не стигнат до крайно нечестие, тъй че законът да служи за тях вместо юзда, като ги научава, усмирява и удържа от нарушението ако и не на всички, поне на някои заповеди. По такъв начин немалка била ползата и от закона. Но до кое време? - *“Докле дойде семето, към което се отнася обещанието”*², - казва той, като разбира (под семето) Христа. И тъй, ако законът е даден само за времето до Христовото пришествие, защо тогава ти го продължаваш по-нататък и зад пределите на отбелязания срок? *“И е предаден чрез Ангели, с ръка на посредник”*³. Ангели той нарича или свещениците, или самите ангели като служители при даването на закона. Посредник пък той нарича тука Христа, като показва, че Той и преди бил такъв и че Той сам дал и закона. *“Но посредникът не бива посредник само на одного, а Бог е един.”*⁴.

5. Какво ще кажат тука еретиците? Защото ако (само Отец) е единият истински Бог⁵, и поради това Синът не може вече да бъде истински Бог, тогава Той следователно

¹ Гал. 3, 19; ² Гал. 3, 19; ³ Гал. 3, 19; ⁴ Гал. 3, 20. В гръцкия текст: “ὁ δὲ μεσίτης ἐνὸς οὐκ ἔστιν ὁ δὲ Θεός εἷς ἐστίν”. В църковно-славянския превод: “Ходатай же единого несть: Бог же един есть”; ⁵ Йоан 17, 3.

не е и Бог, тъй като е казано: Бог е един¹. Но ако, въпреки това, че Отец се нарича един Бог², и Синът е Бог, очевидно е тогава, че ако Отец се нарича истински, - и Синът е истински. А посредникът, казва, бива посредник между някакви две страни. Между кого пък Христос бил посредник? - Ясно е, че между Бога и хората. Виждаш ли, как той доказва, че сам (Христос) дал и закона? Ако пък Той сам дал закона, тогава има власт и да го отмени. *“И тъй, законът, противен ли е на Божиите обещания?”*³. Ако в смето на Авраама били дадени благословенията, а законът въвежда проклятие, тогава той, разбира се, е противен на Божиите обещания. Как пък той разрешава това противоречие? - Отначало просто отрича казаното, думайки: *“съвсем не!”*⁴ - а после доказва (отричаното), казвайки така: *“защото ако беше даден закон, който да можеше да животвори, то наистина оправданието щеше да бъде от закона”*⁵. А тези думи имат такъв смисъл: ако ние, казва, бихме имали в закона надежда за живот, и ако в негова власт би било нашето спасение, тогава може би би било справедливо това, което ти казваш за закона; ако пък ти се спасяваш чрез вярата, тогава макар законът и да подхвърлял всички на проклятие, ти няма да понесеш ни най-малко вреда, след като се яви вярата, която избавя от всичко. Ако обещанието е било дадено чрез закона, ти справедливо би могъл да се боиш, че като отстъпиш от закона ще се лишиш и от оправданието; но ако законът бил даден за това, да затвори всички, т. е. да изобличи и да разкрие техните собствени прегрешения, той не само няма да ти пречи да получиш обещания, но даже ще съдейства за това получаване. И тъй, като посочвал това, той казал: *“но Писанието заключи всички под грях, та обещанието да се даде на вярващите чрез вяра в Исуса Христа”*⁶. Тъй като иудеите не съзнавали своите грехове, а като не ги съзнавали не желаели и прощаването им, затова Бог им дал закон, който да разкрива техните рани, и чрез това да ги подбужда да търсят лекар. Думата: *“заключи”* значи: изобличи; - а като ги изобличи (Писанието), държи ги в страх. Виждаш ли, че законът не само не е противен на обещанията, но даже бил даден за обещанията? Ако законът би си присвоил делото и властта на оправданието, тогава това би било казано справедливо; но ако той служи на друго и за друго вършил всичко, как може да бъде противен на Божиите обещания? Ако законът не би бил даден, всички биха потънали в беззакония, и никой от иудеите не би пожелал да слуша Христа; а сега, когато

¹ Втор. 6, 4; ² I Кор. 8, 6; ³ Гал. 3, 21; ⁴ Гал. 3, 21; ⁵ Гал. 3, 21; ⁶ Гал. 3, 22.

законът бил даден, той принасял двойка полза: първо, ръководел към добродетелта според силите тези, които обръщали внимание на него, а второ, извиквал у всекиго съзнанието на своите грехове, което нещо ги разполагало особено да търсят (Божия) Син. И тъй тези, които не вярвали на закона, не вярвали за това, щото да не знаят своите грехове. И той, като указва именно на това, на друго място казал: *“защото без да разбират Божията правда и търсейки да изтъкнат своята правда, те се не покориха на Божията правда”*¹. *“Преди да дойде вярата, бяхме под стражата на закона, заключени за вярата, която щеше да се открие на нас”*². Виждаш ли колко ясно потвърдил той казаното от нас. С думите: *“бяхме под стражата”* и *“заключени”* - той не обозначава нещо друго, освен опазването на иудеите, извършвано чрез заповедите на закона. Действително законът, държейки ги като че ли между някакви стени, в страх и живот според закона, със самото това ги запазвал за вярата. *“И тъй, законът беше за нас възпитател³ в Христа, за да се оправдаем чрез вярата.”*⁴ Възпитателят не противодейства на учителя, а му съдейства, като удържа младия питомец от всякакъв порок и като го приготвя с пълно старание за възприемането на учителските уроци; а когато питомецът придобие навик, възпитателят накрай го оставя. Ето защо апостолът и казва: *“а след като дойде вярата”*, която прави човека съвършен мъж, *“ние вече не сме под ръководството на възпитател. Защото всички сте синове Божии чрез вярата в Христа Исуса”*⁵. И тъй, ако законът е възпитател и ние сме заключени под неговата стража, той не е противник на благодатта, но сътрудник; ако пък той и след дохождането на благодатта продължава да държи под своето иго, в такъв случай ще бъде противник. Ако той ни удържа тогава, когато ние трябва да преминем към благодатта, в такъв случай той е пречка за нашето спасение. Както светилникът, който свети нощно време, след настъпването на деня би ни пречил да виждаме слънцето, не само че не би изпълнил своето назначение, но би причинил още и вреда, - така и законът, ако служи като пречка за получаването на нещо повече. По такъв начин тези, които го пазят сега, със самото това го твърде много изопачават. Така и възпитателят прави своя питомец смешен, ако го задържа при себе си тогава, когато според изискването на времето той би трябвало да го остави. Затова именно и ап. Павел казва: *“а след като дойде вярата, вие вече не сте под ръководството на възпитател”*. И тъй, ние вече не сме под ръководството на възпитател. *“Защото всички сте синове Бо-*

¹ Рим. 10, 3; ² Гал. 3, 23; ³ В гръцкия текст: “παλαγωγός”. В църковно-слав. превод: “пестун”; ⁴ Гал. 3, 24; ⁵ Гал. 3, 25, 26.

жиш.”¹. Ето каква е силата на вярата и как той постепенно я разкрива! Преди той показал, че вярата ги направила синове на Авраама: “*знайте прочее, казва, че ония, които се облягат на вярата, са синове Авраамови*”; а сега заявява, че те са и синове Божии: “*всички сте синове Божии, казва той, чрез вярата в Христа Иисуса*”², - чрез вярата, а не чрез закона. После, тъй като казал нещо велико и удивително, показва и начина на осиновяването. “*Всички, които в Христос се кръстихте, в Христа се облякохте*.”³. Защо той не казал: всички вие, които в Христа се кръстихте, от Бога се родихте, тъй като това би съответствало повече за доказателство на туй, че те са синове Божии? - Затова, че употребеният от него израз е много по-силен. Действително, ако Христос е Син Божий и ти си се облякъл в Него, имаш Сина в самия себе си и си се уподобил на Него, чрез това ти си приведен в едно родство с Него и в един образ. “*Няма вече иудеин, ни елин; няма роб, ни свободник; няма мъжки пол, ни женски; защото всички вие едно сте в Христа Иисуса*.”⁴. Виждаш ли ненаситна душа (незадоволяваща се с казаното веднъж)? Като казал, че чрез вярата ние сме станали Синове Божии, той не се спира върху това, но се старее да намери нещо още по-голямо, което по-ясно би могло да докаже най-близкото единение с Христа. А като казал: в Него се облякохте, - не се задоволява също и с този израз, но обяснявайки го, представя още по-тясно това едно съединение и казва: “*всички вие едно сте в Христа Иисуса*”, т. е. всички вие имате един вид, един образ - образа на Христа. Що може да бъде по-поразително от тези думи? Който преди е бил елин, иудеин и роб, той сега носи на себе си образа на ангел, и не на архангел, а на самия Владика на всичко, и изобразява в себе си Христа. “*Ако пък вие сте Христови, тогава Авраамово семе сте, и по обещание наследници*.”⁵. Виждаш ли, как накрай той доказал казаното по-горе за семето, т. е., че на Авраам и на неговото семе били дадени благословения?

---

¹ Гал. 3, 26; ² Гал. 3, 26; ³ Гал. 3, 27; ⁴ Гал. 3, 28; ⁵ Гал. 3, 29.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

“Казвам още: наследникът, докле е невръстен, с нищо се не отличава от роб, макар и да е господар на всичко; но е под настойници и домоуправители до определения от бащата срок. Така и ние, докле бяхме невръстни, бяхме поробени под стихии те на света.”¹

1. (Апостолът) говори тука за детство не по възраст, а по ум, и показва, че Бог искал от самото начало да ни дарува своите благословения, но тъй като ние сме се намирали още в състоянието на детство, оставил ни под стихии на света, т. е. на новолуния и съботи, защото тези дни се намират у нас в зависимост от течението на слънцето и луната. Затова тези, които и сега ви привеждат под игото на закона, не вършат нищо друго освен това, че връщат вас, които сте достигнали вече пълната възраст, отново към детството. Виждаш ли, какво значи пазенето на дните? Господарят, който е стопанин на дома, има пълна власт над всичко, то сваля до положението на раба. *“Но, когато се изпълни времето, Бог изпрати Своя Син . . . Който се роди от жена и се подчини на закона, за да изкупи ония, които бяха под закона, та да получим осиновението.”*² Тука той привежда две причини и две добри действия на въплъщението: избавянето от злини и даруването на блага, което никой друг не може да извърши освен единият Бог. Но какви са били тези блага? - Изкуплението от проклятието на закона и осиновението: *“за да изкупи ония, които бяха под закона”*, казва той и *“да получим осиновението”*. Много добре той казал: *“да получим”*, показвайки с това, че (осиновението ни) принадлежало. Действително, то било отдавна обещано, както и сам той многократно посочил това, споменавайки за обещанията относно него, дадени на Авраам. Но отде се вижда, ще кажат, че ние сме станали синове? - Едно доказателство за това той вече представил, когато казал, че ние сме се облекли в Христа, Който е Син; а сега привежда друго - това, че ние сме получили духа на осиновението. *“А понеже вие сте синове, Бог изпрати в сърцата ви Духа на Своя Син, Който Дух вика: Авва, сиреч, Отче! Затова не си вече роб, а син; ако пък си син, то си и наследник Божий чрез . . . Христа.”*³ И действително, ние не бихме могли да наречем (Бога) Отец, ако не бихме станали отнапред Негови синове. И тъй, ако благодатта ни е направила от роби свободници, от деца пълно-

¹ Гал. 4, 1 – 3; ² Гал. 4, 4 – 5; ³ Гал. 4, 6 – 7.

летни, от чужди наследници и синове, няма ли да бъде безразсъдно и крайно неблагоприятно да оставим тази (благодат) и да се върнем в предишното състояние? *“Но тогава, понеже не знаехте Бога, служехте на богове, които по естество не са богове; а сега, като познахте Бога, или, по-добре, като бидохте познати от Бога, как се връщате пак към немошните и оскъдни стихии и искате пак изново да им служите?”*¹. Тука (апостолът), като се обръща към повярвалите от езичниците, казва, че и служението на идолите е същото, както и пазенето на дните, и че то сега заслужава по-голямо наказание. И боговете той нарича стихии, а не (богове) по естество, затова, че желае да ги (галатяните) убеди в същото и да извика у тях голям страх. Неговите думи пък имат такъв смисъл: тогава вие, като пребивавахте в тъмнина и прекарвахте живот в заблуждение, бяхте приковани към земята; а сега, след като познахте Бога, или по-добре, получихте познание от Него, не навличате ли вие върху себе си най-голямо и най-жестоко наказание, щом въпреки една толкова голяма грижа за вас, отново подхвърляте доброволно себе си на същата болест, от която страдахте по-рано? Вие не със свои усилия намерихте Бога; прекарвахте живота си в заблуждение, а Той сам ви привлече към Себе Си. Стихиите пък той нарича немошни и бедни затова, че те не притежават никаква сила за доставянето на обещаните блага. *“Тачите дни, месеци, времена и години.”*². От тези думи се вижда, че (юдействащите) проповядвали на галатяните не само обрязване, но и необходимото пазене на иудейските празници и новолуния. *“Боя се за вас, да не би напразно да съм се трудил помежду ви.”*³. Виждаш ли искреното участие на апостола? Онези се подхвърлят на опасност, а той се бои и трепери за тях. Затова и думите: *“съм се трудил помежду ви”*, той казал с цел, за да ги засрами силно, като че ли казвайки с това: не правете напразни моите големи трудове. А като казал: *“боя се”* - и като прибавил после: *“да не би”*, той и страх възбудил у тях, и благи надежди им внушил. Действително, той не казал: аз се напразно трудих, но: *“да не би”* (напразно да съм се трудил). Засега, казва той, не е ставало корабкрушение; но аз виждам още бурята, която може да го причини. Затова аз се боя, обаче не се отчайвам, тъй като във ваша власт е всичко това да изправите и да се върнете към предишната тишина. След това, като че ли подавайки ръка за помощ на намиращите се в опасност от корабкрушение, представя им за пример самия себе си, като казва: *“бъдете като мене, защото и аз бях като вас”*⁴. Това казва той на вярващите от юдеите; привежда им пак за пример

¹ Гал. 4, 8 – 9; ² Гал. 4, 10; ³ Гал. 4, 11; ⁴ Гал. 4, 12.

себе си затова, щото с туй да ги убеди да оставят древните обряди. Ако вие, казва, и да не бихте имали никакъв друг пример, достатъчно би било за вас да погледнете само на мене, за да се решите безстрашно на такава промяна. И тъй, погледнете на мене: и аз преди изпитвах същото състояние и при това в силна степен, и горях от ревност по закона; но въпреки това, после не се уплаших да оставя закона и да променя живота. Добре знаете вие също и това, с каква голяма ревност аз се придържах от иудейството и как с още по-голяма готовност после го оставих. И твърде благоразумно (апостолът) представил този пример след всичко. Действително мнозина човеци, макар и да биха намерили бизбройно множество доказателства и при това справедливи, все пак по-скоро се увличал от примера на всекиго от своите братя, и когато видят другиго, който върши нещо, по-скоро се скланят към същото и сами те. *“Моля ви братя . . . Вие с нищо не сте ме обидили.”*¹. Виж как той отново ги нарича с почително име, а в същото време със самото това им напомня за благодатта. След като той ги силно упреква, подхвърляйки на всестранно обсъждане техните дела, избличил ги в престъпление на закона и от много страни нападал на тях, сега отново прави умерена своята реч и ги утешава, употребявайки ласкави думи, защото както непрестанните ласки разслабват човека, така и постоянните упреци още повече го ожесточават. Затова добре е навсякъде да се спазва умереност. А виж как той се оправдава за направеното от него избличение, като изтъква, че не просто по ненавист, а подбуждан от грижа за тях той им казал всичко това. Като направил по такъв начин дълбока рана, той веднага я полива с елея на утехата. А, за да им докаже, че казаното не било следствие на ненавист или вражда към тях, той им припомня любовта, която проявил по отношение към тях, и присъединява към своето оправдание похвала към тях.

2. Затова той и казва: *“моля ви . . . Вие с нищо не сте ме обидили: знаете, че, когато ви благовестих за пръв път, аз бях немощен по плът, и при все това, вие не презряхте моето в плътта ми изкушение.”*². Но още не е велика заслуга това, да не обидиш; даже и най-обикновеният човек едва ли ще поиска да вреди на човека, който с нищо не го е обидил, или да го оскърби напразно и без вина. А вие не само не ме обидихте, но проявихте още голямо и неизразимо разположение към мене; и затова не може да се допусне, че този, който се е ползвал у вас с такава почит, би говорил това от злоба. И тъй, аз говоря това не поради ненавист към вас, но поради неизмерима любов и

-----
¹ Гал. 4, 12; ² Гал. 4, 13, 14.

грижливост за вас. *“Моля ви . . . Вие с нищо не сте ме обидили; знаете, че, когато ви благовестих за пръв път, аз бях немоощен по плът.”*

Никоя душа не може да бъде по-благосклонна, по-нежна и по-любвеобилна от тази свята душа. А заради това и казаното преди било следствие не на безразсъден гняв и не страстно възмутена душа, но на велика грижливост. И защо казвам аз, - *“не сте ме обидили”*? Напротив, вие проявихте голямо и сърдечно разположение към мене. *“Знаете, казва той, че когато ви благовестих за пръв път, аз бях немоощен по плът, и при все това, вие не презряхте моето в плътта ми изкушение и не се погнусихте от него”*¹. Какво пък иска той да каже с това? - Като ви проповядвах, казва, аз бях гонен, бичуван, подхвърлях се на хиляди смърти, и въпреки всичко това, вие не ме презряхте. Това именно значат думите: *“вие не презряхте моето в плътта ми изкушение и не се погнусихте от него”*. Виждаш ли духовна мъдрост? Със самото оправдание той отново ги укорява, като им представя на показ колко много той пострадал за тях. И все пак, казва, това ни най-малко не ви съблазни и вие не се погнусихте от мене за тези страдания и гонения, - тъй като именно тези (страдания и гонения) той нарича немоощ и изкушение. *“Но ме приехте като Ангел Божий.”*². И тъй, не е ли странно, щото този, който е преследван и гонен, да приемат като Ангел Божий, а този, който ги научава на необходимото, да не приемат? *“Колко благатки бяхте тогава! Свидетелствам за вас, че, ако да можеше, очите си щяхте да изтръгнете и да ми ги дадете. И тъй, враг ваш ли станах, като ви говоря истината.”*³. Тука той недоумява и се учудва, и се старае от самите тях да узнае причината на тяхната промяна. Кой ви съблазни, казва той, и ви убеди да се отнасяте към нас иначе? Не вие ли се грижехте и служехте (на нас) и (ни) считяхте по-скъпи от вашите очи? Какво пък се е случило? Отде тази злоба, отде това подозрение? Нима от това, че ви говорих истината? Но за това вие, във всеки случай, би трябвало още повече да ме почитате и да ми угаждате, - а между това сега аз съм станал ваш враг, говорейки ви истината. Действително, казва, аз не знам друга причина, освен тази, че ви говорих истината. И виж с какво смирение той защитава себе си. Невъзможността на това, че той им е говорил туй от зложелателство към тях, доказва не с това, което той направил за тях, а с това, което те направили за него. Той не казал: как е възможно, щото аз, който за вас се подхвърлих на бичуване, гонение и безбройни страдания, съм започнал сега да зломисля против вас? - а заимства до-

¹ Гал. 4, 13, 14; ² Гал. 4, 14; ³ Гал. 4, 15 – 16.

казателство от това, с което те биха могли да се гордеят, като казва: как е възможно, щото този, когото вие почитахте и приехте като ангел, е започнал да ви отплаща за това с вражда? *“Ревнуват за вас не с добра цел, но искат да ви отлъчат от мене, та вие за тях да ревнувате.”*¹ Има и похвална ревност, когато например някой се старее да подражава на друго в добродетелта; но има и зла ревност, каквато е желанието да се отклони добродетелният от добродетелта; до това именно те (лъжеучителите) се домогват и сега, стремейки се да ви лишат от съвършеното знание и да ви приведат към повърхностното и лъжовното не с някаква друга цел, но за това, щото сами да заемат положението на учители, а вас, които стоите сега по-високо от тях, да ви поставят на мястото на ученици. Това именно (апостолът) и показал с думите: *“за тях да ревнувате”*. Аз пък, напротив, желая, казва той, щото вие да бъдете по-добри от тях и да служите за пример на най-съвършените. А това действително беше така, когато аз пребивавах у вас; - затова той и добавя: *“добре е да имате ревност към доброто винаги, а не само когато съм помежду ви”*². Тука той дава да се разбере, че неговото отсъствие било причина за това зло и че блажено е това положение, когато учениците пазят здравето учение не само в присъствието на своя учител, но и през време на неговото отсъствие; а тъй като те не били достигнали още тази степен на съвършенство, затова той и употребява всички начини, щото да ги доведе до това: *“чеда мои, за които съм пак в родилни болки, докле се изобрази във вас Христос”*³. Виж как той се смущава, как се безпокои! Братя мои, моля ви; *“чеда мои, за които съм пак в родилни болки”*. Той подражава на майката, която се бои за своите деца. *“Докле се изобрази във вас Христос.”*⁴ Виждаш ли бащинска любов? Виждаш ли скръб, достойна за апостол? Слушаш ли, какъв вопъл нададе, по-горчив, отколкото вопълът на раждащата? Вие унищожихте, казва, образа, загубихте високото родство, изменихте подобие; вам е нужно друго възраждане, ново възсъздаване; но въпреки това, аз все още ви наричам чеда - вас, пометнати и недоносени деца. Той обаче не се изразява именно така, но иначе, тъй като не щади и не иска да ожесточи, нанасяйки рана върху рана; както изкусните лекари церят страдащите от продължителна болест не изведнъж, но с промеждутъци, заради това, щото те, като изпаднат в малодушие, да не умрат, също така постъпва и блаженият (Павел). А тези негови мъчения били толкова по-болезнени от телесните мъчения, колкото по-силна била неговата любов и колкото по-важен бил техният грях.

¹ Гал. 4, 17; ² Гал. 4, 18; ³ Гал. 4, 19; ⁴ Гал. 4, 19.

3. Но - както аз винаги казвах и няма да престана да казвам - и малкото престъпление обезобразило всичката красота и повредило образа (Божий в човека). *“Искал бих сега да бъда помежду ви и да изменя гласа си.”*¹ Забележи колко нетърпелив е той, колко разпален, как не може да понесе това. Такова е пък свойството на любовта: тя не се задоволява от (задочни) думи, но търси и свиждане. *“Да изменя гласа си”*, казва той. Това значи: да го изменя в плачевен, да проливам сълзи и да заставам всички да плачат. Но в писмо, разбира се, било невъзможно да покаже сълзите и риданията си; затова пък той гори от желание да се види с тях. *“Защото съм в недоумение за вас.”*² Аз не зная, казва, какво да кажа; не зная какво да помисля. Как така вие, като достигнахте такава небесна висота и чрез тежките бедствия, които претърпяхте за вярата, и чрез знаменията, които вие извършихте с вярата, сега внезапно сте слезли до такова унижение, че се обръщате към обрязването и съботите, и се съединявате с иудеите? Ето защо той и в началото казва: *“чудя се, че тъй скоро преминавате”*³ и тука казва: *“аз съм в недоумение за вас”* - като че ли казвайки с това: какво да кажа? С какво да започна речта си? Какво да помисля? - Недоумявам. Затова остава само да плача, както постъпвали пророците в безнадежни случаи. Но и един такъв начин на лекуване не е маловажен - не само да увещаващ, но и да плачеш. Затова говорил той в беседата си с милетяните: три години със сълзи аз не преставах да ви уча⁴. Същото казва и тука с думите: *“да изменя гласа си”*. Пък и ние, когато сме победени от постигащите ни, против очакването, безизходни и затруднителни обстоятелства, най-много се предаваме на сълзи. И тъй, когато ги изобличил и укорил, и отново утешил, той, накрай, започнал да плаче; плачът пък изразява не само порицание, но и ласкателство. Той не раздражнява, подобно на порицанието, и не разслабва, подобно на угаждането, но е смесено лекарство и при увещанията има голяма сила. По такъв начин, като смекчил тяхното сърце със сълзите си и ги разположил повече към себе си, той отново встъпва в състезание, предлагайки за обмисляне още по-важен предмет и показвайки, че и самият закон не изисква, щото да го пазят. По-горе той привел за пример Авраам, а сега представя самия закон като убеждаващ в това, да не го пазят повече, но да го оставят, което, разбира се, се явило като по-силно (доказателство). Ако вие искате, казва той, да бъдете послушни на закона, оставете го, тъй като сам той изисква това. (Апостолът) обаче не говори именно така, а по друг начин достига

-----
¹ Гал. 4, 20; ² Гал. 4, 20; ³ Гал. 1, 6; ⁴ Деян. 20, 31.

същото, като се възползвал от историята. *“Кажете ми вие, казва, които желаете да бъдете под закона: не слушате ли закона?”*¹. Добре казал той: *“които желаете”* - тъй като делото, (за което става въпрос), зависело не от течението на нещата, а от тяхната неуместна ревност. Закон пък тука нарича книгата Битие, което нещо той често прави, наричайки така целия вехтий завет. *“Защото писано е: Авраам имаше двама синове, един от робинята, а друг от свободната”*². Той отново указва на Авраам, без обаче да повтаря с това казаното преди; тъй като този патриарх бил у иудеите на голяма почит, затова (апостолът) показва, че образите³ получили от него своето начало и в него били предназначени и сегашните събития. И тъй като той преди показал, че те (галатяните) са синове на Авраам, затова по-нататък, пред вид на това, че синовете на този патриарх имали нееднакво достойнство, - единият бил роден от робиня, а другият от свободна, той казва, че те (галатяните) са не само синове на Авраама, но и такива синове, какъвто бил синът на свободната и благородната. Такава е силата на вярата. *“Но който беше от робинята, по плът се роди; а който беше от свободната - по обещание.”*⁴. Какво значи: *“по плът”*? - Тъй като той казал, че вярата ни съединява с Авраам, а на слушателите се сторило непонятно това, как той нарича синове на Авраам тези, които не произлизали от него, той показва, че това необикновено дело било извършено от Бога. Исаак, който се родил не по естествен път, и не по закона на съпружеството, а също и не от плътска сила, бил все пак син и син действителен, роден от увехнали тела и от утроба в напреднало състояние. Не плътта извършила зачатие и не семето произвело плод, тъй като утробата на майката била (двойно) мъртва - и по възраст и по неплодност, но създало плода словото, изречено от Бога. Напротив, робът се родил не така, но по закона на естеството и на обикновеното съпружество. И все пак роденият не по плът бил предпочетен пред родилия се по плът. И тъй, не се безпокойте и вие, че не сте се родили по плът (от Авраам), тъй като в сила на това обстоятелство, че вие не по плът сте се родили от него, сте особено родствени на него. Рождението по плът не увеличава, а намалява достойнството; рождението пък не по плът го увеличава, тъй като е чудесно и духовно, както ясно се разкрива от примера на тези, които се родили свише. Измаил се родил по плът, но бил роб, и не само роб, но бил даже изгонен от родителския дом; а Исаак, който бил роден по обещание, като истински син и свободен,

-----
¹ Гал. 4, 21; ² Гал. 4, 22; ³ τύποι или ἀντίτυποι = предобрази; ⁴ Гал. 4, 23.

останал господар на всичко. *“Това се разбира иносказателно.”*¹. Тука (апостолът), извън обичая, нарекъл образа иносказание (алегория). Неговите думи имат следния смисъл: тази история изобразява не само това, което се представя в нея на пръв поглед, но изразява и нещо друго; заради това именно е наречена иносказание. Какво пък тя изобразявала? Не друго нещо, а сегашните събития. *“Това² са”,* казва, *двата завета: единият от Синайската планина, който ражда за робство и който е Агар.”*³. Кой се разбира под “това”? - Майките на споменатите синове - Сара и Агар. Какво означават двата завета? - Два закона. Но тъй като в историята названията на двата завета били имена на (Авраамовите) жени, апостолът, като се придържа от общото значение на тези названия, и от самите имена извежда важно следствие. *“Понеже Агар, казва той, означава планина Синай в Арабия.”*⁴, Агар се наричала робинята, а името на планината Синай на езика на тази страна, значи робиня.

4. По такъв начин всички, които се раждали във вехтия завет, по необходимост били роби. Действително, името на планината, на която бил даден вехтия завет, като имало еднакво значение с думата робиня, обхваща и самия Йерусалим, което показват по-нататъшните думи: *“и съответства на сегашния Йерусалим”*⁵. Това значи: сродна е на него и указва отблизо на него. *“И робува с децата си”*⁶. А какво следва от това? - Туй, че не само Агар била робиня и раждала роби, но и самият завет, образ на когото била робинята. Йерусалим и по местонахождение лежал недалеч от тази планина, името на която значи робиня; а на тази планина именно бил даден законът. Но какво предобразявала Сара? *“А горният Йерусалим е свободен.”*⁷. Затова и раждащите се в него не са роби. Образ на долния Йерусалим била Агар и очевидно поради планината, която носила име, означаващо робиня; а образ на горния - църквата. Обаче (апостолът) не се задоволява с едните образи, но за потвърждение на своите думи привежда и свидетелството на Исаия. Действително, като казал, че горният Йерусалим е наша майка и като нарекъл с това име църквата, той указва на пророка, който говори същото, каквото казал и той. *“Развесели се, казва, неплодна, ти, която не раждаш; възкликни и извикай ти, която не си изпитала родилни мъки; защото напустеницата има много повече деца от оная, която има мъж.”*⁸. Коя пък е тази неплодна и коя е тази, която била преди напусната? - Не е ли очевидно, че това е църквата от езичници, лишена преди от познанието за Бога? А коя е тази, която има мъж? -

¹ Гал. 4, 24; ² В гръцкия текст стои: ὁῦτοι = тези.; ³ Гал. 4, 24; ⁴ Гал. 4, 25; ⁵ Гал. 4, 25; ⁶ Гал. 4, 25; ⁷ Гал. 4, 25; ⁸ Гал. 4, 27.

Не е ли ясно, че иудейската синагога? И все пак неплодната я надминала с многочадията си. Първата обръщала в себе си само един народ, а чедата на църквата напълнили Гърция и варварските страни, земята, морето и цялата Вселена. Виждаш ли, как Сара със самото дело, а пророкът със словото ни предвъзвестили бъдещето? Но виж - Исаия отначало споменал за неплодна, а след това показва, че тази неплодна станала после многодетна. Същото се случило, предобразователно и със Сара, тъй като и тя, като била отначало неплодна, станала после майка на многобройно семейство. Все пак за ап. Павел и това било недостатъчно; той изследва грижливо още и това, по какъв начин неплодната станала майка, за да покаже и оттука близостта на образа към разглежданата истина. Ето защо той и добавя: *“ние пък, братя, сме като Исаака, чеда на обещание”*¹. Пък и църквата била не само неплодна като Сара, и не само подобно на последната станала после многодетна, но и започнала да ражда по същия начин като нея. Действително, както Сара станала майка не по природа, но по Божие обещание, (Този, Който казал: ще дойда по това време и Сара ще има син², сам, като влязъл в утробата, образувал младенца) - също така и в делото на нашето възраждане природата няма никакво значение, а божествените думи, произнасяни от свещеника - те са известни на вярващите - и само те изграждат отново и възраждат кръщаемия в купела с водата, като че ли в майчината утроба. И тъй, ако ние сме деца на неплодна, в същото време сме и свободни. Но каква е тази свобода, ще каже някой, щом иудеите господстват навсякъде и наказват с бичове вярващите, и тези, които считат себе си за свободни, се подхвърлят на преследвания? Действително, така било през онова време, когато вярващите били навсякъде гонени. Но това обстоятелство не трябва да ни смуцава, казва (апостолът), тъй като и то било предначертано в същия образ: защото и Исаак, като бил свободен, бил гонен от роба Измаил. Ето защо той по-нататък казва: *“но, както тогава роденият по плът гонеше родения по дух, тъй и сега. А какво говори Писанието? “Изпъди сина на робинята, защото синът на робинята няма да бъде наследник заедно със сина на свободната”*³. Но какво? Нима в това се заключава цялата утеха, щото свободните да узнаят, че те ще търпят гонение от робите? Не, казва (апостолът); аз не се спирам на това; чуй и по-нататъшното и тогава ще получиш достатъчна утеха, за да не малодушестваш при гоненията. А кое е това по-нататъшно? Изгони сина на робинята, тъй като той няма да бъде наследник заедно със сина на свободната. Виждаш ли отплатата за кратковременната тирания и неуместното висо-

-----
¹ Гал. 4, 28; ² Бит. 18, 10; ³ Гал. 4, 29 – 30.

комерие. Детето се лишава от бащинското наследство и става изгнанник и скитник заедно с майката. Ти пък забележи мъдростта на казаното. Той не казал, че (синът) на робинята се изгонва само затова, че гонил, но, за да не бъде наследник. Той понесъл наказание не за временното преследване (това не е важно и ни най-малко не се отнася до делото), но затова, че (Бог) не го допуска да бъде участник в това, което било приготвено за сина (на свободната), показвайки с това, че и независимо от преследването, това му било предопределено свише и за своя причина имало не гоненията, а Божието определение. И той не казал: няма да бъде наследник синът на Авраам, но: синът на робинята, - давайки на последния название от нисък вид. Сара била обаче неплодна; такава била и езическата църква. Виждаш ли как във всичко се съдържа предобразование? Както онази, която не раждала през всички предишни години, става майка в дълбока старост, така и езическата църква започнала да ражда, когато настанало определеното време. Това самото предвъзвестили и пророците, като казвали: *“возвеселися, неплоды, нераждающая, возгласи и возопий, нечревоболевшая, яко многа чада пустыя паче, нежели имущия мужа”*¹, - наричайки с това име църквата. Действително последната не знаела преди Бога, но когато Го познала, надминала с многодетството си синагогата. *“И тъй, братя, не сме деца на робинята, а на свободната.”*². Всичко това (апостолът) обяснява и разкрива, като желае да покаже, че случилото се било не ново дело, но било предобразено от Бога преди много векове. И тъй, не е ли нещо безумно за тези, които били избрани преди толкова векове и са получили вече свобода, да подчинят доброволно себе си под ярема на робството? След това (апостолът) привежда и друга причина, която ги убеждава да стоят твърдо в догматите на вярата.

ГЛАВА ПЕТА

*“И тъй, стойте твърдо в свободата, която Христос ни дарува.”*³

1. Нима вие сами сте се освободили, че пак се стремите към предишния деспотизъм? Сам Христос ви е изкупил; нима друг е заплатил за вас цената на откупа? Виждаш ли, колко средства употребява (апостолът), за да ги отклони от иудейското заблуждение? Първо, той показва, че крайно безумно е за тези, които от роби са станали свободни, да желаят отново от свободни да станат роби;

---

¹ Ис. 54, 1; ² Гал. 4, 31; ³ Гал. 5, 1.

второ, дава им да разберат, че като презират освободителя, а обичат покорителя, те ще се окажат жестоки и неблагодарни по отношение към своя благодетел; трето, внушава, че това е вече невъзможно, тъй като законът е загубил своята власт, след като друг откупил всички нас от него веднъж завинаги. С думите пък: *“стойте твърдо”*, той указва на тяхното непостоянство и колебливост. *“И не се подлагайте пак под робско иго”*. С думата *“иго”* изобразява тежестта на закона, а като казал: *“пак”*, разкрива тяхната голяма безчувственост. Ако вие сами не бихте изпитали тази тежест, не бихте още заслужавали такива упреци; но ако вие по опит знаете цялата тежест на това иго и, въпреки това, сами пак се подчинявате на него, заслужавате ли някакво извинение? *“Ето аз, Павел, ви казвам: ако се обрязвате, Христос нищо няма да ви ползва.”*¹ Виж, каква опасност ги заплашва? Заради това той справедливо анатемаствал и самите ангели.² Но по какъв начин те няма да имат никаква полза от Христа? - Това той сам не доказвал, а само го обявил, тъй като достойнството на лицето било по-убедително от всяко друго доказателство (ето защо той предварително и казал: *“ето аз, Павел, ви казвам”*, - което служело като доказателство за увереността му в разположението към него на тези, на които той говорил). Но ние, доколкото е възможно, ще предложим от себе си нещо за обяснение на това, защо за обрязващия се няма да има никаква полза от Христа. Този, който се обрязва, се обрязва като че ли боейки се от закона; боящият се пък от закона не вярва в силата на благодатта, а невярващият не получава никаква полза от благодатта, в която той не вярва. От друга страна, който се обрязва, той прави закона господар на себе си; който пък, като счита закона за господар, в същото време нарушава голяма част от него и спазва само по-малката, той отново подхвърля себе си на проклятие; а как може да се спаси този, който подхвърля себе си на проклятие и отхвърля освобождаването от проклятието, което освобождаване се дава от вярата? Но ако позволите, ще кажем нещо невероятно: такъв човек не вярва нито в Христа, нито в закона, но е застанал на средата между единия и другия, желаейки да получи полза и от едното, и от другото, поради което отнйде не получава. След това като казал, че за тях няма да има никаква полза, той макар не пряко и с кратки думи, привежда и доказателство, казвайки така: *“свидетелствам пак на всеки човек, който се обрязва, че той е длъжен да изпълни целия закон”*³. Да не би ти да помислиш, че изтъкнатото тука е казано поради враждебно

¹ Гал. 5, 2; ² Гал. 1, 8; ³ Гал. 5, 3.

разположение, затова аз, казва, не само на вас, но и на всеки човек, който се обрязва, казвам, че той е длъжен да изпълни целия закон, защото постановленията на закона са свързани тясно помежду си. И както този, който като е свободен е предал себе си на робство, не върши повече това, което желае, но се подчинява на всички закони на робството, така и ти, като приемаш макар и една незначителна част на закона и подчиниш себе си на неговото иго, с това ще навлечеш върху себе си цялата негова власт. Същото става и при светското наследство: който не взема нищо от него, той е свободен и от всички задължения, възлагани върху наследника на умрелия; ако някой пък е получил не цялото наследство, а само малка част от него, той и за тази една част приема върху себе си задълженията на наследника. Същото става и по отношение към закона и не само по такъв начин, както аз казах, но и по друг, защото заповедите на закона са свързани помежду си. Например обрязването е съединено с жертвоприношението и с почитането на дните; жертвоприношението е също свързано с почитането на дните и на мястото; мястото с - безбройни видове очиствания; очистванията са неотделими от множество различни обреди; на нечистия не се позволява нито да принася жертва, нито да влиза в свещени места, нито да върши друго подобно нещо. По такъв начин и заради една заповед изисква много други. Така, ако ти си се обрязал, но не в осмия ден, или макар и в осмия, но не на това място, което е определено, или и на определеното място, но не по предписанията на закона, или макар и съгласно с предписанията на закона, но като си нечист, или и като си чист, но като си се очистил не с установените обреди - всички твои трудове тогава са пропаднали. Ето защо (апостолът) казва, че (обрязващият се) трябва да изпълни целия закон. Ако законът господства, изпълнявай тогава не част от него, а целия; ако пък той няма сила, не изпълнявай и една част. *“Вие, които искате да се оправдавате със закона, отметнахте се от Христа, отпаднахте от благодатта.”*¹. След доказателството той показва по-нататък крайната опасност на тяхното положение. Ако прибягващият към закона не може да намери в него спасение, а между това отпада от благодатта, какво тогава му остава освен неизбежното наказание, щом законът няма сила, а благодатта не го приема?

2. Като усилил по такъв начин техния страх, като разколебал техните мисли и указал на заплашващото ги корабкрушение, след това той им открива близкото до тях пристанище на благодатта, както навсякъде прави, обещавайки в него най-сигурно и най-надежно спасение. Затова

-----
¹ Гал. 5, 4.

той по-нататък казва: *“а ние се надяваме и очакваме оправдание от вярата чрез Духа”*¹. Ние, казва той, нямаме нужда от никакви постановления на закона, тъй като вярата е достатъчна за това, да ни съобщи Духа, а чрез него оправдание и освен това много и велики блага. *“Защото в Христа Исуса нито обрязването има сила, нито необрязването, но вярата, която действа чрез любов.”*². Виждаш ли, как той се обръща към тях вече с голямо дързновение? Облекляят се в Христа, казва, нека да не се грижи за обрязването. Обаче той не казал, че обрязването е вредно; как пък в такъв случай го счита за безразлично? То е безразлично за тези, които били обрязани преди приемането на вярата. Виж пък как той отхвърлил обрязването, като го поставил наред с необрязването. Различие прави, разбира се, вярата. Така, когато някой избира борци, не обръща внимание кривоноси ли са те или чипоноси, черни или бели, защото това ни най-малко не е важно при избора; трябва да се търси у тях само това, щото те да бъдат силни и опитни в своето дело. Също така и на желаещия да встъпи в новия завет ни най-малко няма да навреди това, че той не е запазил всички тези телесни обреди, както също няма да принесе никаква полза и това, ако той ги запази. А какво значи: *“която действа чрез любов”*? С тези думи апостолът ги силно уязвява като показва, че тяхното отклонение от истината произлязло от това, че те не са се били още затвърдили в любовта към Христа, тъй като тука е потребна не само вяра, но и живот с любов. Той като че ли казал така: ако вие бихте обичали Христа както трябва, не бихте се поддали на робство, не бихте оставили вашия Изкупител и не бихте оскърбили Освободителя. Той указва тука едновременно и на онези, които замисляли зло против тях, давайки да се разбере, че ако и те биха имали любов към тях, не биха се решили да направят това. Освен това с тези думи той желае да изправи и техния живот. *“Вие отивахте добре; кой ви спря?”*³. Това са думи не на питащ, а на недоумяващ и скърбящ. Как е било спряно такова едно отиване? Кой е имал такава сила? Вие, които бяхте по-високи от другите и стояхте на степената на учители, не останахте даже и на степената на ученици. Как се случи това? Кой бил така силен? Това е по-скоро глас на призоваващ и скърбящ, също както и когато по-горе той казал: *“кой ви омая”*⁴. *“Това придумване не е от Оногова, Който ви призовава.”*⁵. Този, който ви е призовал, ви е повикал не за това, щото вие да се колебаете така, не ви е дал заповед да живеете по иудейски. След това, да не би някой да каже: защо ти така преувеличаваш делото и го пред-

¹ Гал. 5, 5; ² Гал. 5, 6; ³ Гал. 5, 7; ⁴ Гал. 3, 1; ⁵ Гал. 5, 8.

ставящ за толкова ужасно? – ние спазихме само една заповед на закона, а ти дигаш такъв шум? – чуй как ги заплашва не със сегашната им постъпка, а с последиците, които щели да произлязат от нея, със следните думи: *“малко квас заквасва цялото тесто”*¹. Така и вас, казва, тази неголяма грешка, оставена непоправена, може да надвие и да увлече напълно в иудейството, подобно на това, както квасът (заквасва) тестото. *“Аз имам вяра у вас чрез Христа, че вие не ще мислите инак.”*². Не казал: не мислете, но: *“не ще мислите”* - т. е. ще се изправите. Отде знаеш ти това? - Той обаче не казал: зная, но: *“имам вяра”*. Имам вяра в Бога, казва той, и с твърда надежда призовавам Неговото съдействие за вашето изправяне. И казал не само: *“имам вяра у вас”*, но добавил: *“чрез Господа”*. Той навсякъде съединява изобличението с похвала; като че ли той казал така: аз познавам моите ученици; зная способността ви към изправяне; надявам се на това не на Господа, Който не допуска да загине даже и най-незначителният човек, и на вас, които лесно можете да се върнете към предишното си състояние. Но заедно с това ги убеждава да приложат и собственото си старание, защото ние нищо не можем да получим от Бога, ако не привнесем нещо от своя страна. *“А оня, който ви смущава, - който и да е той, - ще претърпи осъда”*³. От две страни подбужда към изправяне: и с това, че ободрява, и с това, че заплашва и предсказва наказание за съблазнителите. Но забележи, че той нийде не нарекъл по име зломислениците, за да не ги направи с това още по-безсрамни. А смисълът на неговите думи е такъв: макар вие и да не мислите иначе, все пак това няма да избави виновниците за съблазняването от наказание; те ще бъдат осъдени, тъй като не е възможно да се допусне, щото за благочестието на едните да се облекчава участието на другите, злонравните. Говори пък това с цел да не би лъжеучителите да извършат такова нападение и върху други. И не казал само: *“който ви смущава”*, но и усилил израза, като добавил: *“който и да е той”*. *“А за какво ще ме гонят, братя, ако аз и сега проповядвам обрязване?”*⁴. Тъй като против него отправяли клеветата, че той уж често спазва иудейските обреди и присторено проповядва (необрязване), виж как той показал себе си чист (от тази клевета), призовавайки за свидетели самите тях. И сами вие знаете, казва той, че причина на гоненията против мене беше това, че аз заповядвам да се остави законът; а ако аз съм проповядвал обрязване, защо тогава ме преследват? В нищо друго освен това иудействащите не могат да ме обвинят. И ако

-----
¹ Гал. 5, 9; ² Гал. 5, 10; ³ Гал. 5, 10; ⁴ Гал. 5, 11.

аз им позволявах да вярват според отеческите предания, тогава, разбира се, нито повярвалите, нито неповярвалите не биха зломислили против мене, тъй като нищо от техните обичаи не би се отхвърляло.

3. Но какво? Не проповядваше ли той обрязване? Не обряза ли той Тимотей?¹ - Обряза, разбира се. Защо в такъв случай казва: не проповядвам? Забележи и тука неговата предпазливост. Той не казал: аз не извършвам обрязване, но: не проповядвам, т. е. не уча така да вършат. И ти не трябва да вземаш моята постъпка за потвърждение на догматите: аз действително обрязвах, но не проповядвах обрязване. *“Тогава би се прекратила съблазънта от кръста.”*². Това значи: ако е вярно това, което вие казвате, тогава преградата и враждата, които ни разделят, са унищожени. Иудеите съблазнявал не толкова кръстът, колкото учението да не следват отеческите обичаи. И когато те довели Стефан в Синедриона не казвали, че той почита Разпънатия, но че той говори (хулни думи) против това място и против светия закон³. Пък и самия Иисус те обвинявали в това, че Той разрушава закона⁴. Ето защо ап. Павел казва: щом ние допускаме обрязването, прекратена е вашата борба с нас - няма вече никаква вражда против кръста и проповедта; ако пък всекидневно ни умъртвяват, защо тогава ни обвиняват в това? А върху мене туриха ръце затова, че въведох в храма необрязан (човек). Нима аз, казва, съм толкова, неразумен, че като допускам обрязването, бих се решил и сам съвършено напразно да се подхвърля на такова едно зло и да причиня такава съблазън за кръста? И сами вие виждате, че заради нищо друго не враждуват против нас, както заради обрязването. И тъй, нима аз бях толкова неразумен, че без всякаква причина и себе си да подхвърля на скръб, и другите да въведа в съблазън? А нарекъл той това съблазън за кръста, защото и учението за кръста заповядва да оставим отеческите обичаи, и че тази именно заповед предимно съблазнявала иудеите и служила като пречка за приемането на кръста. *“О, да бяха отсечени ония, които ви размиряват!”*⁵. Виж колко строг е тука (апостолът) по отношение към съблазнителите (на галатяните). Отначало той упрекувал съблазнените, като ги нарекъл два пъти неразумни, но след като достатъчно научил и вразумил тях, обръща се вече към съблазнителите. А ние трябва и тука да обърнем внимание върху мъдростта (на апостола). Първите той убеждавал и вразумявал като свои деца, способни още да се изправят; съблазнителите пък отсича като чужди и неизлечимо болни; на това последното той указва, когато

-----
¹ Деян. 16; ² Гал. 5, 11; ³ Деян. 6, 13; ⁴ Йоан. 5, 16; ⁵ Гал. 5, 12.

казва: *“който и да е той, - ще претърпи осъда”*¹, - а на първото, когато ги заплашва и казва: *“о, да бяха отсечени ония, които ви размиряват!”* И справедливо казал: *“размиряват”* (ἀνοστοτοῦντες). Действително те ги принудили, като оставят своето отечество и свобода, и небесното родство, да търсят чуждо и неизвестно отечество, и като ги изгонили от горния и свободен Йерусалим, заставили ги да блуждаят като пленници и пришелци. Затова именно (апостолът) желае тяхното отстранение. Смисълът пък на неговите думи е такъв: аз никак не се грижа за тях, тъй като (знам поръчението): *“страни от евреите, след като ги посъветваш веднъж и дважд”*². Ако те искат, нека не само да се обрязват, но и (цялото си тяло) да изпонарежат.

И тъй, какво ще кажат сега тези, които се осмеляват сами себе си да обрязват, като си навличат с това клетвата на апостола и осъждат Божието достойнство, - сътрудниците на манихеите? Но и манихеите само говорят, че тялото е коварно и изпълнено със зло вещество, а тези със самите си дела дават повод за появата на техните нелепи мисли, отсичайки част от тялото уж като враждебна и коварна. В такъв случай би трябвало по-скоро да изваждат очи, тъй като чрез тях влиза похотта в душата. Но нито окото, нито друг някакъв член не са виновни за това, а е виновна само едната зла воля. Ако пък не можеш да се въздържаш, защо не отрязваш езика си за богохулство, ръката за грабеж, нозете за стремежа им към злото и цялото, тъй да се каже, тяло? Пък и слухът, услаждаван от свирнята на флейта, често разслабва душата и ноздрите, при усещането на благовоние, съблазняват сърцето и привличат към удоволствие. И тъй, нека да отсечем всичко: и ушите, и ръцете, и ноздрите. Но това е крайно нечестие и стремеж на душата, защото злият демон, който се наслаждава винаги от убийства, може да внуши, че трябва да се премахне самият орган, защото като че ли великият художник направил грешка (при създаването му). А как става, ще каже някой, че от угоеността на тялото се разгаря похотта? Но и тука има пак грях на душата, тъй като угоеността на тялото зависи не от тялото, а от душата. Защото, ако тя поиска да го отслаби, има пълна възможност за това. Ти постъпваш подобно на тогова, който като види този, който поставя запалени дърва и подпалва с тях дома, би оставил свършено настрана подпалвача и би започнал да обвинява огъня за това, че той се бил така силно разгорял от туй, че обхванал много греди на дома. Но виновен е не огънят, а подпалвачът. Огънят е даден за приго-

-----
¹ Гал. 5, 10; ² Тит 3, 10.

твяне на храна, за осветление и за много други потребности, а не за това, щото да изгаря домовете. Също така и пожеланието е дадено за раждане на деца и запазване на живота, а не за прелюбодеяние, блудство и разпътство; дадено е за това, щото ти да бъдеш баща, а не прелюбодеец, щото да се намираш законно в общуване с жена, а не да я развратяваш по противозаконен начин, да оставиш свое семе, а не да оскверняваш чуждото. Пък и прелюбодеянието зависи не от естественото пожелание, а от противоестествената необузданост, тъй като пожеланието търси само съвкупление, а не такава именно съвкупление.

4. Това обаче аз казах сега не без цел; пристъпвам към някои състезания и започвам борба против тези, които считат Божието творение за нещо зло, и без да вземат под внимание нехайството на душата, възстават безумно против тялото и клеветят против вашата плът, за които по-нататък говори и ап. Павел, обвинявайки именно не плътта, а лошите помисли. *“Към свобода сте призвани вие, братя; само че свободата ви да не служи като повод да угаждате на плътта.”*¹. Тука (апостолът), струва ми се, преминава към нравствената част на посланието; но в това послание той допуска известна особеност, каквато няма нито в едно от другите негови послания. Всичките други послания той разделя обикновено на две части, в първата от които разсъждава за догматите, а в последната излага правилата на живота; между това тука той, като е преминал веднъж към нравствено учение, после присъединява към него пък догматическо; и това върши затуй, че нравственото учение има отново нужда от догматическото в борбата с манихеите. А какво значат думите: *“само че свободата ви да не служи като повод да угаждате на плътта”*? Христос, казва, ни е освободил от ярема на робството и ни е дал свобода да вършим каквото искаме не затова, да употребяваме тази свобода за зло, но да се ползуваме от нея, като средство за получаване на по-голяма награда, възлизайки към най-съвършена мъдрост. Тъй като той нарича навсякъде закона ярем на робството, а благодатта освободителка от клетвата на закона, за да не би някой да помисли, че той уж заповядва да оставим закона за това, за да можем да живеем беззаконно, той предотвратява подобно подозрение, казвайки: не за това (сме ние освободени от закона), да живеем беззаконно, но да придобием мъдрост по-висока от закона, тъй като веригите на закона са разкъсани. И тъй, ап. Павел говори следното. Христос ви освободил от игото не за това, щото вие да скачате и да беснувате, но щото освободените от ярема да вървят по-стройно. След това (апо-

-----
¹ Гал. 5, 13.

столът) посочва и начина, чрез който може лесно да се достигне това. А какъв е този начин? - *“С любов, казва, си услужвайте един другиму.”*¹. Отново той дава тука да се разбере, че причината на тяхното заблуждение били честолюбието, несъгласието, любоначалието и гордостта, тъй като майка на ересите е страстта властолюбие. И с думите: *“услужвайте един другиму”* той показва, че това зло произлизло именно от пустославие и гордост, поради което предлага и съответното лекарство. Тъй като вие сте се разделили помежду си поради желанието да властвате един над другото, затова услужвайте един другиму; по такъв начин вие пак ще се съедините. Той обаче не назовава греха, а предлага ясно само начина за изправяне, тъй че оттука вече те да узнаят и своя грях - също както, когато някой, без да казва (пряко) на разпътния, че е разпътен, би започнал да го убеждава да бъде целомъдрен. И действително, който обича както трябва ближния, той няма да откаже да му служи по-покорно от роб. Както огънят, поднесен към въска, лесно го размекчава, също така и топлината на любовта разрушава по-силно от огъня всяка гордост и надменност. Ето защо не казал просто: любете един другото, а: *“услужвайте си един другиму”*, - показвайки с това висшата степен на любовта. А за да не би те, като се освободят от игото на закона да станат безредни, той им възлага друго иго, игото на любовта, което макар да е по-силно от първото, но е много по-леко и по-приятно. После, като изяснява в какво се състои благомото на любовта, казва: *“защото целият закон се изпълнява в една дума, именно в: възлюби ближния си, като себе си”*². Тъй като те изопачавали всякак закона, той казва: ако ти искаш да изпълниш закона, не се обрязвай, защото той се изпълнява не с обрязването, а с любовта. Виж как той не може да забрави своята скръб, но непрестанно се възвръща към това, което му причинява скръб, даже и като е преминал към нравствено учение. *“Ако пък един други се гризете и ядете, пазете се да се не изтребите един други.”*³. Той не изказва своята мисъл пряко, за да не ги огорчи, макар да знаел, че така става между тях, но казва същото с вид на някакво съмнение. Той не казал: защото вие един друг се гризете, както и непосредствено след това (не се изразил пряко); също и после той не казал пряко: вие ще се изтребите един други; такава една реч е свойствена само на човек, заплашващ и предпазващ от опасност, а не осъждащ. Употребил пък най-силни думи. Той не казал само: *“се гризете”* - което прави понякога раздразненият, но добавил: *“и се ядете”*, което е свойствено и

¹ Гал. 5, 13; ² Гал. 5, 14; ³ Гал. 5, 15.

на закоравелия в злобата. Гризещият друго го задоволява само страстта на гнева, този пък, който яде друго го, проявява в себе си крайна степен на зверство. Той обаче говори тука не за телесни гризения и ядения, а разбира още по-лоши. Действително, не толкова вреда причинява този, който яде тялото на човек, колкото този, който гризе неговата душа, тъй като колкото душата е по-скъпоценна от тялото, толкова по-жестоко е и причиняваното й зло. *“Пазете се да се не изтребите един други”*, казва той. Тъй като измамниците и злосторниците дохождат поради това да погубват другите, затова той и казва: внимавайте, да не би това зло да дойде и до вас. Разделението и борбата са гибелни и разорителни, без съмнение както за тези, които ги приемат, така и за тези, които ги въвеждат, и изпоядат всичко много повече, отколкото молещят. *“Аз казвам: живеете духом, и не ще изпълнявате прищевките на плътта.”*¹.

5. Ето показва и друг начин, който облекчава добродетелта и съдейства за изпълнението на казаното по-горе - начин, който ражда любов и се поддържа от любовта. Действително, нищо не ни прави толкова любвеобилни както животът по дух, и нищо не убеждава така духа да обитава у нас, както силата на любовта. Затова той и казва: *“живеете духом, и не ще изпълнявате прищевките на плътта”*. Тъй като той по-рано назовал причината на болестта, затова сега указва на лекарството, което донася здраве. А какво е лекарството и каква е тази сила, от която зависят посочените по-горе блага, освен ако не животът по дух? Затова и казва: *“живеете духом, и не ще изпълнявате прищевките на плътта. Защото плътта желае противното на духа, а духът - противното на плътта; те се противят един другиму, за да не правите онова, що бихте пожелали.”*². Тука някои нападат (на нас), като казват: ето и апостолът разделя човека на две, представяйки го като че ли съставен от противоположни природи, щом приписва на тялото борба против душата. Но това е съвършено несправедливо, тъй като тука той нарича плът не тялото; ако пък разбира тука тяло, какъв смисъл тогава ще имат следващите по-нататък думи? *“Плътта желае, казва, противното на духа”*. Тялото пък, разбира се, принадлежи към числото на тези неща, които не движат, а са движими; които не действат, а чрез които се действа; - как може то, в такъв случай, да желае? Желанието без съмнение принадлежи на душата, а не на тялото. Пък и в други места на Св. Писание се казва: *“желае . . . душа моя”*³; също: каквото желае твоята душа, аз ще ти направя⁴; и още: не следвай

---

¹ Гал. 5, 16; ² Гал. 5, 16, 17; ³ Псал. 83, 3; ⁴ I Цар. 20, 4.

влечението на твоята душа¹; и пак: *“сице желае душа моя”*². Как пък ап. Павел казва: *“плътта желае противното на духа”*? Плът обикновено той нарича не телесната природа, а злата воля, например когато казва: *“вие живеете не по плът, а по дух”*³; и още: *“а ония, които живеят по плът, не могат да угодят Богу”*⁴. И тъй какво пък? Трябва да убиваме плътта? - Но сам този, който казал това нима не е бил облечен в плът? Такива внушения са дело не на плътта, а на дявола, тъй като *“той е открай човекоубиец”*⁵. А за какво в такъв случай говори (апостолът)? - Плът нарича той тука земния, лекомисления и небрежен помисъл; а за последния е виновно не тялото, а нехайната душа. Тялото, разбира се, е само оръдие; от оръдието пък никой не се отвращава, нито го ненавижда; отвращават се от този, който употребява това оръдие за зло. Ние ненавиждаме и наказваме не меча, а човекоубиеца. Но ще каже някой, да наричаме греховете с думата плът, значи именно да обвиняваме тялото. Аз пък твърдя, че макар плътта и да стои по-ниско от душата, все пак и тя е прекрасна. Действително това, което е по-ниско от хубавото, е и само хубаво, тогава когато лошото е нещо не по-ниско от хубавото, а съвършено противоположно на него. Ако ти действително можеш да посочиш зло, произлизащо от тялото, обвинявай тогава плътта; но ако ти само въз основа на едното име искаш да порицаваш плътта, внимавай тогава да не стигнеш до това, да обвиняваш и душата, защото и лишеният от истината човек се нарича душевен⁶ и пълчищата на демоните се наричат духове на злобата⁷. От друга страна, с думата плът Св. Писание нарича обикновено и тайнствата, както и цялата църква, именувайки я Христово тяло⁸. Ако пък ти искаш да ти покажа благодеянията, които ние получаваме от тялото, представи си, че всичките чувства у него са унищожени, и ти ще видиш тогава, че душата се лишава от всякакво познание и че няма никакво понятие за това, каквото тя сега знае. Действително, ако Божията сила *“се вижда от създание-мира чрез разглеждане творенията”*⁹, как бихме могли да я познаем без очи? Ако също *“и врата иде от слушане”*¹⁰, как ще чуем за нея без уши? А да проповядваме и да обхождаме земята можем само чрез езика и нозете. Как наистина *“ще проповядват, ако не бъдат пратени”*?¹¹ Пък и писането е възможно благодарение на ръцете. Виждаш ли какво мно-

-----
¹ Сир. 5, 2; ² Псал. 41, 2; ³ Рим. 8, 9. В гръцкия текст стои: “ὁμεις δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ’ ἐν πνεύματι”; ⁴ Рим. 8, 8; ⁵ Йоан 8, 44; ⁶ I Кор. 2, 14; ⁷ Ефес. 6, 12; ⁸ Кол. 1, 18; ⁹ Рим. 1, 20; ¹⁰ Рим. 10, 17; ¹¹ Рим. 10, 15.

жество блага ни принася служението на плътта? Когато пък (апостолът) казва: *“плътта желае противното на духа”*, говори за два противоположни вида помисли - за добродетелта и за порока, тъй като те именно се противят един на другото, а не душата и тялото. Ако пък тези последните се биха намирали във взаимна вражда, те биха унищожили един другото също така, както водата унищожава огъня, както тъмнината - светлината; ако пък душата се грижи за тялото и проявява по отношение към него голямо старание, понася твърде много (неща), само да не се разделя с него, и се съпротивлява, когато искат да я отделят от него, ако също и тялото от своя страна ѝ служи, доставя ѝ много познания и само е приспособено към нейната дейност, - как тогава те могат да бъдат противни и враждебни един против другото? И действително от самите техни действия аз виждам, че те не само не са противни, но са и твърде съгласни помежду си и взаимно поддържат един другото. По такъв начин не за тялото и душата говори (апостолът) в думите си: *“те се противят един другиму”*, а указва на борбата между злите и добрите помисли. Да желае и да не желае е, разбира се, дело на душата. Затова той и казва: *“те се противят”* - за да не позволяваш на душата да се предава на нейните зли пожелания. Той казал това като наставник и учител, възбуждайки страх. *“Ако се водите по дух, вие не сте под закон”*¹.

6. Каква е последователността тука? - Най-строга и очевидна. Който има дух както трябва, той с неговата помощ угасява в себе си всяко зло желание; който пък се е освободил от злите желаниа, той вече няма нужда от помощта на закона, като е застанал много по-високо от неговото учение. Действително който не се гневи, нима се нуждае от това, да слуша: не убивай? Който не гледа с любострастни очи, нима има нужда от наставлението да не прелюбодейства? Кой ще говори за последиците от греха на този, който е изтръгнал в себе си и самия корен на злото? А коренът на убийството без съмнение е гневът; на прелюбодеянието пък - похотливият поглед на очите. Затова той и казва: *“ако се водите по дух, не сте под закон”*. Тука струва ми се той е изразил едновременно голяма и удивителна похвала към закона. Ако законът, казва, до идването на духа е заменял съобразно своите сили духа, даже и в такъв случай няма нужда да остава той (духът) сега под възпитател. Тогава, разбира се, ние с право сме се намирали под закона, щото подбу-

¹ Гал. 5, 18.

ждани от страха да удържаме своите пожелания, тъй като не се бил явил още духът; а сега, след като ни е дарувана благодатта, която не само заповядва да се въздържаме от тях, но и сама ги пресушава и възвежда човека към най-съвършен живот, каква нужда има от закона? Който по собствена подбуда извършва нещо повече, има ли нужда от възпитател? Философът, разбира се, няма нужда от учител по граматика. И тъй, защо унижавате вие себе си, слушайте сега закона, след като сте проявили първоначално готовност да служите на духа? *“Делата на плътта са известни; те са: прелюбодеяние, блудство, нечистота, разпътство, идолослужение, магии, вражда, свади, ревнувания, гняв, разпри, разногласия, съблазни, ереси, завист, убийства, пиянство, срамни гощавки и други такива; отнапред ви казвам, както и по-преди ви казах, че, които вършат това, няма да наследят царството Божие.”*¹. Сега ти, обвинителю на своята плът, кажи ми, ако ти мислиш, че това е казано за борба и вражда против нея (нека даже прелюбодеянието и блудството според вас да зависят от плътта), - как враждата, свадите, завистта, разприте, ересите и магесничеството (а всичко това, също както и другото, разбира се, зависи от волята, само че от развратената), - как всички те могат да зависят от плътта? Виждаш ли, че (апостолът) говори тука не за плътта, а за земните ниски помисли? Затова той възбужда и страх, казвайки че, *“които вършат това, няма да наследят царството Божие”*. А ако това би зависело от злата природа, а не от развратената воля, тогава той по-скоро би трябвало да каже не *“вършат”*, а претърпяват. Но защо те в такъв случай се лишават и от царството? Защото както венците, така и наказанията се определят не за това, което се извършва по природа, но за това, което - по воля. Ето защо и ап. Павел така заплашва. *“А плодът на духа е: любов, радост, мир”*². Не казал: дело, но: *“плод”* на духа. Но какво, не е ли излишна душата? Ако става дума само за плътта и за духа, де е тогава душата? Или пък той говори за същества, които нямат душа? Действително, когато злото се приписва на плътта, а доброто на духа, за душата няма вече място. Но това съвсем не е така, защото въздържанието от страстите е дело на душата и принадлежи на нея; а ако тя, намирайки се посред добродетелта и порока, употребява тялото за потребното, тогава и него прави духовно; ако пък се отдалечава от духа и се предава на зли пожелания и сама тя става повече земна. Виждаш ли от всичко това, че той говори тука не за съществото на плътта, а за злото и доброто желание? Но защо той

-----
¹ Гал. 5, 19 – 21; ² Гал. 5, 22.

нарича (добрите дела) “плод” на духа? - Тъй като злите дела произлизат само от нас, затова именно той ги нарича дела; между това, добрите изискват не само нашето старание от наша страна, но и Божието човеколюбие. След това, като изброява добрите дела, на първо място поставя техния корен, казвайки така: *“любов, радост, мир, далготърпение, благодат, милосърдие, вяра, кротост, въздържание. Против такива няма закон”*¹. Действително, на какво можем да научим тогава, който има всичко сам в себе си и у когото като най-съвършен учител на мъдростта служи любовта? Както кротките коне и тези, които вършат сами по себе си всичко не се нуждаят от бич, така и душата, която преуспява в добродетелта чрез действието на духа, няма нужда от предписанията на закона. И тъй (апостолът) и тука с удивителна мъдрост отхвърлил закона не за това, че той бил лош, но за това, че бил по-нисък от премъдростта, дарувана от Духа. *“Ония пък, които са Христови, разпнали са плътта си със страстите и похотите.”*². За да не би да запитат: кои са пък тези? – той посочва чрез делата ония, които постъпват така, като нарича отново тука злите дела плът. Защото такива, разбира се, не са убили своята плът, - иначе как биха могли те да живеят? - разпнатото без съмнение е мъртво и бездейно; - ясно е, че тука той говори за съвършенството на тяхната мъдрост. Макар страстите и да ги безпокоят, действат върху тях обаче без никакъв успех. И тъй, ако е такава силата на духа, нека с него и да живеем, с него само и да се задоволяваме. Като указва на това и сам (апостолът) добавил: и тъй, нека да живеем *“духом”* и *“по дух . . . да постъпваме”*³. Това именно значи: *“да постъпваме”*, т. е. да бъдем доволни от силата на духа и да не търсим допълнение в закона. След това, като желае да покаже, че въвеждащите обрязване вършат това по честолюбие, казва: нека да не се пустославим, тъй като в пустославието се заключава причината на всички злини; нека да не подразняваме един другия, да не завиждаме един другиму,⁴ защото тъй от пустославието се ражда завист, а от завистта произлизат всичките безбройни видове зло.

---

¹ Гал. 5, 22, 23; ² Гал. 5, 24; ³ Гал. 5, 25; ⁴ Гал. 5, 26.

ГЛАВА ШЕСТА

“Братя, и да падне човек.”¹.

1. Тъй като (галатяните) под предлог на изобличение отмъстявали на другите за своите страсти и мамели себе си с това, че те вършат туй за изправяне на греховете на другите между това, когато в действителност желяели да затвърдят своето любоначалие, затова (апостолът) казва: “братя, и да падне човек” (в някое прегрешение). Не казал: и да извърши, но: “и да падне”, т. е. и да бъде увлечен. “Вие духовните поправяйте такъв”². Не казал пак: наказвайте, или осъждайте, но: “поправяйте”. Даже и на това не се спира, но като желяел да покаже, че те трябва да бъдат крайно снизходителни към въввлечените в грях, добавил: “с дух на кротост”. Не казал само: “с кротост”, но: “с дух на кротост”, като показва с туй, че това е угодно и на Св. Дух и че способността да изправяме с кротост съгрешаващите, е духовен дар. След това, да не би изправящият другиго да се възгордее, той заплашва и него с опасността от подобно падение, казвайки: “като се пазите, да не би и вие бъдете изкушени”³. Както богатите дават на бедните милостиня, щото когато и на тях самите се случи да изпаднат в бедност да получат същото от другите, така трябва да постъпваме и ние. Затова той посочва и необходимата причина, казвайки: “като се пазите, да не би и вие бъдете изкушени”. При това той още и защитава съгрешаващия: първо, с думите: “и да падне”, с които указва на голямата немощ на душата; второ, с думите: “да не би и вие да бъдете изкушени”, като обвинява повече демонското изкушение, отколкото бездействието на душата. “Понасяйте един другиму теготите.”⁴. Тъй като е невъзможно като сме човечи да бъдем свободни от недостатъци, затова (апостолът) убеждава (галатяните) да не бъдат строги съдии на прегрешенията на другите, но търпеливо да понасят недостатъците на ближните, щото и другите да понасят техните собствени недостатъци. Както при построяката на здание не всички камъни имат еднакво значение, но един е пригоден за ъгъл, а не за основа, друг за основа, а не за ъгъл, така става без съмнение и в тялото на църквата. И в нашето тяло всеки може да види същото; но при всичко това единият член търпи другия и ние не изискваме всичко от всекиго между тях, защото при съвкупността на разнообразното се изгражда и тялото, и зданието. “И така изпълнете закона Христов.”⁵. Не казал: изпълнявайте⁶ (т. е. поотделно), но: изпълнявайте

¹ Гал. 6, 1; ² Гал. 6, 1; ³ Гал. 6, 1; ⁴ Гал. 6, 2; ⁵ Гал. 6, 2; ⁶ πλῆρώσατε.

(ὄναπληρώσατε), т. е. всички заедно, с общи сили, като търпите недостатъците един на друг. Така например: онзи е избухлив, а ти си сънлив: търпи в такъв случай неговите бурни тласъци, щото и той да понася твоята заспалост. По такъв начин и той няма да сгреша, когато срещне снизхождение от твоя страна, а и ти няма да сбъркаш, щом твоят брат търпи в тебе това, което е за него тежко. И тъй, като си давате един другиму ръка за помощ, когато заплашва опасност от падение, изпълнявайте закона с общи сили, попълвайки всеки недостатък на ближния със своето търпение. Ако не постъпвате така, а всеки започне да съди делата на ближния, вие никога няма да постигнете това, което сте длъжни да постигнете. Както и по отношение на тялото, ако някой започне да изисква от всички негови членове еднакво служение, тялото в никакъв случай няма да устои, така и между събратята ще произлезе голяма вражда, ако ние започнем да изискваме от всекиго всичко. *“Защото, който счита себе си за нещо, бидейки нищо, той себе си маму”*¹. Който счита себе си за нещо, той е нищо и като първо доказателство за своята нищожност представя именно такава едно лекомислие. *“Нека всеки изпитва делата си.”*² Тука той показва, че ние трябва да бъдем съдии на своя собствен живот и не леко, но със старание да изследваме извършеното от нас. Например ти си извършил някакво добро? Виж, не си ли го направил поради пустославие, или поради нужда, или поради ненавист, или поради лицемерие, или по някаква друга човешка подбуда. Действително, както златото, макар и да изглежда блестящо преди да е било поставено в пещта, но напълно се познава вече след като се подхвърля на действието на огъня, когато от чистото злато се отделя всяка примес, също така и нашите дела само тогава се разкриват в истинския им вид, когато ние старателно сме ги изследвали; тогава ние вече виждаме, че ние сами заслужаваме за много неща осъждане. *“И тогава ще има похвала само в себе си, а не пред другото.”*³ С тези думи (апостолът) предписва не правило, а само оказва снизхождение, казвайки като че ли така: да се хвалиш, разбира се, е безумно, но ако пък искаш да се хвалиш, хвали се не пред ближните, като фарисей. А който се научи да не се хвали пред ближните, той без съмнение скоро ще престане да се хвали и в себе си. Ето защо той им направил това снизхождение, щото, малко по-малко да унищожи у тях всичко зло. Действително, който е привикнал да се хвали само в себе си, а не пред другите, скоро ще премахне и този недостатък, защото, който не счита себе си за по-добър от другите (това именно зна-

¹ Гал. 6, 3; ² Гал. 6, 4; ³ Гал. 6, 4.

чат думите: “а не пред другиго”), но се хвали само в себе си, като разглежда само себе си, той ще престане накрай да върши и това. А за да можеш ти да се убедиш, че (апостолът) има предвид достигането именно на това, виж как той смирява такъв един със страх, като и по-горе казал: “нека всеки изпитва делата си”, и тук добавя: “защото всеки ще понесе своето бреме”¹. Той си дава вид, като че ли дава заповед, забраняваща да се хвалим пред другите, а между това с туй изправя и хвалеция се, щото той и за себе си да не мисли много, като събужда в него съзнанието за своите собствени грехове и поражва съвестта му с напомнянето за бреме и за носене на тежест. “Наставляваният със слово да дели всяко благо с оногова, който го наставлява.”².

2. Тука (апостолът) говори вече за учителите, именно щото наставляваните да им служат усърдно в издържката. Но защо Христос установил такъв закон? А в новия (завет) има действително такъв закон: “проповедниците на благовестието да живеят от благовестието”³; пък и във вехтия (завет) левитите получавали също така големи приноси от подчинените⁴. И тъй, защо Той го установил? Преди всичко за това, щото да подбуди към смирение и любов. Тъй като учителското достойнство често прави горд този, който го притежава, затова Христос, като желал да смири високомерието на учителя, оставил го по необходимост да се нуждае от помощта на наставляваните от него, а от друга страна, и на последните дал случай да бъдат по-достъпни за благосклонност, като ги научава чрез услужливостта към учителите да бъдат по-благосклонни към другите, а чрез това и като възбужда немалка любов у едните и другите. Ако пък Христос не би имал както аз изтъкнах това (намерение), защо тогава Той, като хранил неблагодарните иудеи с мана, поставил апостолите в положението на бедни? Не е ли очевидно, че чрез това Той искал да научи (последните) на големи добродетели, на смирение и любов, а също така и на това, щото наставляваните да не се срамуват да бъдат под ръководството на човеци, както изглежда, презрени? Да проси човек се счита за нещо срамно; но това не можело вече да се струва за такова, след като учителите вършели същото свършено свободно; а оттука по такъв начин и учениците получавали немалка полза, като се научавали от примера на учителите да презират всяка слава. Затова именно (апостолът) казва: “наставляваният със слово да дели всяко благо с оногова, който го наставлява”. Това значи: трябва да проявява по отноше-

-----
¹ Гал. 6, 5; ² Гал. 6, 6; ³ I Кор. 9, 14; ⁴ Числ. 31 и 35гл.

ние към него пълна щедрост, тъй като, указвайки на това, апостолът казал: *“всяко благо”*. Ученикът, казва той, не трябва нищо да счита за своя собственост; всичко у него трябва да бъде общо с учителя; защото той получава повече, отколкото дава, и толкова повече, колкото небесното е по-високо от земното. Като указва на това, той и на друго място казал: *“ако ние сме посеяли у вас духовното, много ли е, ако пожънем у вас телесното?”*¹. Затова именно той нарича това дело общуване, показвайки с това, че то не остава без въздаяние; а благодарение на него и любовта става по-пламенна и по-крепка. И тъй, когато учителят моли необходимото за живота, тогава и като го получава запазва своето достойнство. Действително, за похвала на учителя служи вече и това, когато той е така усърден в проповедта, че има нужда от помощта на други, търпи крайна бедност и презира всичко светско. А ако той престъпва мярката на необходимото, губи тогава и своето достойнство обаче не поради това, че взема, а поради това, че взема извън мярката. За да не би неблагоприятният живот на учителя да ослаби усърдието на ученика към него и да не би последният, през време на бедността на учителя да започне да го пренебрегва заради неговите нечестиви постъпки, (апостолът) казва по-долу: *“като правим добро, да се не обезсърчаваме”*²; тука пък той показва различието между общуването и пристрастието към земните блага, като казва така: *“Недейте се лъга: Бог поругаван не бива. Каквото посее човек, това и ще пожъне: който сее в плътта си, от плътта ще пожъне тление; а който сее в духа, от духа ще пожъне вечен живот”*³. Както при посевите този, който сее грах, не може да пожъне пшеница, защото жътвата по необходимост бива еднородна с посеяното, също така става и при делата: който напълня плътта си с удоволствия, пиянство, необуздани пожелания, той ще пожъне туй, което обикновено израства от това. А какво е пък то? - Наказание, отмъщение, посрамване, поругаване, изтление. Защото разкошните обеда и пиршества нямат никакви други последици, освен изтлението - тъй като и самите те тлеят, и заедно със себе си разтляват и тялото. Духовните дела напротив не са такива, а съвършено противоположни (на плътските). Виж наистина: ти си посеял милостиня - очакват те небесни съкровища и вечна слава; посеял си целомъдрие - очакват те чест и награда, приветствия на ангели и венци от Подвигоположника. *“Като правим добро, да се не обезсърчаваме, защото ще пожънем в свое време, без да се уморяваме. И тъй, докле имаме време, нека пра-*

¹ I Кор. 9, 11; ² Гал. 6, 9; ³ Гал. 6, 7 – 8.

вим добро на всички, а най-вече на своите по вяра.”¹. За да не би някой да помисли, че трябва да се грижи и да прехранва само учителите, за другите може и да не се грижи, (апостолът) завършва своето слово с общо наставление, разкрива вратата на щедростта за всички и я разпростира дотам, че заповядва да се дава милостиня даже на иудеите и езичниците, макар и в нужния ред, но все пак да се дава тя на всички. А какъв е този ред? Да имаме повече грижа за вярващите. И както той постъпва обикновено в другите послания, така постъпва и тука, като говори не само за това, че трябва да даваме милостиня, но да я даваме с охота и непрестанно; на това именно указва той с думите: да сеем (*“да правим добро”*) и *“да се не обезсърчаваме”*. Но, тъй като той поискал от тях много нещо, затова поставя при вратата и наградата за тях, указвайки на някаква нова и необикновена жътва.

3. При земеделския труд не само сеещият, но и жънещият понася голяма умора, като се бори с жара, праха и голямата тежест на труда; тогава пък, казва той, няма да има нищо подобно, както това се вижда от казаното от него: *“защото ще пожънем в свое време, без да се уморяваме”*. И с тези думи той ги убеждава и привлича, а със следващите подбужда и принуждава, като казва: *“и тъй, докле имаме време нека правим добро на всички”*. Както невинаги е в наша власт да засяваме, също така невинаги ние можем да правим милостиня. Когато ние заминем от този свят, тогава, макар и хиляди пъти да искаме да правим милостиня, ние не ще бъдем в състояние нищо да направим. За това ни свидетелстват и девиците, които макар и да били дошли с искрено желание, но като нямали изобилна милостиня, били отстранени от брачния чертог², а също и този богаташ, който презрял Лазар, тъй като и той, понеже бил лишен от нейната помощ, не получил милост нито от патриарха, нито от някого друго, въпреки сълзите и силните молби, но останал завинаги в огненото мъчение, без никакво ослабване³. Затова (апостолът) и казва: *“докле имаме време, нека правим добро”* и при това на всички. С тези думи той ги особено предпазва от иудейското скъперничество. У последните всички дела на човеколюбие се ограничавали само с единоплеменниците, тогава когато учението на благодатта призовава на трапезата на благотворението и морето, и земята, макар и да проявява повече грижа за своите. *“Вижте колко много ви написах с ръката си. Тия, които искат да се нравят по плът, те ви принуждават да се обрязвате.”*⁴. Помисли каква голяма скръб об-

¹ Гал. 6, 9 – 10; ² Мат. 25; ³ Лука 16; ⁴ Гал. 6, 11, 12.

хваща тази блажена душа. Както поразените от някаква скръб или лишилите се от някого между роднините, или претърпелият някакво нещастие нямат покой нито денем, нито нощем, поради притискащата тяхната душа скръб, така и блаженият Павел, като изрекъл не много нещо за нравствеността, пак се връща към предишното, което най-много възмущавало неговата душа, и казва така: *“вижте, колко много ви написах с ръката си”*.

Тука той указва само на това, че цялото това послание написал сам той (собственоръчно), а туй служило като свидетелство за неговата голяма близост (към галатяните). Други послания той само диктувал, а ги пишел друг, както се вижда от посланието до Римляните, в края на което се казва: *“поздравявам ви . . . и аз Тертий, който написах това послание”*¹; в сегашния пък случай написал цялото послание сам. А направил това той сега и по необходимост: не само от любов към тях, но заедно с това и за отстранението на лошо подозрение. Тъй като против него повдигали обвинение за такива дела, в които той не вземал никакво участие, и казвали, че той проповядва обрязване и се само преструва, че не проповядва, поради това именно той бил принуден да напише собственоръчно това послание, тъй че да представи писмено свидетелство за себе си. С думите пък: *“колко много”*², - според моето мнение той указва не на обширността на посланието, а на липсата на красота в почерка, като че ли казвайки така: макар аз и да не мога красиво да пиша, все пак принуден съм да напиша това послание собственоръчно, за да заградя устата на клеветниците. *“Тия, които искат да се нравят по плът, те ви принуждават да се обрязвате, само за да не бъдат гонени заради кръста Христов; защото и ония, които се обрязват, сами не пазят закона, а искат вие да се обрязвате, за да се похвалят с вашата плът.”*³. Тука (апостолът) като показва, че те били паднали в заблуждение не сами, а по принуждение, със самото това им дава случай да го оставят; а като ги пък почти оправдава, с това ги убеждава по-скоро да отстъпят от лъжеучителите. Но какво значи: *“да се нравят по плът”*? - Да получават похвала от човеците. Тъй като (лъжеучителите) сами понасяли хулени от иудеите за оставянето на отеческите обичаи, затова, за да избегнат това хулени, казва той, те искат да ви съблазнят, тъй че самите те да се оправдаят пред тях с вашата плът. А това той казал не с цел да покаже, че лъжеучителите вършели това не за Бога, казвайки като че ли

-----
¹ 16, 22; ² В гръцкия текст стои: “πλήκοις . . . (υράμιασιν)”. В църковно-слав. превод също: “колицеми (книгами)”; ³ Гал. 6, 12, 13.

така: това произлиза не от благочестие; всичко се върши само от човешко честолюбие, за да се угоди на невярващите с това, че вярващите се обрязват; те предпочитат да оскърбят Бога, само за да угодят на човеците. Това именно значат думите: *“да се нравят по плът”*. След това, като желае да покаже, че лъжеучителите и от друга страна не заслужават прощение, той ги още изобличава и за това, че те заповядват на (галатяните) да се обрязват не само от угода на другите, но и за собствено пустославие. Затова той и добавил: *“за да се похвалят с вашата плът”*, като че ли действително имат ученици, а сами те са учители. Но отде се вижда това? - *“Защото . . . сами не пазят закона”*, казва той. Но макар и да биха го пазили, и в такъв случай биха заслужавали най-голямо осъждане; сега пък и самото им намерение е престъпно. *“На мене (да ми не дава Господ да се хваля), освен с кръста на Господа нашего Иисуса Христа.”*¹ Разбира се, това се счита за нещо позорно, но само в света и у невярващите, а на небесата и у вярващите то е най-велика слава. Така и бедността за другите е срамна, но за нас тя и похвала; също, да търпят поругания за другите се струва смешно, а ние с това се хвалим. Също така и кръстът е наша похвала. И той не казал: аз пък не се хваля или: аз пък не искам да се хваля, но: *“а мене да ми не дава Господ”*², - като че ли се отвращава от нещо като безразсъдно и моли от Бога помощ, за да избегне това. А в какво се състои похвалата за кръста? - В това, че Христос заради мене приел образ на раб и заради мене претърпял страдания - заради мене, който съм бил раб, враг и неблагодарен, и така ме обикнал, че предал и Себе Си (на смърт). Можем ли да намерим нещо, равно на това? Ако рабите, като получават похвала само от своите господари, които при това имат едно естество с тях, се хвалят с това, как тогава да се не хвалим ние, когато Владиката, истинният Бог, не се посрамил да претърпи за нас кръстна смърт?

4. Затова нека сега и ние да се срамуваме от Неговото неизразимо милосърдие към нас. Той не се засрамил да бъде разпънат за тебе, а ти се срамуваш да изповядваш Неговото безкрайно милосърдие? В такъв случай ти си подобен на този затворник, който преди не се срамувал от своя цар, а когато последният, като дошъл при него в тъмницата, снел от него оковите със собствени ръце, започнал заради това да се срамува от него. Това би било крайно безсрамие, тъй като с това именно трябва особено

---

¹ Гал. 6, 14; ² Гал. 6, 14. В гръцкия текст стои: “ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο”. Така е и в църковно-слав. превод: “мне же да не будет”.

да се хвали. *“Чрез който за мене светът е разпнат, и аз за света”*¹. Свят той нарича тука не небето и земята, но светските дела - похвалата от човеците, почитта, славата, богатството и всичко подобно, което се струва обикновено за блестящо. Всичко това, казва, е станало за мене мъртво. Такъв трябва да бъде християнинът, и тези думи той трябва постоянно да има в устата си. (Апостолът) обаче не бил доволен само от първия вид умъртвяване, но прибавил още и друг, като казал: *“и аз за света”*, указвайки с това на двойното умъртвяване, и като че ли казвайки така: и това е мъртво за мене, и аз, от друга страна, съм мъртъв за него; това не може да ме завладее или да ме плени, защото веднаж завинаги умряло за мене; и аз не мога да бъда задържан от неговото желание, тъй като и аз съм мъртъв за него. Няма нищо по-блажено от такова умъртвяване, тъй като то служи за основа на блажения живот. *“Защото . . . нито обрязването има някаква сила, нито необрязването, а новата твар. На ония, които постъпват по това правило, нека да бъде мир и милост - тям и на Израиля Божий.”*².

Виждаш ли, на каква висота възнесла (апостола) силата на кръста? Тя не само че направила всичко светско мъртво за него, но го и поставила несравнено по-високо от предишния живот. Коя сила може да се равнява на тази сила (на кръста)? Действително, който по-рано се подхвърлял на смърт и другите умъртвявал в защита на обрязването, него кръстът научил, като счете обрязването равно на необрязването, да търси нови дела, дивни и по-високи от небесата. Нова твар той нарича нашия живот - както по отношение на станалото, така и по отношение на това, което ще стане. По отношение към станалото - затова, че нашата душа, като била остаряла в греха, чрез кръщението се изведнъж обновила, като че ли била създадена отново, поради което се изисква от нас и нов, небесен начин на живот; по отношение пък към бъдещето - затова, че и небето, и земята, и всичката твар, накрай, заедно с нашите тела, трябва да преминат в състоянието на нетление. И тъй, не ми говори, казва (апостолът), за обрязването, което сега няма вече сила; пък и как, наистина, то може да остава сега, когато всичко се е така изменило? Търси новите дела на благодатта. Само стремящите се към тези дела ще се насладят с мир и с Божията милост и ще могат да бъдат наречени в собствен смисъл на думата Израил, - тогава когато тези, които мислят противното на това, макар те и да са се родили от Израиля и да са носили неговото име, са се лишили от

-----
¹ Гал. 6, 14; ² Гал. 6, 15, 16.

всичко това, от роднинството с него и от самото название. Само тези, които изпълняват това правило, като са оставили древното и следват учението на благодатта, могат да се нарекат истински израилтяни. *“Прочее, никой да ми не досажда.”*¹. Тука той говори това не като изморен или като отчаял се. Как наистина може да ослабне или да падне духом този, който се бил решил заради учениците да направи и претърпи всичко, който казва: *“настоявай на време и не на време”*², - и още: *“дано Бог им даде познание на истината и да се освободят от примката на дявола”*³. А защо той говори за това? - Затуй, да възбуди техния бездеен ум, да извика у тях голям страх, да затвърди предписаните им правила, и да ги предпази занапред от подобни смущения. *“Защото аз нося на тялото си раните на Господа нашего Иисуса.”*⁴. Не казал: имам, но: *“нося”*, също като някой, който се гордее със своите трофеи или царски знаци на отличие. Макар да носи човек рани и да се счита за признак на безчестие, той обаче се хвали с раните; и както се радват воините, които носят знамена, така се радва и той, който носи рани. Но защо той казва това? - Затуй, казва, че тези рани ме оправдават по-добре от всяко слово, по-добре от всеки глас. Те издават глас, по-силен от всякаква тръба против тези, които се борят против мене и казват, че аз уча противното и говоря понякога в угода на човеците. Ако някой би видял окървавен и покрит с безбройни рани воин, излязъл от строя, не би могъл, разбира се, да го обвини в страхливост и предателство, тъй като той носи върху самото си тяло доказателство за своето мъжество. Също така, казва, трябва да съдите и относно мене. И ако някой иска да слуша моето оправдание и да узнае моя начин на мислене, нека той да гледа моите рани, които са по-силно доказателство от тези думи и от това писание. В началото на посланието той доказал ясно своето неприструване с внезапното си обръщане, в края пък го ясно доказва със своите страдания. А за да не би някой да каже, че той се бил обърнал с искрено сърце, но после не устоял в същото разположение, затова именно той привежда и своите трудове, страдания и рани като свидетели на това, че той бил устоял. Накрай, като се оправдал достатъчно във всички отношения и като се уверил, че не казал нищо в гняв или по неразположение, а храни към тях неизменна любов, той отново потвърждава същото, като завършва речта си с молитва, изпълнена с безбройни блага, и като казва: *“благодатта на Господа нашего Иисуса Христа да бъде с вашия дух, братя. Амин.”*⁵. С тези последни думи той сложил печат върху всичко, казано преди.

¹ Гал. 6, 17; ² II Тим. 4, 2; ³ II Тим. 2, 25, 26; ⁴ Гал. 6, 17; ⁵ Гал. 6, 18.

Действително той не казал просто: с вас, както казва в други послания, но: “с вашия дух” - като ги отклонява от плътското и навсякъде указва на Божиите благодеяния, и като напомня за благодатта, която те получили и която била достатъчна за това, да ги избави от всякакво иудейско заблуждение. Както приемането на Духа зависело не от немощния закон, а от оправданието чрез вярата, така и неговото задържане след приемането зависело не от обрязването, а от благодатта. Затова именно той завършил увещанието с молитва, напомнил за благодатта и за духа, и нарекъл галатяните братя, и, като призовал Бога (над тях), щото те постоянно да се наслаждават с тези дарове, заградил ги с двойна ограда, тъй като казаното от него е и молитва, и заедно с това пълно наставление, поради което служи за тях вместо двойна стена. Действително и наставлението, което им напомняло с какви блага били те удостоени, можело твърде силно да ги удържа в догматите на църквата, и молитвата, която призовава благодатта и я умолява да пребивава неотлъчно в тях, не допуснала на духа да отстъпи от тях. Когато пък (Св. Дух) се всели в тях, тогава всяко лъжливо учение ще изчезне като прах в нашия Господ Иисуса Христа, на Когото да бъде слава и сила, с Отца и Светия Дух, сега и винаги, и во веки веков. Амин.

СЪДЪРЖАНИЕ

ТЪЛКУВАНИЕ НА ПОСЛАНИЕТО ДО ГАЛАТЯНИТЕ

	Стр.
Предговор към тълкуванието на св. Йоан Златоуст върху посланието на ап. Павел до Галатяните.....	90 - 92

Глава първа

Подбудата за написването на посланието от ап. Павел. - Ап. Павел бил призван от самия Иисуса Христа. - Властта на Сина и Св. Дух е една и съща. - Оборване възражението на аномеите. - Против аномеите и арианите. - Против иудействащите християни. - Трябва ли християните да се обрязват. - Смирението на ап. Павел.....	93 - 119
--	-----------------

Глава втора

По какво лъжовните апостоли се отличават от истинските. - Защо ап. Павел обрязал Тимотея. - Благоразумието на ап. Павел. - За състезанието между ап. Павел и ап. Петър. - Против християните, които пазят вехтозаветния закон.....	119 - 139
---	------------------

Глава трета

Безумно е, като оставим вярата, да се обърнем отново към Закона. - Оборване на възраженията в полза на задържането на закона. - Против аномеите.....	140 - 152
--	-----------

Глава четвърта

Против спазването на иудейските празници и новолунията. - Нежността на Павловата душа. - Неблагоразумно е, въпреки предобрите, да се поставяме под ярема на робството.....	153 - 162
---	------------------

Глава пета

Против тези, които се обрязват. - Да избираме вместо закона игото на любовта. - Най-лекият път към добродетелта. - Защо добрите дела се наричат “плод” на духа.....	162 - 175
--	------------------

Глава шеста

Длъжността на учителя. – Ап. Павел диктувал посланията, а ги пишел друг, с изключение на посланието до Галатяните. – Силата на кръста.....	175 - 184
---	------------------